

Riksdagens protokoll

2005/06:42

Torsdagen den 1 december

Kl. 12.00 – 17.09

Protokoll
2005/06:42

---

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 25 november.

2 § Avsägelse

Tredje vice talmannen meddelade att *Bo Könberg* (fp) anhållit om entledigande från uppdraget som ledamot av riksdagen från och med den 1 januari 2006.

Kammaren biföll denna anhållan.

3 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2005/06:133

Till riksdagen

Interpellation 2005/06:133 av Inger René (m)

Undernäring bland äldre vårdbehövande

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 31 januari 2006.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 23 november 2005

Socialdepartementet

Ylva Johansson

Enligt uppdrag

Erna Zelmin

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2005/06:136

Till riksdagen

Interpellation 2005/06:136 av Stefan Hagfeldt (m)

Förmögenhetsskatten

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 9 december 2005.

Skälet till dröjsmålet är andra sedan tidigare inbokade åtaganden som inte går att flytta på.

Stockholm den 28 november 2005

Finansdepartementet

Pär Nuder

Enligt uppdrag

Lilian Wiklund

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2005/06:140

Till riksdagen

Interpellation 2005/06:140 av Ingrid Burman (v)

Misstänkliggörandet av de apatiska flyktingbarnen

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 13 december 2005.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 28 november 2005

Socialdepartementet

Ylva Johansson

Enligt uppdrag

Erna Zelmin

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2005/06:143

Till riksdagen

Interpellation 2005/06:143 av Erik Ullenhag (fp)

Bättre läkemedel för äldre

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 13 december 2005.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 29 november 2005

Socialdepartementet

Ylva Johansson

Enligt uppdrag

Erna Zelmin

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2005/06:144

Till riksdagen

Interpellation 2005/06:144 av Erik Ullenhag (fp)

Nedskärningsshoten mot äldreården

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 13 december 2005.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 29 november 2005

Socialdepartementet

Ylva Johansson

Enligt uppdrag

Erna Zelmin

Expeditions- och rättschef

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Prot. 2005/06:42
1 december

Föredrogs och hänvisades
Propositioner
2005/06:20 till socialförsäkringsutskottet
2005/06:51 till försvarsutskottet

Motioner
2005/06: MJ9–MJ13 till miljö- och jordbruksutskottet

5 § Maskeringsförbud

Maskeringsförbud

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2005/06: JuU3
Maskeringsförbud (prop. 2005/06:11).

Anf. 1 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Vi moderater står bakom våra reservationer i ärendet, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation 2.

Utgångspunkten för vår demokrati och Sveriges ställning som rättsstat är skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna. En av de mest centrala rättigheterna är rätten att fritt uttrycka sin åsikt och att mötas eller demonstrera i detta syfte. Respekt för åsikts- och yttrandefriheten är en oundgänglig förutsättning för demokrati. I ett fritt och öppet samhälle vill vi ha aktiva medborgare som öppet står för sin åsikt. Vi respekterar olikåttänkande. Majoriteten får inte förtrycka minoriteten.

I vissa sammanhang tydliggörs det medborgaransvaret genom att vi kräver en ansvarig utgivare. Vid demonstrationer är det inte lika lätt; det är inte lika lätt för en enskild person att ta ansvaret för hundratals, kanske tusentals människor. Man måste tänka på annat vis.

Statens uppgift, å andra sidan, är att alltid skydda den som utövar sina lagstadgade rättigheter. Vi moderater tycker att det är en viktig grundprincip. Därför är det viktigt att demonstrationer kan hållas, men också att allmän ordning kan upprätthållas. Polisen ska skydda dem som demonstrerar men också dem som inte gör det. Avvägningen är inte alltid enkel. Tyvärr förekommer det att demonstrationer och möten spårar ur.

Särskilt allvarligt är det förstas om människor och grupper medvetet vill använda fredliga opinionsyttringar för sina egna syften och när det finns människor som inte respekterar andras rätt att uttrycka sina åsikter.

I går var det Karl XII:s dödsdag. Som vanligt var det demonstrationer här i Stockholm. Nationalsocialistisk Front och Nationalsocialistisk Ungdom hade tillstånd för en stillastående demonstration på Riddarholmen. Det gjorde att motdemonstranter, vänstergrupper, samlades här på Mynttorget. Risker är då att de vill mötas. Och inte nog med det; nazisterna valde att inte gå till Riddarholmen, utan de samlades helt plötsligt i Kungsträdgården. Alla som kan Stockholms karta vet att om man ska ta sig till Riddarholmen så kommer man via Mynttorget, där vänsterextremisterna och andra hade samlats.

160 poliser var utkommenderade för aktiviteterna. Man lyckades, genom att i lugn och ro samtala med demonstranter och andra, få vänstern

att gå mot Söder. Så småningom fick också nazisterna gå till det möte som de hade tillstånd för i lugn och ro. Det gick ganska bra.

Men det finns alltid några som bryter sig ut, och så var det den här gången också. Det finns alltid några som vill slåss, som vill bråka och som vill konfrontera. De gav sig upp på Centralbron mot trafiken. Polisen fick stänga av trafiken i innerstaden och så småningom bussa 50 personer ut till Frihamnen så de kunde kylas ned lite grann.

Det här är vardag när det är stora demonstrationer. Vi har aktiviteter i Salem framför oss. Vi vet hur det var i Göteborg. Vi vet hur det är nästan varje år vid den här tiden. Det är i det här sammanhanget som polisens arbete med demonstrationstillstånd, kontakter och att upprätthålla ordningen kommer in.

Vi moderater har granskat regeringens förslag både utifrån de grundläggande fri- och rättigheterna och utifrån de praktiska förutsättningarna att, som i går kväll, klara av uppgiften att leva upp till de höga ambitionerna.

Vår slutsats är att utgångspunkten måste vara att demonstranter ska stå öppet för sin åsikt. Därför vill vi att utgångspunkten ska vara att ingen är maskerad. De allvarliga störningar som har uppkommit vid flera sammankomster där maskering har förekommit har medfört kränkningar av andras rättigheter. Demonstrationer och folksamlingar har fått upplösas, och det har inskränkt mötesfriheten samtidigt som rötägg stått för skadegörelse på allmän och enskild egendom. Människor har skadats, både sådana som varit helt oskyldiga och personer som själva deltagit i upploppsaktiviteter. Därtill kommer händelser som uppenbart haft till uppgift att provocera polisen och skada polisen, vilket innebär ett angrepp på dem som är satta att beskydda människors fred och frihet.

Det är så här verkligheten ser ut. Sådana här händelser kan faktiskt leda till att människor avstår ifrån att demonstrera sina åsikter av rädsla för de ordningsstörningar som kan uppstå. Maskerade demonstranter fungerar provocerande för allmänheten. Det är obehagligt. De indikerar att det finns någonting att dölja. Många människor förknippar maskering med kriminalitet. Det finns fog för påståendet att maskering vid demonstrationer och allmänna sammankomster är ägnat att demoralisera och inge rädsla. Det inte bara av rädsla för sin egen person som folk drar på sig huvorna, utan det är också för att markera en anonymitet som gör att man är modigare men också obehagligare för dem man vill provocera.

Sverige har ett ansvar att se till att opinionsfriheten frimodigt fungerar i ordnade former. Därför måste aktiviteter som undergräver demokrati och grundläggande fri- och rättigheter förebyggas. Införande av ett maskeringsförbud kan bidra till att fler kan och vill utnyttja sin demonstrationsrätt. Därför är det viktigt.

Dessutom är det bra om upplopp och skadegörelse förhindras på ett tidigt stadium. Ur ett brottsofferperspektiv finns det motiv för ett maskeringsförbud, eftersom det i samband med att brott begås sannolikt blir lättare att identifiera gärningsmän och ställa dem till svars om det syns vem det är.

Regeringen föreslår att maskeringsförbud ska gälla bara om det uppkommer en allmän störning av ordningen eller en omedelbar fara för en sådan störning. Jag vet faktiskt inte om de ansvariga har försökt leva sig in i en verklig situation och tänkt efter hur det här regelverket ska fun-

gera mitt i en demonstration, eller flera demonstrationer, när aktiviteten är hög, tusentals människor är i gång och det finns väldigt mycket att tänka på för polisledning och andra. I en sådan situation, när huvorna är på, ska man då besluta om maskeringsförbud och utropa en skingringsbefallning: Huvor av! Tror ni att det verkar lugnande på dem som demonstrerar? Nej, det verkar provocerande mitt i alltihop.

Jag tog mig faktiskt friheten att titta lite grann på den nya polistaktik som polisen arbetar efter. Den har tagits fram genom en noggrann vetenskaplig analys av hur man ska jobba för att vi ska få lugna och bra demonstrationer. Det är psykologen Gunilla Guvå som har arbetat fram denna. Hon påpekar i en intervju som jag läste häromsistens att plötsliga ingripanden, chocker och häftiga aktiviteter från polisen kan skapa en kaotisk situation och därmed våld. Det bygger ofta på ryktesspridning, och det kommer väldigt snabbt. Hon säger så här: Om man i stället informerar demonstranterna om vad som kommer att hända, så skapar man lugn och ordning. Om man vet vilka regler som gäller är det så att de flesta vet vad som ska hända och hur det fungerar.

Ett generellt maskeringsförbud, det vi moderater förordar, innebär att regelverket är klarlagt. Det innebär inte att polisen mitt i en brinnande situation helt plötsligt ska agera med risk för provokation och ytterligare problem. Jag tror inte att regeringen har satt sig in i den praktiska situation som polisen har vid demonstrationer, och det bekymrar oss moderater.

Jag funderar också lite grann över hur man ska vara som polis för att kunna fatta ett beslut mitt i ett sådant här läge. Jag tänker på Göteborgskravallerna och Göteborgsoroligheterna. Det var mycket som inte fungerade där. Skulle en polis mitt i den här situationen helt plötsligt ge en skingringsbefallning och börja fundera på huvorna av när man vet att man så småningom kan stå inför skranket därför att man kanske ingrep fel eller vad det nu kan vara? Det gör att detta inte kommer att kunna användas där det skulle vara användbart.

Jag tror att de här undantagen från maskeringsförbudet som finns med i förslaget också riskerar att bli svårtillämpade. Pondera att personer med ett annat syfte än att demonstrera maskerar sig och anför religiösa skäl. Det är ganska vanskligt för polisen att agera att i skarpt läge och avgöra om invändningar har äkthet och relevans.

Vi moderater anser alltså att ett maskeringsförbud ska vara generellt och införas i en särskild lag. Ett välreglerat maskeringsförbud motsvarar kravet på tydlighet bättre än regeringens förslag. Det ökar också möjligheterna för polisen att förebygga och ingripa tidigt. Därför vill vi att regeringen snarast ska återkomma med ett omarbetat förslag till lag om maskeringsförbud. Det kan med fördel baseras på den finska modellen som är exakt ett år gammal i dag.

Det finska systemet innebär att det är förbjudet att vid allmänna sammankomster, offentliga tillställningar och andra folksamlingar på allmän plats uppträda maskerad till oigenkännlighet om personen samtidigt har ett uppenbart syfte att ta till våld och skada egendom. Man kopplar ihop det i en bedömning. Det är en sympatisk tanke att knyta maskeringen till syfte eller uppsåt. Då kan man göra en samlad bedömning av omständigheterna i övrigt inför beslut om att ingripa. Vi moderater tycker att regeringen borde titta på erfarenheterna från Finland och omarbete

det här förslaget så att man får ett hanterbart verktyg och undviker de tillämpningsproblem som kan komma med det förslag som i dag ligger på riksdagens bord.

Fru talman! Lagrådets synpunkter är alltid viktiga när det gäller lagförslag. Vi förstår och har respekt för att regeringen har velat undvika ytterligare kritik av det slag som man fick när man skickade sitt ursprungsförslag. Vi utgår därför naturligtvis ifrån att det nya förslag som vi har begärt ska tillställas Lagrådet för granskning så att vi får ordning på regelverket. Men om man vill borde det vara möjligt att ordna en lag som fungerar praktiskt och som säkrar yttrande- och åsiktsfriheten i landet, och det är viktigt, och som samtidigt gör att vi undviker bråk och provokationer som är så obehagligt och illa för hela samhället.

I detta anförande instämde Hillevi Engström, Jeppe Johnsson och Cecilia Magnusson (alla m).

Anf. 2 JAN ERTSBORN (fp):

Fru talman! En av mina företrädare i Folkpartiets riksdagsgrupp, K-G Biörsmark från Östergötland, känner en stor tillfredsställelse i dag. Det var Biörsmark som för mer än tio år sedan började skriva motioner till riksdagen med förslag om att man skulle införa maskeringsförbud vid demonstrationer. På 90-talet var det inte riktigt lika mycket tal om detta som det blev efter Göteborgskravallerna, men visst förekom det, inte minst bland så kallade djurrättsaktivister som demonstrerade maskerade.

Vi i Folkpartiet liberalerna tycker att det är alldeles uppenbart att vi behöver ett förbud mot maskering för att upprätthålla lag och ordning och förebygga kriminella handlingar, våldsamt upplopp och liknande. Men vi är emot ett generellt maskeringsförbud. Vi delar den uppfattning som Lagrådet har gjort gällande i den delen när det gällde det tidigare regeringsförslaget om ett generellt maskeringsförbud. Vi är medvetna om att det är en svår balansgång att gå mellan att tillmötesgå mötes- och demonstrationsfriheten och att kunna upprätthålla allmän ordning och se till att vi inte får några våldsamma upplopp.

Det förslag som regeringen nu har lagt fram tillgodoser denna balansgång, men den fråga man ställer sig är ju, som Beatrice Ask var inne på, hur tillämpningen blir i den faktiska verkligheten.

Vi kan väl alla se demonstrationståg med maskerade demonstranter komma gående och att det finns motdemonstranter, likaledes maskerade, som möter upp någonstans. Det vill till att vi har väl förberedda poliser som kan hantera den här situationen. Skulle man då hamna i den situationen att man behöver ingripa med ett maskeringsförbud så är det klart att det är oerhört svårt för det polisbefäl som befinner sig i den situationen att fatta det beslutet. Det är vi väl medvetna om. Men vi har ändå kommit fram till, efter moget övervägande, att vi ska pröva den här möjligheten till att införa maskeringsförbud i vissa situationer.

Regeringens förslag har den fördelen att det kan utnyttjas inte bara när det finns demonstrationstillstånd utan även i situationer då det inte har meddelats något demonstrationstillstånd. Det ska vi se som en fördel i det här sammanhanget.

I lagstiftningen kommer man nu att skriva in att polisen i förväg kan ge tillstånd till maskering när man meddelar tillstånd till demonstration-

en. I Folkpartiet liberalerna hade vi helst sett att polisen vid tillståndsgivningen även skulle kunna föreskriva ett förbud mot maskering när det fanns särskilda skäl till detta. Vi är medvetna om att det är svårt att beskriva de särskilda skälen, men jag tycker mig ha ett exempel.

Då går jag tillbaka till djurrättsaktivisterna och något som jag särskilt har följt själv, nämligen demonstrationerna i Halland mot en chinchilla-farm strax utanför Falkenberg, där det alltid finns maskerade demonstranter. Den gruppen har inte bara demonstrerat på det sätt som vi har rätt till och ska göra i det här samhället, utan man har också gått över gränsen för vad man får lov att göra i form av ofredande och ett antal trakasserier mot pälsdjursfarmaren. Man har beställt varor i hans namn, det har förekommit nattliga telefonsamtal och nattliga besök och så vidare. Det här har fört med sig att åklagaren har meddelat besöksförbud beträffande ett visst antal personer. Om vi då fortsätter att ge demonstrationstillstånd till den här gruppen och de har tillstånd att vara maskerade kan man ju alltså inte se om de som har besöksförbud deltar eller ej. Jag tycker att det här är ett exempel där man i förväg skulle kunna föreskriva ett förbud mot maskering när man meddelar tillståndet till demonstrationen.

Fru talman! Sammanfattningsvis välkomnar vi i Folkpartiet liberalerna regeringens förslag. Vi har en förhoppning om att detta ska vara förebyggande så att polisen inte behöver ingripa med beslut om maskeringsförbud, men om det ändå blir nödvändigt så förlitar vi oss på polisens kunskaper och erfarenheter så att vi aldrig mera behöver uppleva något i stil med Göteborgskravallerna. Men vi känner en oro, och det är anledningen till vår reservation, där vi kräver en snabb utvärdering av den här lagen. Jag yrkar bifall till vår reservation nr 4.

Anf. 3 ROLF OLSSON (v):

Fru talman! Demonstrations- och mötesfriheterna är grundlagsfästa och utgör en omistlig del av vårt demokratiska samhälle. Vänsterpartiet har under hela sin existens verkat för och värnat dessa fri- och rättigheter. Vi anser att grundregeln ska vara att demonstrationer ska ske öppet och offentligt, och som parti arbetar vi målmedvetet och kontinuerligt för detta.

Men vi är medvetna om att det finns undantag från denna grundregel, och då måste möjligheten finnas, menar Vänsterpartiet, att kunna göra annorlunda och vidta åtgärder för att inte röja sig. Det kan bero på sådana omständigheter att man inte vågar avslöja sin identitet på grund av diverse olika hotbilder som personerna upplever. Ofta är det ju i sådana tillspetsade situationer som det är extra viktigt att få uttrycka sin mening och vara med och bilda opinion. Jag kan ge exempel på ett flertal situationer och hotbilder för män och kvinnor där maskering och dold identitet kan upplevas som nödvändiga. Men egentligen är ju det en bakvänd ordning att man ska behöva motivera varför vi vill behålla demokratiska fri- och rättigheter.

Fru talman! Det nu föreliggande förslaget till maskeringsförbud har föregåtts av ett tidigare förslag som kritiserades mycket kraftigt av många viktiga remissinstanser som JO, Riksåklagaren, Sveriges Advokatsamfund och Svenska Helsingforskommittén. Lagrådet formulerade kritik på ett flertal tunga punkter och avstyrkte den då föreslagna för-

budslagen i dess helhet. Lagtexten ansågs inte förenlig med regeringsformen, och Lagrådet ansåg vidare att syftena med det föreslagna maskeringsförbudet inte rimligen kunde antas bli så tillgodosedda att det kunde motivera förbudsförslaget.

Nu återkommer alltså regeringen med ett nytt, något modifierat förslag. Nu ska det vara tillåtet att uppträda med ansiktet helt eller delvis täckt. Först när ordningsstörningen är ett faktum inträder förbudet. Undantag från maskeringsförbudet ska vidare gälla den som täcker ansiktet av religiösa skäl. Religiösa skäl sägs föreligga om personen täcker ansiktet i enlighet med religiös sedvana som personen normalt tillämpar. Det finns dessutom möjlighet att ansöka om att få demonstrera maskerad, och det ska beviljas av polisen om risken för ordningsstörning är obetydlig.

Fru talman! Denna modifierade proposition innehåller alltså något uppmjukade förslag jämfört med det förra förslaget som innebar ett mer absolut förbud mot maskering. Det vilar på bedömningar som ska göras av enskilda poliser eller grupper av poliser. Dessa ska snabbt och ofta under betydande press fatta mycket viktiga beslut. De här föreslagna bestämmelserna och reglerna ska alltså tolkas, och jag menar att det ger ett mycket betydande utrymme för godtycke och rättsosäkerhet.

När föreligger egentligen en ordningsstörning? Hur mycket får ansiktet vara täckt? Hur ska polisen i en trängd situation kunna veta om någon som hävdar religiösa skäl verkligen talar sanning? Hur ska polisen vid en ansökan om tillåtelse till maskering kunna bedöma om det endast föreligger obetydlig risk för ordningsstörning? Visst svajar det rejält, och det är lätt att hålla med Lagrådet i deras yttrande från november i år om att det även med detta modifierade förslag råder tveksamhet om någon verklig effekt av maskeringsförbudet kan uppnås. Det är inte bra med lagförslag som innebär stora risker för godtycke och rättsosäkerhet och vars effektivitet så tydligt kan ifrågasättas.

Vänsterpartiet har tillsammans med Centern och Miljöpartiet till KU:s yttrande till justitieutskottet fogat en avvikande mening där partiet också hävdar att inte heller detta nya förslag är förenligt med de grundlagsfästa mötes- och demonstrationsfriheterna. Min partikollega Mats Einarsson kommer att ytterligare utveckla talan om bland annat detta.

Vänsterpartiet är alltså principiella motståndare också till detta nya, något modifierade förslag. Vi är från Vänsterpartiets sida mycket glada åt att också Centerpartiet och Miljöpartiet har kommit till samma slutsats. Jag vet att vår reservation speglar åsikter hos en stor opinion ute i samhället. Förslagen i betänkandet innebär utan tvekan en begränsning av nu gällande mötes- och demonstrationsfrihet – det är omöjligt att resonera bort. Det är allvarligt att börja begränsa dessa friheter. Det sägs här att förslagen ytterst läggs fram för att värna om demonstrationsrätten. Det är inte trovärdigt att påstå sig värna demokratiska fri- och rättigheter samtidigt som man begränsar dem.

Fru talman! Det finns, precis som Lagrådet sagt i sitt utlåtande om det första förslaget till maskeringsförbud, anledning att ifrågasätta om regler om förbud mot maskering verkligen främjar ordning och säkerhet vid allmänna sammankomster.

Ingripanden kan i stället fungera som en provokation och motverka ordning och säkerhet. Det är inte heller sannolikt att ett förbud kommer att följas av personer som bestämt sig och har planer på att använda våld

och begå brott vid till exempel demonstrationer och som fullföljer dessa planer. Jag menar att det finns möjligheter i befintlig lagstiftning att ingripa mot dessa personer.

En del internationella erfarenheter från till exempel Genua i Italien 2001 visar att trots det italienska maskeringsförbudet skedde svåra konfrontationer mellan maskerade grupper och poliser. Det hjälpte inte med förbudet vid det tillfället. Förbudet mot maskering var verkningslöst i Genua. Däremot finns det all anledning att ta till vara de danska erfarenheterna av utvecklad dialog mellan polis och demonstranter. De är intressanta att följa och söka tillämpa i Sverige. Det pågår just nu ett arbete med detta, och det är bra. Mer av dialog och mindre av förbud – det får bli en avslutning på detta anförande.

Fru talman! Jag yrkar avslag på förslaget i propositionen och bifall till reservation 1.

Anf. 4 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Rolf Olsson ger en inledande eloge till de demokratiska fri- och rättigheterna men kommer sedan fram till att det finns undantag och säger att man måste kunna dölja ansiktet och i tillspetsade situationer ta till andra metoder. Med den inställningen försvarar Rolf Olsson dem som hotar människors fri- och rättigheter och möjligheter att demonstrera och utöva sin mötesfrihet. Det framgår tydligt av betänkandet att Vänsterpartiet inte vill göra något åt de problem vi har i dag.

Det första jag vill fråga Rolf Olsson är: Vad tycker Vänsterpartiet att man ska göra med de vänsterextremister som bryter sig loss för att söka konfrontation med nynazisterna en kväll som i går, stoppar trafiken, löper amok och betar sig allmänt på ett sätt som vi inte kan acceptera? Ska vi inte göra någonting alls eller borde vi på något sätt försöka förebygga den typen av aktiviteter och garantera också vänsterextremisterna, som vid händelserna i går, att de får demonstrera trots att de inte hade sökt tillstånd?

Det andra jag undrar över, utifrån ditt anförande, är om Vänsterpartiet verkligen menar att man i Finland avskaffat yttrandefriheten och möjligheten att demonstrera, att de nu gått ifrån de mänskliga fri- och rättigheterna. Det är i så fall en ganska intressant uppfattning.

Anf. 5 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Det är självklart att vi försvarar de vunna demokratiska fri- och rättigheterna som vårt parti, tillsammans med andra politiska krafter, under årtionden, för att inte säga århundraden, byggt upp i det här samhället. Vi är bekymrade när de härdvunna demokratiska fri- och rättigheterna naggas i kanten, och vi anser att det är vad som sker just nu. Vi har tillsammans med andra partier dessa farhågor, vilket vi också pekar på. Det är så vi ser på det.

Vi tror att vi måste fortsätta med dialogen, den demokratiska dialogen. Det är den som är det viktiga medlet för att bekämpa de odemokratiska tendenser som vi möter på olika extremkanter i politiken. Det är dialogen, det är debatten, det är övertygelsen som är det viktiga. Formella förbud löser inte detta, vilket jag var inne på tidigare. Möjligen provocerar det människor som bestämt sig för att använda odemokratiska

och till och med kriminella metoder ytterligare. Jag tror alltså inte att det är det effektivaste sättet att bekämpa dem.

När jag ändå har ordet skulle jag vilja passa på att fråga Beatrice Ask om ert yrkande på generellt maskeringsförbud, som alltså innebär att ni går emot det som Lagrådet hävdade. På vilka grunder anser ni att Lagrådet hade fel i sin bedömning? Hur har ni resonerat?

Jag skulle också vilja höra Beatrice Asks analys av händelserna i Genua 2001, där det italienska maskeringsförbudet visade sig vara verkningsslöst. Har Beatrice Ask någon kommentar till det?

Anf. 6 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Lagrådet har aldrig fel. De har intressanta synpunkter. Men det är just för att vi vill ha ett annat förslag som vi också vill att det granskas av Lagrådet. Det är uppenbart att Lagrådet godkänt regeringens förslag i propositionen, det vill säga att de inte finner det oförenligt med de grundläggande regler vi har. Men vi vill ju ha ett annat förslag. Det är inga konstigheter där.

Vad gäller Genua är det väl så att alla regler kan vara misslyckade någon gång.

Låt oss återgå till det som jag frågade om. Det är intressant att höra att ni från Vänsterpartiet under århundraden skulle ha försvarat de vunna demokratiska friheterna. Ni har ju knappt hunnit sälla bort kommunismen.

Om dialogen nu ska vara medlet mot våldsamheter vid demonstrationer undrar jag: Hur skulle man ha åstadkommit den dialogen på Centralbron i går kväll? Hur skulle man från polisens sida ha gjort under Göteborgskravallerna för att ha en dialog med stenkastarna? Hur gör man när folk löper amok och slår sönder fönsterrutor, bryter sig in, stjälar saker och betar sig illa? Ska man prata med dem? Tror du att det hjälper? Det gör det inte. Det är klart att det är mycket bättre att ha en regel där ingångsvärdet är vilka principer som gäller för demonstrationer. Då behöver man ju inte prata om det. Alla vet vad som gäller. Sedan får man ingripa om det behövs.

Men du gör ingenting. Du presenterar inte ett enda förslag i detta betänkande om vad Vänsterpartiet vill göra för att lösa de här problemen. Det tolkar jag så att Vänsterpartiet faktiskt försvarar de människor som medvetet förstör demonstrationer och möten för andra.

Anf. 7 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag bestrider naturligtvis de insinuationer som Beatrice Ask kommer med. De saknar all grund. Vi bekämpar odemokratiska tendenser var vi än träffar på dem. Jag vill påminna Beatrice Ask om att minsta studium i historien visar att demonstrationsrätten infördes i det här landet i strid mot högerkrafterna – den höger som Beatrice Ask fortfarande tillhör. Så ligger det till. Läs historien.

Polisen anser att dialogen är viktig, men det polemiserar uppenbarligen Beatrice Ask mot och tycker sig veta bättre än polisen. Jag håller nog på att polisen gör en bättre bedömning.

Det är knepigt att inte också Moderaterna kan se och erkänna att det finns många situationer, många hotbilder, som i grunden kan legitimera att människor slipper röja sin identitet och ändå få utöva rätten att bilda

opinion och delta i manifestationer som vill peka på just de hotbilder som de är rädda för och där de har anledning att inte röja sin identitet. Det är beklagligt att Moderaterna vill neka människor den rätten. Det är att, ännu mer brutalt än regeringen, inskränka den demokratiska friheten att kunna demonstrera.

Anf. 8 STINA LARSSON (c):

Fru talman! Vi kommer väl alla ihåg de där dagarna i juni för snart fyra och ett halvt år sedan – våldsamheterna i Göteborg. Sverige hade inte tidigare drabbats av motsvarande upplopp. Sådant hade vi bara sett på tv. En ung man blev till och med skjuten.

Som svar på detta vill regeringen införa en ny straffbestämmelse i brottsbalken – olaga maskering. Jag tror inte att det är rätt väg att gå. Upploppen i Göteborg hade inte minskat om demonstranterna inte hade haft sjalar för ansiktet. Det hade skett i alla fall. Eller också hade demonstranterna behållit sina maskeringar och kastat sten ändå. Det är inte demaskeringen i sig som gör en demonstration lugnare. Ett exempel är Italien, som vi hört här tidigare. Under toppmötet i Genua samma år genomfördes demonstrationer. I Berlusconi's land är det förbjudet att maskera sig, och nu vill Sverige ta efter och göra likadant.

Fru talman! Nu måste vi lyfta blicken och se Göteborgskommitténs förslag om maskeringsförbud i dess helhet. Ett maskeringsförbud berör inte bara bråkstakar som kastar gatstenar. Det gäller alla. Det finns tillfällen då det kan finnas fog för att dölja sin identitet i en demonstration. Skulle exempelvis personalen i en kommun eller på ett företag vilja protestera mot sin arbetsgivare kan jag förstå att de inte vill röja sin identitet. Detsamma gäller om någon vill demonstrera mot en grupp som på något sätt uppträtt hotfullt. Då hade jag också täckt mitt ansikte.

Ett maskeringsförbud innebär för Centerpartiet ett oacceptabelt ingrepp i mötes- och demonstrationsfriheterna. Dessa friheter är en förutsättning för ett demokratiskt samhälle. Att införa en regel som säger att du måste begära tillstånd för att täcka ansiktet är en inskränkning i yttrandefriheten. Mötes- och demonstrationsfriheterna utgör fundamentala delar i den fria åsiktsbildningen.

Jag kan förstå hur många resonerar, även här i dag. Polisen ska ha tydliga identifierbara nummer på sina hjälmar, och då kan man tycka att samma regler ska gälla för demonstranterna. Kommentarer som ”vill man demonstrera så ska man stå för det man tycker” förekommer i dessa diskussioner. Men här har ju polisen ett stort övertag. Polisen representerar en myndighet och har möjlighet att ingripa. Det är ju då två grupper som befinner sig på helt olika nivåer.

Som ni vet är det inte bara genom ord man kan sprida åsikter. I den politiska skolan har vi fått lära oss att kroppsspråket och det kläderna utstrålar är minst lika viktigt. Ett visst sätt att klä sig kan vara en tydlig markör för vad man tycker. Denna möjlighet till fri åsiktsbildning också via kläderna ska naturligtvis finnas kvar, men man ska inte behöva fråga om lov när det gäller detta. Det ska i stället vara en självklarhet, som det är i dag.

Förslaget från Socialdemokraterna skulle innebära att den som går till en demonstration eller ett möte utan att visa sin identitet inte vet om han eller hon kommer att begå ett brott. Förbudet aktualiseras ju då ”det vid

sammankomsten uppkommer en störning av den allmänna ordningen eller en omedelbar fara för en sådan störning”. Och det ska enligt förslaget vara polisens uppgift att ge en så kallad skingringsbefallning eller helt enkelt säga: De i det första ledet bråkar nu, så av med sjalen! Det säger sig självt att ett maskeringsförbud med sådana oklara regler ifrågasätts.

Problemet med våldsamma demonstrationer har andra lösningar. För att i framtiden kunna stoppa upplopp och oroligheter borde polisen ha andra befogenheter. Polisen borde kunna ingripa tidigare om man anar oråd. Bland remissvaren till detta förslag finns bland annat Riksåklagarens svar som är inne på just den linjen, att man ska se till att polisen tidigare kan stoppa förberedelser till våldsamt upplopp. Med dagens förslag om maskeringsförbud skulle polisen kunna gå in och konfrontera den som har täckt för munnen, men att stoppa en person som exempelvis samlar gatstenar i en hög kan man inte göra. Det är inte förrän stenarna är kastade som polisen kan göra något. Denna ordning tycker jag är fel. Man borde i stället lägga krutet på att ge andra befogenheter åt polisen för att stoppa förberedelser till våldsamt upplopp. Det hjälper inte med ett maskeringsförbud. Därför vill jag och Centerpartiet yrka bifall till reservation 1.

Anf. 9 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Jag blir lite chockerad över det Stina Larsson säger, att om anställda vill demonstrera mot sin arbetsgivare kan de behöva maskera sig. De kanske jobbar i en kommun och är kritiska till hur barnomsorgen sköts eller så har de en privat arbetsgivare. Vilket samhälle får vi med en sådan inställning?

Jag accepterar inte de här påhoppet på anställda som utövar sin opinionsfrihet. Kan det verkligen vara så att man, som Stina gjorde nu, nästan ger tips till nya grupper att maskera sig? Ska barnskötarna i Härjedalens kommun, om de är irriterade på kommunen, börja maskera sig för att utöva sin yttrandefrihet?

Det här andas också, så som du beskriver det, en väldigt låg tilltro till samhällets möjligheter och vilja att skydda människor som yttrar sig och framför sina egna åsikter. Vi moderater har tvärtom en väldigt hög tilltro till att polisen kan förebygga, ingripa och utreda brott mot kränkningar av enskildas rättigheter. Men det är också en skyldighet för oss att slåss för den här öppna, frimodiga opinionsbildningen.

Jag vill nog ha ett förtydligande på den här punkten. Är det verkligen meningen att kommunalanställda och andra anställda, för att slippa cheffens negativa synpunkter, ska känna att det viktiga enligt Centern är att maskera sig?

Anf. 10 STINA LARSSON (c) replik:

Fru talman! Nej, det är givetvis inte ett sådant samhälle vi vill ha. Men jag kan ändå se situationer där det här kan vara nödvändigt. Det kommer alltid till en avvägning när man fattar beslut, och det mesta har trots allt både fördelar och nackdelar. Jag och Centerpartiet gör den bedömningen att maskeringsförbud inte kommer att ge den önskade effekt som man tror.

Anf. 11 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Problemet är att ni inte ens vill låta pröva om det ger en lugnare situation. Jag kan också se situationer där maskering kan vara intressant. Om man till exempel vill demonstrera mot kycklinguppfödning kanske man vill att många demonstranter ska klä ut sig till höns – vad vet jag? Men då får man väl ansöka om det i särskild ordning. Det är väl inget konstigt. Det finns ju tillfällen när man klär sig lite annorlunda.

Det är det vårt förslag går ut på. Enligt den finska modellen sätter polisen in det i ett sammanhang och ser om det är rimligt eller inte rimligt. Det är faktiskt en mycket märklig hållning att uppmana människor att maskera sig för att de inte gillar hur det är på jobbet eller för att de är rädda att ingen kommer att bry sig om att skydda deras fri- och rättigheter.

Anf. 12 STINA LARSSON (c) replik:

Fru talman! Återigen har Beatrice Ask missuppfattat det här med vår uppmaning, vad vi vill göra med demonstranter eller inte.

Låt oss ta ett annat exempel! Om vi har nya svenska medborgare som demonstrerar utanför Irans ambassad kan jag mycket väl tänka mig att de inte vill visa sin identitet. Vi sätter då den fria åsiktsbildningen högre än så här och vill inte att folk ska behöva fråga myndigheterna om lov för att täcka ansiktet.

Anf. 13 LEIF BJÖRNLOD (mp):

Fru talman! Jag tror att det här är åttonde gången som vi för en diskussion angående maskeringsförbud. Det har varit uppe flera gånger. Det har mött motstånd. Lagrådet har haft sina invändningar. Det har tagits tillbaka. Det har blivit modifierat, och nu har vi ytterligare en modifiering framför oss.

Jag tycker att det här visar åt vilket håll man vill gå i stället för att söka en annan väg för att lösa problematiken, nämligen konflikterna vid demonstrationerna, och ändå ha möjligheter att bevara mötes- och åsiktsfriheten.

Jag ska inte upprepa allt det som tidigare har sagts, utan jag yrkar bifall till reservation nr 1 som vi har tillsammans med Vänsterpartiet och Centerpartiet. Men jag vill understryka det som nämndes av Rolf Olsson och som vi har tagit upp i en särskild reservation, nämligen reservation nr 6, som jag härmed också yrkar bifall till. Den handlar om att försöka gå en annan väg än den konfrontatoriska, att försöka få en dialog mellan polis och demonstranter, att skapa en större förståelse för vad som förorsakar demonstrationer och få en insikt i människors olika kulturella beteenden. Det tror jag kan skapa en atmosfär där man undviker konflikter.

Beatrice Ask nämnde till exempel att det är väldigt viktigt att polisens beteende fungerar på ett korrekt sätt. Hastiga ingripanden, till exempel de som skedde närmast överfallsmässigt från polisens sida nere i Malmö då man störtade in från två tvärgator, leder naturligtvis till konflikter. Andra sådana historier har vi också från Göteborgskravallerna och när det gällde hanteringen av demonstranter som ännu inte hade hunnit demonstrera på skolor och på Järmtorget.

Jag känner väl till de situationerna och tycker att det hade funnits skäl att finna en annan strategi från polisens sida och från demonstranternas

sida. De dialoger som fördes räckte tydligen inte till, men den vägen är framkomlig.

Hur är det då med ett maskeringsförbud? Jag anser att det ligger i ordets karaktär att man, när man demonstrerar, visar sin åsikt och står för sin åsikt. Men jag har också full förståelse för att världen inte är lika mycket sörgårdsidyll som vi ofta har vant oss vid här i Sverige. Jag kan mycket väl tänka mig, som Stina säger, att människor som jobbar inom landstinget demonstrerar mot arbetsgivaren och att det, om de blir åsiktsregistrerade som motståndare eller för att de tar ställning i en fråga, kan leda till konflikter med arbetsgivaren. Det är ingen tvekan om att detta kan ske. Det har vi också sett ett exempel på i en demonstration.

Men framför allt skulle jag känna mig väldigt orolig om jag går i en demonstration med antirasister och ser att rasisterna står vid sidan om med kamera och fotograferar alla. Jag har ingen lust att hamna på en dödslista med fotografi därför att jag intar en antirasistisk inställning, när rasisterna står vid sidan om och registrerar. Det finns alla skäl att uppträda maskerad där, även om jag rent principiellt inte skulle göra det – jag skulle hellre avstå från en demonstration i det fallet.

Jag tycker att det finns flera skäl att säga nej till den här propositionen angående maskeringsförbud. Det finns skäl att söka nya vägar med utökat samtal och dialog mellan poliser och myndigheter och eventuellt kommande demonstranter.

Anf. 14 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Leif Björnlod slår in helt öppna dörrar när han pratar om dialog. Dialog är ett utmärkt förhållningssätt och en grundläggande faktor i den taktik som polisen utbildas i och som man försöker hitta tillämpningsområden på. Men världen är, precis som Björnlod sade, inte en sörgårdsidyll. Det kan vara som i Göteborg, i Malmö eller på andra håll: Det händer saker. Det är det vi diskuterar: Vad ska man göra då?

Nu försöker Leif Björnlod försvara varför man inte kan säga att folk ska visa sitt ansikte: Han skulle inte våga demonstrera mot rasism utan att maskera sig. Jag har väl aldrig hört något så fegt – att inte våga stå för sin åsikt. Jag trodde att Ku Klux Klan var de mest fega man kunde tänka sig.

Jag tror att demokrati innebär att vi måste stå upp för våra värderingar och vara beredda att personligen säga vilka idéer vi tror är viktiga och varför och ta debatten. Hur kommer det att se ut om de tokskallar som är ute och slåss på gatorna får maskera sig, och vi som är mot rasism och mot nazism och försvarar demokratiska rättigheter också ska dra på oss luvor? Ska vi springa omkring som tomtensissar hela högen? Det är inte ett sådant samhälle vi ska ha. Vi måste motverka det. Vi måste våga stå för det.

Det fanns tidigare ett argument från en annan talare som jag kan ha respekt för. Det finns invandrare som kan vara rädda för sin regim och därför inte vill visa sitt ansikte. Jag håller med om det. Men vi kan inte acceptera de regimerna, och därför måste vi hålla på våra regler. Det går alltid att göra undantag när det behövs.

Leif Björnlod! På vilket sätt kan du försvara en sådan idé som att du inte skulle våga demonstrera mot rasism utan att dölja ditt ansikte? Det får du faktiskt förklara.

Anf. 15 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Fru talman! Med tanke på sprängda bilar i journalisters ägo, som har registrerats vid demonstrationer eller från passfoto, kan jag mycket väl förstå att det finns människor som blir skrämda. Men om Beatrice Ask hade lyssnat på vad jag sade hade hon hört att jag hade föredragit att inte delta i den demonstrationen av den enkla anledningen att jag inte vill uppträda maskerad. Men det ligger i mitt privata ställningstagande.

Jag har förståelse för människor som känner rädsla inför de svarta krafter som till viss del tyvärr är rådande på vissa områden och i vissa sektorer i samhället. I det fallet har jag förståelse för de människorna. Det är ingenting som jag rekommenderar. Vi ska givetvis ha ett sådant samhälle där man kan uppträda öppet och ärligt och uttrycka sin åsikt utan att behöva riskera repressalier. Men tyvärr, precis som Beatrice sade, finns det andra länder, andra traditioner och andra grupper i det här landet som gör att människor kan känna rädsla, och en befogad rädsla.

Anf. 16 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Jag är väldigt förvånad att Leif Björnlod har tagit sig till riksdagen om han känner den här rädslan. Men det är bra att det inte är något man rekommenderar.

Jag måste säga att det är vår skyldighet i denna kammare och som politiker att hävda grundläggande demokratiska rättigheter, att visa att man ska stå för sin åsikt. Vi får väl aldrig vika för rädslan, för hot och annat. Är det så att vi känner den, måste Björnlod jobba hårdare i sin allians för att se till att polisen får de resurser som krävs för att skydda människor som känner rädsla vid demonstrationer eller när de i andra sammanhang utövar sina fri- och rättigheter.

Anf. 17 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Fru talman! Du får lyssna lite bättre, Beatrice. Jag säger att jag inte känner den rädslan men att jag har förståelse för att andra människor kan känna den. Jag respekterar den rädslan. Det tycker jag att man ska göra, för annars blir de helt tystade. Vi ska inte ha ett tyst samhälle, utan vi ska kunna stå upp för våra åsikter och synpunkter.

Det finns en sak som kan vara lite positiv när det gäller ett maskeringsförbud, och det är att vi inte behöver ha maskerade poliser inne i demonstrationer. Å andra sidan förser vi nu poliser med en falsk identitet, så de behöver inte uppträda maskerade. Jag tycker att tydligheten, att vi också kan identifiera poliserna i den här situationen, är väldigt viktig.

Anf. 18 KERSTIN ANDERSSON (s):

Fru talman! I dag räknas mer än hälften av världens länder som demokratier. Men demokratier är inget givet. Vi kan se tillbaka på vår historia och konstatera att många av de europeiska demokratierna ännu bär ungdomens prägel. I många länder runtom i världen väntar man ännu på att demokratier ska födas. Och där demokratier har kämpats fram krävs det hela tiden nya kamper för att skydda, behålla och utveckla dessa demokratier.

Vår politiska demokrati kännetecknas av den nödvändiga folkmakten, men också av fri- och rättigheter, rättssäkerhet och maktindelning.

”All offentlig makt i Sverige utgår från folket. Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt.”

Så lyder den inledande stadgan i regeringsformen, den mest centrala av Sveriges fyra grundlagar.

Rättigheter som yttrandefrihet, tryckfrihet, mötesfrihet, demonstrationsfrihet, föreningsfrihet och religionsfrihet uppfattas i vårt samhälle som en nödvändig förutsättning för att folkmakten ska få genomslag. Därför har vi i riksdagen grundlagsfäst dessa friheter. Vi ska vara skyddade från att det allmänna utan vidare inskränker vår möjlighet att ta del av och utöva våra demokratiska rättigheter.

Rätten att ha vilken åsikt han eller hon vill, sprida den och försöka övertyga andra om den är något vi ska vara stolta över.

Men dessa rättigheter ger också alla oss medborgare ett ansvar. Vår öppenhet och våra demokratiska rättigheter får inte användas som medel att inskränka demokratins grundtanke.

Våld, skadegörelse, hot, kränkningar och rädsla ska inte gå hand i hand med våra demokratiska rättigheter. Demokratins utövning får inte bli ett medel i kriminalitetens händer. Då blir demokratins rättigheter sin egen fiende.

Opinionsbildningar i vårt land har historiskt sett varit både fredliga och ofredliga. Men det har även funnits tillfällen då opinionsyttringar lett till bråk och våld.

Vi som vuxit upp under 60-talet minns Hötorgskravallerna.

En dag 1965 samlades ett hundratal mods på Konserthusets trappa. Det resulterade slutligen i att kravaller utbröt mellan polis och mods. Myndigheterna upptäckte att det fanns en ny ungdomsrörelse, och flera sociologiska undersökningar startade.

Också vid almstriden i Kungsträdgården 1971 utbröt kravaller. Under 80-talet förekom flera sammandrabbningar mellan rasister och antirasister. Jag minns oroligheterna i Göteborg 1993. Det var nog första gången jag på tv såg maskerade demonstranter, och det var just då diskussionen om ett maskeringsförbud startade.

Men starkast och närmast i våra minnen finns ändå Göteborgskravallerna 2001. Jag tror inte att någon av oss kunde tänka oss in i den förstörelse och den täta stämning som rådde under ett par dagar i Göteborg. Det hade förekommit kravaller i andra länder vid olika toppmöten, men kanske trodde vi att vi skulle bli förskonade från detta.

Upploppet i Göteborg blev ingen isolerad företeelse. Vi har sett att det vid ett flertal tillfällen i samband med att det vid demonstrationer eller manifestationer blivit mer och mer vanligt att maskera sig, men även att störa den allmänna ordningen och förstöra egendom, ibland till och med använda våld. Reclaim the Streets-fester, Salemmanifestationerna och skadegörelsen i centrala Stockholm vid Stureplan 2003 är några exempel.

I ett demokratiskt land är det fundamentalt att få yttra sig och att ägna sig åt opinionsbildning. Det får inte vara så att ett fåtal människor skrämmer bort seriösa opinionsbildare. Det får inte vara så att skadegörelse och brottslighet går hand i hand med fundamentala rättigheter.

Det finns människor i dag som av rädsla och obehag drar sig för att demonstrera då de ser att deras åsikter sammanfaller med sådant som

framförs av människor som gömmer sig bakom masker. De avstår från att delta i demonstrationer. Var finns deras frihet?

Ett maskeringsförbud kommer att stärka möjligheterna till fri opinionsbildning för alla, med budskapet att demokratin möter vi med öppna ansikten. Därför måste också demonstrations- och mötesfriheten stärkas. Polisen måste få bättre möjlighet att upprätthålla ordning och säkerhet vid demonstrationer och politiska möten.

För att förebygga händelser som till exempel Göteborgskravallerna och skadegörelsen vid Stureplan lägger regeringen nu fram ett förslag till riksdagen om maskeringsförbud vid demonstrationer, politiska möten och sammankomster.

Förslaget innebär ett förbud att helt eller delvis täcka ansiktet på ett sätt som försvårar identifikationen om det vid sammankomsten uppkommer en störning av den allmänna ordningen eller en omedelbar fara för en sådan störning. Maskeringsförbudet är därmed inte generellt.

Vilka sammankomster rör det sig då om?

Förslaget gäller den som på allmän plats deltar i en allmän sammankomst enligt ordningslagen, demonstration eller en sammankomst som hålls för överläggning, opinionsyttring eller upplysning i allmän eller enskild angelägenhet.

Huvudregeln i dag är att allmänna sammankomster inte får anordnas på offentliga platser utan tillstånd. Men det finns tillfällen när människor samlas utan att någon demonstration eller manifestation är planerad. Det kan handla om grupper av personer från en fredlig demonstration som efter att demonstrationen är avslutad orsakar oroligheter och stör den allmänna ordningen och som är maskerade.

Straffskalan ska enligt det här förslaget vara böter eller fängelse i högst sex månader, och det ska inte dömas till ansvar i ringa fall. Förbud ska inte heller gälla den som täcker ansiktet av religiösa skäl. Och anordnaren har möjlighet att i samband med att man ansöker om demonstrationstillstånd undanta grupper eller enskilda som kanske helt eller delvis vill täcka sitt ansikte just på grundval av det Leif Björnlod sade, rädsla.

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2006.

Därmed, fru talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationerna.

Jag går nu över till att ge några korta kommentarer till reservationerna. Jag kan börja med reservation 1 av Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Centerpartiet där de säger att förbudet strider mot den grundläggande mötes- och demonstrationsfriheten.

Med den begränsning som finns i förslaget i dag finns inget som strider mot dessa friheter. Dessa friheter får enligt regeringsformen begränsas av hänsyn till bland annat ordning och säkerhet vid sammankomster och demonstrationer och enligt Europakonventionen också med hänsyn till den allmänna säkerheten, till förebyggande av ordning eller brott eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter.

Reservation 6 från Miljöpartiet vill jag gärna stanna upp vid ett slag. Reservanten anser att det krävs en utökad dialog mellan demonstranter och polis.

Efter händelsen i Göteborg vet vi ju alla att polisen startade ett omfattande arbete med att just se över och förbättra sina arbetsmetoder vid allvarlig ordningsstörning. Kommittén konstaterade allvarliga brister när

det gällde svenska polismäns utbildning för att just kunna ingripa mot folkmassa och att de saknade kunskaper om de politiska grupper med flera som fanns i Göteborg. Som ett resultat av det började man på polis-högskolorna att just jobba med kommunikation, konfliktlösning och mental träning i våldsförebyggande syfte. Utbildningen är ett samarbete mellan dansk och svensk polis.

Givetvis är polisens dialog med politiska organisationer och andra opinionsgrupper av stor betydelse för att förhindra allvarlig ordningsstörning. Genom en dialog kan polisen och arrangörerna diskutera och finna gemensamma lösningar på olika praktiska frågor.

Det är ett gemensamt ansvar, och demonstranterna har också ett ansvar att värna våra demokratiska grundprinciper. Anordnaren av en demonstration har ett stort ansvar och kan tydligt skriva in ett maskeringsförbud i den inbjudan som går ut. Så skedde vid Nätverket Göteborgs demonstrationståg 2001. Maskeringsförbudet var tydligt, och deltagarna uppmanades flera gånger innan tåget avgick att gå omaskerade. 20 000 deltagare genomförde denna demonstration i lugn och ro.

Jag tror att Leif Björnlod och jag är mycket överens om att allt inte enbart kan ses som en ordningsfråga som ska hanteras med polisiära insatser utan också som en politisk fråga som rör demokrati, inflytande och utanförskap.

Men vi, du och jag, politiska organisationer och partier måste ta ett större aktivt ansvar för att stödja fredliga demonstrationer, lyssna på våra ungdomar och ta vara på deras engagemang på ett positivt sätt. Dessutom måste vi lära dem att här i Sverige möter vi demokratin med ett öppet ansikte. Det är vi skyldiga vårt demokratiska land. Det är vi skyldiga våra barn och ungdomar.

I detta anförande instämde Joe Frans, Britta Lejon, Elisebeht Markström, Göran Norlander, Margareta Persson och Ameer Sachet (alla s).

Anf. 19 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Jag förstår att Kerstin Andersson inte kommenterade den moderata reservationen, eftersom vi i grunden är överens om att man måste ha ett verktyg mot den här typen av störningar som kan finnas vid demonstrationer. Dessutom har vi moderater ett förslag som är mycket bättre.

Jag skulle vilja fråga Kerstin Andersson lite grann om hur ni har resonerat när det gäller tillämpningen. Jag utgår från att Socialdemokraterna tycker att det är bra att polisen arbetar med dialogmodellen och att man försöker utveckla det konceptet.

En viktig sak är då att inte komma med plötsliga ingripandechocker, eftersom det kan verka provocerande. Det ni har konstruerat nu är tyvärr ett verktyg som blir provocerande, för det är först när det har hettat till som polisen kan agera.

Jag vill gärna ha en förklaring på hur man tror att detta ska fungera, i stället för att som vi har sett det arbeta förebyggande med att göra just det man gjorde med de 20 000 demonstranterna, från början i lugn och ro konstatera att vi inte demonstrerar maskerade och ta bort en massa saker som kan bidra till problem.

Hur ska det fungera? Hur skulle polisen ha gjort på Centralbron i går kväll, om det hade varit någon maskerad där? Jag vet faktiskt inte om det var det. Ska man då helt plötsligt utropa skiljningsbefallning? Tror ni verkligen att det fungerar? Det är min fråga.

Prot. 2005/06:42
1 december

Maskeringsförbud

Anf. 20 KERSTIN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Ja, vi kan se att det har stort värde att polisen ges ytterligare verktyg och möjlighet att just förebygga våldsyttningar, skadegörelse och annan ordningsstörning och att man i ett tidigt skede kan avvisa eller avlägsna deltagare men också identifiera och lagföra dem som i skydd av maskeringen genomför kriminella handlingar. Man kan alltså i ett tidigt skede ingripa mot ledande personer som bär maskering.

På det sättet kan man också, tror vi, få en avhållande och lugnande effekt på de övriga som finns med. På så vis trappas inte skeendet upp. Det är då lättare att avbryta mycket tidigt. Och jag tror faktiskt att polisen i dag har kompetensen att gå in.

Jag måste få ställa en fråga till Beatrice Ask.

Det förslag som i dag ligger på bordet är ändå ett förslag. Har inte det bättre effekt än ingen lagstiftning alls eftersom Moderaterna yrkar avslag på propositionen?

Anf. 21 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Vi har ett förslag på vad som ska göras. Vi tycker att regeringen ska återkomma med ett förslag på ett generellt maskeringsförbud. Vi har också detaljerat skissat på detta i vår motion. Det är inte bara fråga om ett avslag. Skälet till att vi har lagt fram förslaget är att vi tycker att Socialdemokraterna har valt en opraktisk form som vi tror inte blir det användbara verktyg polisen behöver. Avgränsningen gör att man kan fatta beslut om ett maskeringsförbud först när det börjar bli problem. Vi tror att man ska arbeta förebyggande och att utgångspunkten måste vara att man inte uppträder maskerad. Då är det enklare att få färre som agerar och enklare att ingripa.

Ni tvingar polisen till svåra ställningstaganden i situationer som redan är besvärliga. Man riskerar att i den situationen fatta felaktiga beslut. Det går att undvika om det moderata förslaget och den modell vi har förordat väljs. Det är svaret på din fråga.

Det är inget konstigt med att vi yrkar avslag på regeringens förslag och ber om en omarbetning. Det behöver inte ta så lång tid eftersom vi har anvisat den form man har valt i Finland och som har fungerat bra i ett år. Det finns en modell som går att överföra till Sverige ganska enkelt. Det är inga praktiska svårigheter. Det är bara fråga om vilja.

Nu tror jag att det blir det socialdemokratiska förslaget. Då får vi väl se hur det fungerar. Men jag kan nästan förutsäga att maskeringsförbudet inte blir så användbart som polisen hade behövt ha. Risken är att vi får justera förbudet inom ett par år eftersom vi på detta sätt inte kan trygga människors rätt till åsikts- och yttrandefrihet på det sätt som jag tror att Kerstin Andersson och jag är på samma linje om att vi måste.

Anf. 22 KERSTIN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag håller med Beatrice Ask och Moderaterna om att det visst finns mer att göra när det gäller det förebyggande arbetet. Men vi

ska också tänka på att det sker en hel del i dag hos polisen i samtalet med dem som söker tillstånd – vi vet att det finns vissa som inte söker tillstånd. Polisen har i dag en suverän dialog med dem som söker tillstånd. De diskuterar vad anordnaren kan göra, tänker göra, var de ska vara, tidpunkt, syftet med demonstrationen. Det går att komma fram till bra avvägningar.

Det finns en annan del i det förebyggande arbetet. Jag vet att Stockholmspolisen har infört en Stockholmsmodell. De har redan nu börjat föra en dialog. De diskuterar med Afa. De för en dialog med vitmaktrörelsen. De för ständigt denna dialog så att den inte ska uppkomma direkt vid demonstrationen.

Vi har sagt, Beatrice Ask, att generellt förbud är att gå för långt. Utskottet har behandlat yrkandet vid flera tillfällen och sagt att det är att gå för långt i vår mötes- och demonstrationsfrihet.

Jag blir lite konfunderad när Beatrice Ask hela tiden nämner Finland vid tal om generellt förbud. Finland har inget generellt förbud. Om Beatrice Ask hade sagt Danmark eller Norge hade jag kunnat ställa upp på det. Men Finland har också begränsningar. I Finland hade man inledningsvis en diskussion om ett generellt förbud, men sedan landade man i att just när det fanns ett uppenbart syfte att ta till våld mot person eller skada egendom skulle poliserna få ingripa. Det är precis vad som ligger i förslaget här. Polisen måste också i Sverige ta ställning till när det uppkommer en ordningsstörning eller befaras göra det.

Anf. 23 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Kerstin Andersson var inne på grundlagen, och Mats Einarsson kommer att kommentera den i nästa inlägg.

Jag har själv under många års tid deltagit i flera alldeles fredliga demonstrationer. Jag har alltid uppträtt utan maskering. Jag kan inte påstå att det har varit något inslag som har märkts särskilt mycket i de demonstrationer jag har deltagit i. De har i regel varit helt befriade från detta.

Jag var själv demonstrationsvakt på de stora fredliga demonstrationerna i Göteborg 2001, som på något sätt försvinner i hanteringen till förmån för en del extrema varianter som otvivelaktigt förekom där och som vi naturligtvis bestämt ska ta avstånd från.

Jag menar, trots detta, att jag är motståndare till inskränkningar. Det finns skäl för människor att maskera sig, att slippa röja sin identitet och ändå vara med och bilda opinion. Det tycks vi vara överens om som princip. Det är viktigt och bra.

Jag menar också att de bestämmelser som regeringen lägger fram ger utrymme för godtycke och rättsosäkerhet. Jag ställde några frågor om detta i mitt anförande. Jag vill gärna höra Kerstins kommentarer. När föreligger egentligen en ordningsstörning? Hur mycket får ansiktet vara täckt? Hur ska polisen i en tänkt situation – det är det det handlar om – veta om någon som hävdar religiösa skäl verkligen talar sanning? Hur ska polisen vid en ansökan om tillåtelse av maskering kunna bedöma om det föreligger endast obetydlig risk för ordningsstörning? Det är jättesvåra frågor.

Jag skulle ändå vilja höra några kommentarer om inte Kerstin själv tycker att det innebär risker för godtycke och rättsosäkerhet.

Anf. 24 KERSTIN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Vad gäller att maskera sig eller inte, Rolf, finns i föreliggande förslag en möjlighet att anordnaren i demonstrationstillståndet kan söka för enskilda personer eller grupper av personer som har skäl att täcka sina ansikten, delvis eller helt.

Rolf Olsson vill ha svar på frågan om vad delvis eller helt är. Det kan jag inte direkt säga. Kan inte Rolf Olsson ha lite fantasi själv att "delvis" kan vara kanske en halsduk för munnen, "helt" kan vara som vid Salem-manifestationen – till och med stora svarta hjälmar och rånarluvor. Det kan väl vara en definition. Låt de göra det som klarar att göra de definitionerna. Jag tror att Rolf och jag har en bild av vad helt eller delvis är.

Vilka fler frågor ställde du till mig? Det var en fråga om godtycke. Polisen har den professionalitet som behövs i dag att se och känna av när en ordningsstörning uppkommer eller är på väg att uppkomma. Det ska ligga i en polis professionalitet att vara vaksam och se vad som händer och sker i demonstrationståg. Detta kan ske med bra förebyggande åtgärder, med samtal, med dialog, med en bra utbildning för poliserna. Det är ingen lätt uppgift för poliserna. Det krävs en specialutbildning. Vi socialdemokrater är jättetacksamma och glada för att poliserna äntligen tar itu med detta efter den kritik som kom fram efter demonstrationerna i Göteborg. Nu ser man på kommunikation, hur man löser konflikter och mental träning. Allt detta är våldsförebyggande åtgärder. Dialogen blir metod.

Anf. 25 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Vi är naturligtvis överens om behovet av dialog. Det är jätte viktigt. Det behöver tryckas på mer om just dialogen till förmån för mindre av förbud. Det vore en bättre balans.

Jag kan tolka Kerstin så att jag anar att hon någonstans också ger uttryck för att det visst kan förekomma risk för godtycke och rättsosäkerhet. Jag bedömer att du gav uttryck för sådana risker i första delen av ditt anförande.

Jag vill passa på och fråga om de invändningar som Lagrådet fortfarande har när det gäller tillämpligheten, när det gäller effektiviteten och användbarheten i det föreliggande förslaget. Här finns det starka tvivel uttryckt av Lagrådet. Vi delar i all blygsamhet de tvivlen.

Jag skulle också vilja höra Kerstins kommentarer om användbarheten och effektiviteten. Finns det några luckor som Kerstin ser i detta, som Lagrådet ser?

Anf. 26 KERSTIN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Lagrådet har uttalat sig och sagt att det inte strider mot mötes- och demonstrationsfriheten. Det är precis den begränsning man får göra med hänsyn till bland annat ordning och säkerhet vid sammankomster eller demonstrationer.

Sedan säger Lagrådet att det ifrågasätter om förbudet har någon avhållande effekt för sådana grupper som hittills har stått för det allvarliga våldet i sammanhanget. Men det säger också att det tror att det kan vara positivt i den meningen att det kan vara lättare att identifiera i efterhand och att lagföra.

Anf. 27 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ta upp två saker. Jag är en av dem som också har varit med och demonstrerat. Första gången jag demonstrerade så demonstrerade jag för ett ökat stöd till u-länderna, som vi kallade dem för då. Då demonstrerade vi för enprocentsregeln.

När vi hade gjort detta – och det skedde mycket lugnt, och ingen var maskerad – sätter jag mig i slänten. Helt plötsligt omges jag av tio–tolv fotografer som klickar med sina kameror så mycket de orkar. Det gör man naturligtvis för att registrera mig för att man sedan kan identifiera mig. En av dessa fotografer kände jag. Jag visste att han inte fotograferade för en tidning.

Åsiktsregistrering är inte riktigt tillåtet i Sverige. Men likafullt kan vi inte förneka att många av de kameramän som finns, de finns både från den goda sidan och från den onda sidan. De registrerar de människor som går i demonstrationståget och framför sin åsikt. Dessa fotografier kommer naturligtvis i händerna på dem som av någon anledning vill registrera dessa demonstranter. Det gäller både från polisens sida men också från andra grupper sida.

Ser inte Kerstin Andersson en risk för många människor som är rädda för att bli åsiktsregistrerade och förstår att de faktiskt vill använda en maskering för att kunna undvika denna åsiktsregistrering?

Anf. 28 KERSTIN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Det står klart och tydligt i det förslag som ligger att anordnaren av en demonstration kan ansöka om att få bära mask eller helt eller delvis få täcka ansiktet, Leif Björnlod. Det är just med tanke på det du säger. Det finns människor som har rädsla för repressalier. De har ett skydd i demonstrationen även om det uppstår en ordningsstörning.

När Leif Björnlod talar om fotografering måste jag gå tillbaka till år 2002, mitt i valrörelsen. Jag befann mig på Karlskronas gator. Där kom ett hundratal nazister gående uniformerade. Nere i parken en bit därifrån satt antirasisterna maskerade. De var inte från Karlskrona. Det var ungdomar som kom från andra ställen. Polisen skötte det på ett professionellt sätt. De höll de två grupperna isär. Det var bara en fruktansvärt obehaglig känsla man hade. Man trodde inte det var sant. Man trodde inte det var år 2002 när människor marscherar fullt uniformerade.

Ungdomarna – flera hundratals gymnasieungdomar och elever i årskurs 7, 8 och 9 – gjorde varje fredag vid ett visst klockslag ett demonstrationståg upp till torget, Leif Björnlod. Det gjorde de tillsammans med oss vuxna. Men det var de som höll i det. Vid sidan stod männen, nazisterna, och tog kort och fotograferade dessa ungdomar. Men de stod upp för sin demokrati och för sina åsikter. De mötte demokratin med öppet ansikte. Det är den demokratin jag vill se i vårt Sverige.

Anf. 29 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Fru talman! Jag delar den uppfattningen. Men jag har också respekt och förståelse för de människor som känner en rädsla efter de attentat som har hänt. Kerstin måste hålla med om att det finns människor som har blivit drabbade av registreringen. Man måste kunna respektera att en del människor skulle välja att demonstrera maskerade eller att inte de-

Anf. 30 KERSTIN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag upprepar detta, Leif Björnlod. Jag vet inte om du har läst riktigt rätt, eller om du är kvar vid ett generellt maskeringsförbud. Vi diskuterar inte ett generellt maskeringsförbud. Vi diskuterar det förslag som ligger på bordet i dag.

Det gör att det i dag finns möjligheter att ansöka om tillstånd att få bära en maskering, det vill säga att täcka sitt ansikte helt eller delvis. Det finns ett sådant förslag just med tanke på det som Leif Björnlod säger. Det finns människor som har blivit drabbade. Det finns människor som känner sig förföljda. De har den möjligheten att göra så.

Lagen gäller just när allmänna sammankomster eller andra folksamlingar befaras övergå till ofredliga syften. Vi har alla ett ansvar för hur vi ska handskas med mötes- och demonstrationsfriheten i vårt demokratiska land, som jag talade om i min inledning.

Maskeringsförbudet som det nu är utformat borde också ge en och annan tankeställare för en person som tänker delta i någon form av demonstration. Vad är viktigast för mig? Är det att jag står upp för mina rättigheter och för min åsikt och att jag möter demokratin med ett öppet ansikte?

Förslaget innebär att det kommer att stå var och en fritt att bära maskering vid demonstration eller andra grundlagsskyddade sammankomster så länge det inte förekommer någon ordningsstörning eller omedelbar fara för en sådan ordningsstörning.

Anf. 31 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! Som har noterats har också konstitutionsutskottet tittat på ärendet och avlämnat ett yttrande till justitieutskottet. Av det skälet tog jag mig friheten att anmäla mig till denna justitieutskottets debatt.

Det är helt riktigt att det förekommer en del små grupper som av rätt obskyra ideologiska skäl medvetet försöker att provocera fram våldsamma konfrontationer med polisen, den repressiva delen av statsapparaten, i samband med demonstrationer. De tror att de håller på med något slags klasskamp.

Det är naturligtvis dumheter som Vänstern i dess helhet inklusive Vänsterpartiet alltid har tagit avstånd ifrån. Jag skulle tro, utan att förfalla till något skryt eller så, att Vänsterpartiet och Vänsterpartiets ungdomsförbund nog är de krafter som har gjort mest för att få bort detta från demonstrationer i det här landet.

Kravaller uppkommer inte därför att ett antal personer demonstrerar maskerat. Det är inte det orsakssamband som finns. Det är heller inte så att kravaller inte kan provoceras fram om man inte är maskerad. Slutligen innebär ett förbud av det slag som vi nu diskuterar inte att dessa grupper inte kommer att maskera sig. Jag kan berätta för er att respekten för lagen och för polismans tillsägelse är ganska begränsad i de kretsarna.

Jag tycker att Beatrice Ask har rätt i en del av sin kritik av det här förslaget. Det leder inte till den kloka och dialoginriktade hållning som polisen i allt större utsträckning har lärt sig att använda. Det leder inte i den riktningen. Det skapar en ny rättslig grund för okloka och provoka-

tiva ingripanden mot demonstrationer som sannolikt bara kommer att uppfylla det som dessa grupper egentligen vill nå, det vill säga en konfrontation med polisen. Beatrice Ask har helt rätt i att förslaget inte fungerar. Det är snarare kontraproduktivt.

Man kan gå åt andra hållet, som Moderaterna gör. Man säger: Vi vidgar förbudet så att man kan ingripa tidigt. Visst, det är säkert polisiärt effektivt. Det allra mest effektiva rent polisiärt är naturligtvis att förbjuda demonstrationer helt eller i varje fall förbjuda vissa människor att ha demonstrationer. Då skulle vi inte ha några kravaller. Men det kan vi inte göra, eftersom vi försvarar demonstrationsfriheten.

Det blir lite antingen eller. Antingen får man inskränka grundläggande demokratiska fri- och rättigheter, eller så får man en lag som möjligen – jag ska komma till det – med en viss tvekan är förenlig med den nuvarande grundlagen men som är polisiärt oanvändbar eller i värsta fall kontraproduktiv.

Så till själva grundlagsenligheten: Konstitutionsutskottet begärde ju in ett nytt yttrande från Lagrådet. Regeringen hade inte tyckt att det var nödvändigt. Det tyckte vi i KU. Lagrådet sade den här gången – med någon tvekan får man väl ändå säga att man kan utläsa ur texten – att det gick att förena med grundlagen och det utrymme som finns i grundlagen för att göra inskränkningar i demonstrationsfriheten.

Men frågan är om vi över huvud taget ska acceptera någon tvekan när det gäller en lags förenlighet med grundlag. Jag tycker inte det. Lagrådet argumenterar inte i sak. Man bara konstaterar att man tycker att det är på det sättet. Det går att argumentera även för motsatt ståndpunkt, nämligen att även denna lag kommer alltför nära den gräns som grundlagen sätter upp när det gäller inskränkningar i demonstrationsfriheten. För det är naturligtvis en inskränkning i demonstrationsfriheten. Annars skulle lagen över huvud taget inte vara diskuterad eller framlagd som förslag till riksdagen.

Även om det bara är i ett enda fall som en medborgares rätt att uttrycka sin åsikt i en demonstration inskränks är det, menar jag, inte acceptabelt. Vi har här i debatten sett flera exempel på hur detta kan ske. Då försöker man komma undan det genom att demonstrationsarrangörerna i förväg ska ansöka om maskeringstillstånd. Det är närmast löjväckande, skulle jag vilja påstå.

Fru talman! Jag har inte någon klocka som fungerar här. Jag misstänker att jag börjar närma mig sluttiden för mitt anförande. Men jag ska säga en sak till.

När det gäller öppenhet och att man ska visa sitt ansikte och stå för sina åsikter så står jag också för det. Jag vill verkligen leva i ett samhälle där ingen känner sig rädd för att visa sitt ansikte i en demonstration. Men kom ihåg att anonymiteten, rätten att anonymt uttrycka en opinion också är en del av de demokratiska fri- och rättigheterna. Vi kräver inte att man ska sätta ut namn när man sätter in en insändare. Man kan tycka att folk borde visa ansiktet i demonstrationer, men det är faktiskt en rättighet att delta i opinionsyttringar utan att identifiera sig. Det är också en viktig rättighet att ta hänsyn till.

Så både av de polisiära skälen och av omsorg om grundlagen bör den här propositionen avslås. Därför yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Anf. 32 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Det var spännande att få lite erkännande av Vänsterpartiet. Det är inte varje dag. Nu var ju KU enigt, och jag kan säga att vi alltid välkomnar KU:s ledamöter i debatter om justitietskottets ärenden.

Mats Einarsson pekar i sitt inlägg på att det alltid är en avvägning mellan olika frågeställningar. Frågan är om en inskränkning är rimlig och möjlig att göra.

Maskeringsförbud är en inskränkning i friheten för den enskilda människan, men i det här sammanhanget är det ju en inskränkning för att kunna garantera samma frihet för andra människor. Det är det som gör att man kan försvara att man har en hållning att maskering inte ska vara tillåten och där försöker hitta en form.

Jag skulle vilja fråga Mats Einarsson om Mats Einarsson anser att man i Finland har valt en modell som inte är förenlig med fri- och rättigheterna. Där har man valt att ha en utgångspunkt att ingripa där man ser att det finns skäl för det, men man gör det på ett tidigare stadium. Man har valt en modell som jag tycker ser ganska bra ut.

Jag fick kritik förut för att vi pratar om generellt maskeringsförbud medan finnarna inte gör det. Det är alltid en fråga om retorik. Vi försöker markera att grundinställningen är att man inte maskerar sig, men vi ser den finska modellen som formen för när man ska ingripa mot det generella maskeringsförbudet – det kan vara lite svårt att förklara.

Mats Einarsson, erkänner inte Vänsterpartiet att man i alla fall måste skydda de många frihet i det här sammanhanget? Om ni nu inte vill ha ett maskeringsförbud, inte ens den socialdemokratiska modellen, vad vill ni göra då? Vill ni inte göra någonting alls mot de provokationer och störningar som vi har sett?

Anf. 33 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Den begränsning man får göra får man göra med hänsyn till ordning och säkerhet vid sammankomsten eller demonstrationen eller till trafiken. Det får inte gå längre än vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den här inskränkningen och så vidare. Det finns i grundlagen och i betänkandet.

Om det här förslaget eller Moderaternas förslag kan accepteras trots att det visserligen inskränker någras demonstrationsfrihet men man gör det för att garantera andras demonstrationsfrihet – det är ju ett logiskt resonemang – vad kan då tänkas inskränka den stora gruppens demonstrationsfrihet? Det är naturligtvis kravaller och våldsamheter i samband med demonstrationer. Människor vågar inte delta i demonstrationer. Därför ska man kritisera var och en som försöker att framkalla kravaller på det sättet. Det är ett hot mot demonstrationsfriheten.

Kan ett maskeringsförbud hjälpa oss att förhindra sådana kravaller? Jag säger nej. Snarare är det precis som Beatrice Ask säger. Det här förslaget – men det gäller också Moderaternas förslag – kan leda till polisiära insatser som provocerar fram kravaller. Därför menar jag att det argumentet inte håller.

Vad gäller Finland har jag inte specialstuderat den finska lagstiftningen eller den finska grundlagen, men som har påpekats här förefaller det vara en lag av liknande karaktär som den som regeringen nu lägger fram. Den kan i det svenska fallet pressas in med skohorn under grundla-

garna, men jag tycker inte att man ska använda skohorn i samband med grundlagar. Hur det är med den finska grundlagen vågar jag inte säga. Man får väl utgå från att man även där har lyckats med skohornet. Mer än så kan jag inte säga om den saken. Jag tycker inte heller att den finska varianten verkar så väldigt väl genomtänkt.

Anf. 34 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Vänsterpartiet anser således inte att maskeringsförbudet kan hindra störningar. Problemet är ju – det måste Mats Einarsson erkänna – att de som vill störa, som använder demonstrationsfriheten för sina egna syften, ofta tar till maskering för att skydda sig själva och för att skrämman andra. Det är det som vi vill förhindra, vi som tycker att man kan göra den här inskränkningen. Det är ändå en viss logik i det. Det är beklagligt att Vänsterpartiet inte vill göra någonting åt det problem som vi har sett och som tyvärr har blivit vanligare periodvis. Jag tror inte att det räcker med den dialog som finns.

För att nu inte behöva använda den talartid som jag har anmält kan jag bara säga att jag vet att det finns många andra metoder som polisen arbetar med. Kerstin Andersson var inne på det. Jag är ordförande i City polisnämnd i Stockholm. Vi arbetar väldigt mycket med demonstrationerna i den här staden. Det är framför allt dialog och samverkan vi arbetar med. Men jag ser det som nödvändigt att polisen också får ett verktyg som den kan använda för att stoppa de krafter som vill undergräva demokratiska fri- och rättigheter. Det är därför jag tror att ett maskeringsförbud kan vara användbart och bra att ha.

Anf. 35 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Om man nu inför det här generella maskeringsförbudet som Moderaterna vill ha, kommer det att innebära att någon självutnämnd revolutionär avstår från den där svarta skidmasken i något läge där de tycker att det verkar intressant att provocera fram en demonstration? Icke, inte en enda. Det skulle snarast välkomnas. Det skulle naturligtvis ge polisen anledning att gå in i demonstrationen och försöka att ta de maskerade typerna. Då hade man uppnått det man ville, att få till stånd en konfrontation med polisen – kamp mot klassfienden.

Det här fungerar inte polisiärt. Det är inte till skydd för demonstrationsfriheten för någon att använda den här typen av instrument. Det verkar kraftfullt. Man såg bilderna från Göteborg med svartklädda människor som slogs. – Vi måste göra någonting åt det. De ser ju hemska ut.

Det är symbolpolitik. Det ser ut som om man gör något kraftfullt mot de hemska demonstranter som slåss, men i praktiken kommer det inte att fungera.

Vad ska man göra då? Man ska göra det som polisen helt riktigt gör i allt större utsträckning. Man har lärt sig väldigt mycket. Man pratar om dialog. Det är naturligtvis mycket mer. Man har lärt sig hur man hanterar den här typen av situationer för att undvika att hamna i det läge som några små grupper vill att man ska hamna i, nämligen en spänd konfrontatorisk stämning som kan leda till kravaller.

Jag har varit med på demonstrationer både av den första sorten där man har lyckats provocera fram kravaller och av den andra sorten där detta inte har gått trots att man har försökt.

Skillnaden har varit en erfaren polismakt med poliser som inte är rädda och som har en ledning som vet vad man ska göra och gör det på ett klokt sätt. Då fungerar det. Det är på den vägen vi ska fortsätta. Maskeringsförbud är en återvändsgränd och ett steg tillbaka.

Prot. 2005/06:42
1 december

Maskeringsförbud

Anf. 36 KERSTIN LUNDGREN (c):

Fru talman! Även jag känner anledning att delta i den här debatten som rör justitieutskottet. Jag gör det med samma utgångspunkt som Mats Einarsson utifrån vår hållning i konstitutionsutskottet.

Vi har skyldighet att här i kammaren hävda grundläggande fri- och rättigheter. Så är det alldeles klart. Vi ska göra det utifrån vår regeringsforms utgångspunkt, inte från Finlands eller någon annans grundlag.

Den fråga som vi har anledning att ställa oss är om vi gör det i det här ärendet, och om vi gör det tydligt i det här ärendet.

Demonstrationer och allmänna sammankomster ska ske med hänsyn tagen till ordning och säkerhet. Polisen har att hävda vår demokratiska rätt och säkra möjligheten för alla att delta, både arrangörer och de som vill delta utan att någon annan vet om det i förväg.

Vi har ingen anledning att försvara maskering. Det ska vi heller inte göra. Vi måste våga se att vissa kan behöva det skyddet i vissa situationer. Vi ska ta en tydlig debatt, aldrig försvara utan tydligt kritisera, de odemokratiska krafter som försöker kidnappa fredliga demonstrationer och sammankomster, de som försöker störa ordning och säkerhet med oacceptabla metoder. De ska bemötas tydligt och inte otydligt. Gör vi det i det här förslaget?

De krafter som tar på sig maskeringen mitt under en demonstration räds inte ett eller annat straff. De kan skapa en mycket laddad och konfliktartad situation. Det finns de som deltar i en demonstration eller sammankomst och inte ser när några tar på sig sina masker. De har gått dit av andra skäl och vill ställa upp och markera sin hållning men försöker skydda sin identitet och vill uppträda anonyma vilket vi har möjlighet till i vår yttrandefrihet. De ser inte vad som händer och plötsligt är de brottslingar eftersom det händer något i demonstrationen som gör att det blir kravaller.

En fredlig demonstrant kan helt plötsligt bli en demonstrant som är olaglig, med ett undantag – om man kan uppvisa religiösa skäl. Det är också spännande att se hur religiösa skäl bedöms.

Regeringen lägger fram ett förslag som skapar oklarheter. Jag delar i mångt och mycket den kritik som Beatrice Ask har framfört mot det förslag som nu ligger på kammarens bord. Man försöker hitta vägar i vår regeringsform för att genomföra något som regeringen önskar och som vi såg i kammaren tidigare när vi hade ett förslag om ett generellt maskeringsförbud. Det maskeringsförbudet avstyrktes av Lagrådet eftersom det inte ansågs förenligt med vår regeringsform.

Vad säger Lagrådet nu? Man säger att det förslag som ligger bör kunna godtas, men man är tveksam om effekten. I den del som gäller allmänna sammankomster är man däremot tydlig. Här konstaterar Lagrådet att regeringen inte har ändrat sig från det tidigare förslaget som man då avstyrkte. Där föreligger fortfarande ett avstyrkande från Lagrådet.

Är förbudet, som regeringen föreslår, motiverat mot den här bakgrunden? Är det så starkt motiverat att det finns skäl att vidta en åtgärd –

att inskränka grundläggande fri- och rättigheter – som kan strida mot regeringsformens anda? Från Centerpartiets sida, fru talman, gör vi inte den bedömningen. Vi ser inte att förslaget är motiverat. Därför avstyrker vi det. Jag vill yrka bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.46 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då statsministerns frågestund skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

*Statsministerns
frågestund*

6 § Statsministerns frågestund

Anf. 37 TALMANNEN:
Det är nu dags för frågestunden, denna dag med statsministern.

Katastrofkommissionens rapport

Anf. 38 FREDRIK REINFELDT (m):

Herr talman! Det är många människor i Sverige – de som drabbades av tsunamin och de som har följt denna fråga – som har väntat på denna stund, som har väntat på att vi skulle ta oss tid att gå igenom vad som hände, vem som brast i ansvar och vad vi ska göra åt det.

Medborgarkommissionens slutsats är i den delen mycket tydlig. Det tyngsta ansvaret vilar på Göran Persson för underlåtenhetsyndan att inte ha inrättat en riskhanteringsresurs i Statsrådsberedningen och för sitt sätt att leda och fördela arbetet i Regeringskansliet.

Frågan till Göran Persson blir: Vilka slutsatser drar du av detta?

Anf. 39 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag drar naturligtvis många slutsatser av kommissionens rapport, även om jag inte är överraskad av det sakliga innehållet. Många av de problem och misstag som vi upplevde i början på året är ju kända sedan tidigare och har kommenterats också här i kammaren.

Nu har kommissionen kommit med sin rapport. Man utpekar mig såsom havande huvudansvaret. Och där råder ingen tvekan: Jag har ansvaret, och jag tar ansvaret. Att ta ansvaret i detta läge är att se till att Regeringskansliets brister rättas till, att vi har en organisation som möter de krav som kan ställas och kan komma att ställas och att vi också är övade för sådana situationer.

Självklart har vi lärt, och självklart kommer vi att utveckla vår organisation. Sedan kan jag bara, precis som Fredrik Reinfeldt, beklaga de fel och misstag som har begåtts. Det är jag den förste att göra. Jag är också glad för att frågeställningen är av det slaget att vi nu kan se framåt och vara konstruktiva.

Anf. 40 FREDRIK REINFELDT (m):

Herr talman! Jag tycker att vi ska tillerkänna att Göran Persson, mycket ovanligt, just har bett om någonting som måste ses som en ursäkt för tillkortakommanden. Väl så, men det räcker inte. Det är inte så att detta var något som blev känt bara i och med tsunamin. Vi har haft många krisförlopp i Sverige i modern tid: mordet på Olof Palme, Estoniaförlisningen, branden i Göteborg och kravallerna i anslutning till EU:s toppmöte. Vid flera tillfällen har påpekats att slutsatsen av detta är att krisledningsfunktionen måste förstärkas. Det har av flera partier här i riksdagen framförts som förslag, och det har vid samtliga tillfällen avvisats av Socialdemokraterna. Den underlåtenhetssynden utpekats av medborgarkommissionen som den viktigaste grunden för kritik.

Göran Persson är ensam ansvarig för att ha utsett de statsråd som nu möter kritik. Han är ensam ansvarig för hur Regeringskansliet har inrättats för att hantera den här typen av frågor. Det är bra att du känner att du har ett ansvar, Göran Persson, men jag tror att svenska folket förväntar sig något mer långtgående konsekvenser och slutsatser än att bara landa i en halvgod ursäkt.

Anf. 41 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag har ingen som helst anledning att ge mig in i en diskussion med Fredrik Reinfeldt om vad en god eller halvgod ursäkt är för något. Jag tycker att det känns lite genant i den här allvarliga stunden att syssla med den typen av recensioner av varandra.

Det är ingen tvekan om att Regeringskansliet har begått misstag, och jag har varit den förste att beklaga detta. Det är heller ingen tvekan om att vi har diskuterat, precis som Fredrik Reinfeldt säger, hur krisorganisationen ska se ut i Regeringskansliet. Och det är ingen tvekan om att vi på den punkten får kritik av kommissionen. Men att påstå att det bara skulle vara Socialdemokraterna som står bakom detta är inte sant. Det är ju en riksdagsmajoritet som har bestått av också ett av alliansens partier. Det ligger inte för mig att i det här läget partipolitiserar, men eftersom Reinfeldt väljer det anslaget tycker jag att det finns anledning att påpeka detta.

Katastrofkommissionens rapport

Anf. 42 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Medborgarkommissionen har gjort ett gediget arbete och framför en unik kritik – unik i sin tydlighet – och den riktas mot statsminister Göran Persson.

Statsminister Göran Perssons ledarskap har ju utmärkts av en makens arrogans, där makten har samlats hos honom själv och där fel som har begåtts skyllts på andra.

Statsministern sade att han inte har någon anledning att diskutera bra eller halvbra ursäkter, men det är klart att de människor som har kränkts efter denna rapport naturligtvis förväntar sig en ursäkt. De tjänstemän i Regeringskansliet som Göran Persson skyllde på, de som stod vid faxapparaten den där natten och som Göran Persson har skyllt på och thailändarna som byggde dåliga hus som statsministern skyllde på, är statsministern beredd att ta detta tillfälle i akt att be dessa utpekade kränkta människor om ursäkt?

Anf. 43 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag har gjort det flera gånger, och jag kan göra det en gång till så att Lars Leijonborg slipper sväva i okunnighet: Jag ber på mina egna vägnar och hela regeringens vägnar om ursäkt för de misstag vi gjorde under dessa dramatiska dagar.

Det var en katastrof på andra sidan jordklotet med tiotusentals människor, svenskar, inblandade. Vi begick misstag, det vet vi. Nu har vi fått det dokumenterat av en kommission, och vi har naturligtvis redan innan kommissionen kom med sin rapport börjat se till att vi förändrar den organisation vi har i Regeringskansliet och i våra myndigheter, så att vi om det skulle hända igen, vilket Gud förbjude, är bättre förberedda.

Låt oss inte reducera det här, Lars Leijonborg, till något slags partipolitisk pajkastning. Det är allvarligare än så.

Anf. 44 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Ja, det är mycket, mycket allvarligare än så. Det är ett värde i att statsministern nu så tydligt ber om ursäkt.

Jag tror att den här dagen har rymt två mycket unika händelser. Den första är att en medborgarkommission riktar så kraftfull och tydlig kritik. Den andra är att Göran Persson ber om ursäkt. Vem har hört det tidigare? Det är viktigt i en sådan process som vi nu är inne i. Jag tycker att det är ett viktigt första steg, men väldigt många väntar också på ytterligare steg som verkligen visar att man på allvar tar detta ansvar.

Anf. 45 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Så är vi där vi bör vara, att se framåt: Vad kan vi göra, och vad ska vi göra? Vi har under året som gått skärpt både UD:s rutiner och de konsulära insatserna med konsulära snabbinsatsstyrkor, vi har ”skalat upp” beredskap och kapacitet i vår telefonväxel, och vi har på Statsrådsberedningen naturligtvis också tillskapat en ny enhet för att hantera samordning av kriser inom den nuvarande konstitutionens ram. Det är ett arbete som bedrivs och kommer att fortsätta att bedrivas. Vi öppnar naturligtvis för synpunkter på det vi gör. Inte minst den rapport som kommissionen nu har lämnat kommer att ligga till grund för ytterligare utveckling av vårt arbete.

Regeringskansliets nya krisorganisation

Anf. 46 GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Herr talman! Den medborgarkommission som i dag lade fram sina slutsatser har ju varit oerhört tydlig i sin kritik mot regeringen. Sören

Holmberg, statsvetaren från Göteborg, säger i dag: Det har aldrig riktats så tung kritik mot en sittande regering i modern tid vad jag känner till. Det är ganska tunga ord.

En av de saker som medborgarkommissionen berör är den krishanteringsfunktion som regeringen tidigare har sagt nej till i Regeringskansliet. Regeringen kom ju för ett par dagar sedan med ett förslag till vissa åtgärder. Här säger medborgarkommissionen i dag att de planer för krishantering som regeringen hittills presenterat inte räcker. Krisenheten måste ha en större auktoritet, en större pondus, för att agera – inte bara analysera världsläget utan också initiera saker i samband med händelser av det slag som vi hoppas inte ska inträffa igen. Vilka slutsatser drar regeringen, statsministern, av detta?

Anf. 47 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag har delvis redan svarat på frågan. Vi tittar naturligtvis mycket noga på vad kommissionen säger. Här finns en nyansskillnad mellan den organisation vi har introducerat för 14 dagar sedan med en ny chef och det som kommissionen ansluter sig till. De tre arbetsuppgifter som skiljer, som är av mer aktivistiskt slag, och som är lite främmande inslag i Regeringskansliet, ska vi nu särskilt bereda och titta på. Jag är naturligtvis av den uppfattningen att när kommissionen efter sitt gedigna utredningsarbete har kommit fram till detta talar också allt för att vi rimligen bör följa dess råd. Men vi ska ge det här en rimlig beredning i Regeringskansliet innan vi sätter ned foten i den positionen.

Anf. 48 GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Herr talman! Nu råkar det vara så att regeringen just två dagar före det att kommissionen presenterade sitt förslag har tagit till sig råden men inte följt dem fullt ut. Man kanske inte kunde förutse dem. Det kanske leder till slutsatsen att man möjligen skulle ha inväntat den kommission som man har väntat länge på.

Sanningen är ju också den att Socialdemokraterna och regeringen har avvisat de förslag som tidigare har väckts om att inrätta en sådan här funktion i Regeringskansliet. I dag säger medborgarkommissionen att det inte finns några konstitutionella problem. Det här går att genomföra inom ramen för den nuvarande regeringsformen. Det finns alltså inga konstitutionella hinder, utan frågan är om den här funktionen i Regeringskansliet ska ha makt och myndighet att sätta i gång det som behöver sättas i gång om det önskade inträffar en gång till, eller om den enbart ska ha en analysfunktion.

Jag tycker att regeringen borde ha väntat på resultatet av dessa överväganden innan man presenterade sitt eget förslag. Det finns en risk att politiska låsningar leder fram till något som inte blir så bra som det skulle kunna bli om man inte har den öppenhet som jag hoppas att statsministern nu än en gång kommer att stryka under. Jag hoppas att man kommer att ta de här förslagen på stort allvar och genomföra dem.

Anf. 49 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Vi hade i januari månad, när kommissionen tillsattes, kunnat säga att nu gör vi ingenting förrän kommissionen kommer med sin rapport, och den ska komma den 1 december. Det hade varit oansva-

rigt. Vi har vidtagit en lång rad åtgärder, satt i gång en lång rad processer för att förstärka vår krishanteringsförmåga. Jag vill rätta Göran Hägglund. Beslutet fattades inte två dagar före rapporten. Det blev känt, genom mediernas uppmärksamhet, två dagar före rapporten. Beslutet fattades den 10 november. Det stod på vår hemsida. Men det var först i förrgår som det blev en nyhet. Så fungerar det ibland i politiken.

Sedan, återigen: Vi har haft en lång diskussion om hur krisorganisationen i Regeringskansliet ska se ut. Jag vill bara påminna Göran Hägglund om att det inte där har varit en strikt uppdelning mellan olika block, utan vi har ju haft ett av allianspartierna med oss på det synsätt som har varit regeringens – utöver stöd från Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Rätten till heltidsanställning

Anf. 50 LARS OHLY (v):

Herr talman! I går lades en utredning fram om rätten till heltid. Det är en fråga som finns med i det samarbete som Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna har och som Vänsterpartiet har drivit hårt eftersom vi ser att den ofrivilliga deltiden är vanligast hos LO-kvinnor, därefter hos TCO-kvinnor, därefter hos Saco-kvinnor och därefter hos LO-män. Vi vet att den ofrivilliga deltiden leder till sämre löneutveckling, till mindre tillgång till fortbildning och till sämre möjligheter till befordran. Det är därför en oerhört viktig fråga, klassmässigt och könsmässigt, att rätta till det tvång som påtvingad deltid innebär.

Nu finns det ett förslag. Vi kanske inte är helt nöjda med alla detaljer i det förslaget, men min fråga till statsministern är: Kan du nu utlova att en proposition kommer i vår som tar tag i de stora problemen för framför allt kvinnor som inte tillerkänns rätten till heltid?

Anf. 51 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Vår planering är att lägga fram en proposition i vår utifrån den analys som Lars Ohly gör. Detta med de ofrivilliga deltiderna är en omständighet som skapar starka orättvisor mellan könen och mellan samhällsgrupper, klasser om man så vill. Den analysen är riktig. Hur det sedan ska fungera och tillämpas i det vardagliga arbetet i en konkurrensutsatt, vital ekonomi där alltfler arbetstillfällen dessutom skapas i tjänstesektorn är det som nu diskuteras. Utredningsförslaget har redan kritiserats. Jag väntade mig ingenting annat. Nu får det gå ut på remiss. Sedan, när remissynpunkterna kommer in, samlar vi ihop oss i början av nästa år. Sedan räknar jag med att vi ska kunna lägga fram en proposition.

Anf. 52 LARS OHLY (v):

Herr talman! Kritiken mot utredningens förslag har varit av lite olika karaktär. Dels finns det ju arbetsgivare som menar att det är omöjligt att organisera kvinnligt dominerade yrken på ett sätt som ger rätt till heltid. Det är ett mycket märkligt resonemang. Manligt dominerade yrken går alldeles utmärkt att organisera så att män i mycket mindre utsträckning påtvingas deltid mot sin vilja.

Dels har också kritiken kommit från vänster. Man har sagt att här ska det göras undantag. Små företag ska inte omfattas, och rätten till heltid kommer inte att garanteras genom de förslag som utredningen lägger fram. Jag menar att om vi nu är överens om frågans vikt och om att den måste lösas bör vi också bli överens om att lägga fram förslag som faktiskt löser problemen och inte ger undantag för arbetsgivare i olika sektorer.

Anf. 53 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Det är riktigt som Lars Ohly säger, att kritiken har varit dubbel. Förslaget har kritiserats hårt, både av Svenskt Näringsliv och av LO. Då kanske någon säger att i så fall ligger man väl ganska rätt i utredningsförslaget. Man kryssar sig fram. Det är möjligt. Å andra sidan är det ju på det viset att en remissomgång också tillhör beredningsfasen före en proposition. Jag vill avvakta den. Vår ambition är att lägga fram en proposition baserad på det här förslaget, men vi ska också lyssna på remissinstanserna.

Arbetskulturen på Regeringskansliet

Anf. 54 PETER ERIKSSON (mp):

Herr talman! Jag är så hes att jag misstänker att någon försöker tysta Miljöpartiet.

(Statsminister GÖRAN PERSSON (s): Det går inte!)

Jag ska göra mitt bästa ändå.

I den här katastrofkommissionen som lade fram sitt förslag i dag handlar det om en väldigt stark och ofta berättigad kritik mot regeringen. Diskussionen handlar ofta om hur man ska organisera beredskapen vid kriser och katastrofer, men intrycket är ändå att det väldigt mycket också handlar om en kultur i Regeringskansliet som inte har fungerat. Det har handlat om människor, anställda, tjänstemän och politiker, som haft en bristande initiativförmåga och inte har kunnat fatta beslut, om en rädsla för att informera överordnade, för att störa och så vidare. Hur kommer man till rätta med det, och anser statsministern att det här är en riktig beskrivning?

Anf. 55 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Det kan mycket väl vara en riktig beskrivning i det här aktuella fallet, men det är inte en beskrivning som jag känner igen från Regeringskansliets dagliga, normala arbete. Det kan mycket väl vara så att vi under dessa exceptionella förhållanden inte hade en organisation som höll, att den agerade ologiskt och på ett sätt som inte var professionellt. Det kan vara så, men det behöver vi också få gå igenom. Jag känner dock inte igen beskrivningen från det vardagliga arbete som utförs.

Sedan ska man ändå vara klar över att det kan riktas berättigad kritik mot mycket av det som vi gjorde.

Samtidigt vill jag säga att det var hundratals stenhårt arbetande medarbetare i Regeringskansliet som under dessa dagar gjorde fantastiska arbetsinsatser. De tvekade inte en sekund att jobba dygnet runt under jul- och nyårshelgerna och gjorde det på ett sätt som har all heder. Sedan blev det ändå inte rätt, men det berodde inte på att de inte ville. Det berodde snarare på yttre omständigheter och att vi hade en organisation som inte höll måttet.

Anf. 56 PETER ERIKSSON (mp):

Herr talman! Jag blir faktiskt lite mer oroad när statsministern säger att det var ett engångstillfälle och att det var initiativkraften, beslutskraften och attityden som inte fungerade. Det är ingenting som ni planerar att göra någonting åt, utan det var ett engångstillfälle.

Jag skulle vilja att ni funderar på det en gång till och ser om det går att få en mer handlingskraftig och rak attityd vid kriser och katastrofer inom Regeringskansliet generellt sett. Jag tycker att det verkar finnas ett behov av det.

Anf. 57 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! För att vara ytterligare tydlig: Det är klart att vi kan ha och har den här typen av problem. Men det är inte det regeringskansli som jag känner igen från alla de vardagliga situationer som jag möter. Där möter jag faktiskt människor som är hårt arbetande, initiativkraftiga och innovativa. Det är en organisation som till sin karaktär ofta är väldigt platt. Och med det menas att det är korta beslutsvägar. Men här har det inte fungerat så, och det är allvarligt. Det kan vara sådant som är strukturerat. Då måste vi jobba med detta väldigt seriöst. Det kan vara det yttre, situationens allvar och exceptionella karaktär. Då får vi försöka analysera det.

Jag har inga förutfattade meningar annat än den att jag inte ställer upp på en allmän beskrivning av Regeringskansliets personal såsom varande initiativlös.

Regeringskansliets nya krisorganisation

Anf. 58 ESKIL ERLANDSSON (c):

Herr talman! Även jag ska denna dag uppehålla mig vid medborgarkommissionens rapport. I denna rapport presenteras förslag på hur man från kommissionens sida ser på hur regeringen ska organisera sin krislednings- och krishanteringsförmåga.

Som nämnts tidigare föregick regeringen denna rapport i denna del genom att för en kort tid sedan presentera sin syn på hur man tycker att denna förmåga ska vara.

Tycker inte statsministern att det gentemot kommissionen, men framför allt gentemot de drabbade, är provocerande att föregripa den rapport som var känd när den kom på det sätt som regeringen gjorde?

Anf. 59 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag tycker motsatsen. Jag tycker att det hade varit ansvarslöst av Regeringskansliet att låta ett helt år förflyta utan att man

vidtar åtgärder för att förändra det som man tycker är felaktigt eller bristfälligt. Det hade varit att agera arrogant och klandervärdigt att inte göra någonting. Det är min uppfattning.

Sedan har jag också sagt, och det är viktigt, att det som vi har gjort mycket väl kan förbättras, kompletteras eller revideras. Det finns ingen prestige i det.

Vi lyssnar naturligtvis på kommissionen. Men ingen kan utesluta någonting av det slaget att det under den period som kommissionen arbetar mycket väl kan inträffa händelser som är av sådant slag att det kräver en extra insats av kriskaraktär. Och då är det klart att man ska ha en organisation som är anpassad för detta.

Anf. 60 ESKIL ERLANDSSON (c):

Herr talman! Men, statsministern, hur kommer det sig då att regeringsunderlaget i den här kammaren avslag det förslag om att inrätta en förmåga som lades fram med anledning av den särskilda händelsen – tsunamin – från vår sida den 25 januari i år? På ett frankt sätt avslag ditt parti och ditt regeringsunderlag det förslag som kom från vår sida.

Anf. 61 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag kan inte erinra mig förslaget. Men Eskil Erlandsson kan det här, och jag utgår från att han har rätt i sin beskrivning. Det var väl helt enkelt så att det var så kort tid efter den diskussion som vi hade haft. Vi har haft det uppe flera gånger i riksdagen. Sedan har det passerat det utskott som Erlandsson själv leder utan diskussion. Det är klart att den organisation som vi har haft har blivit en knäsat princip, en ordning som vi har följt. Det är möjligt att kammarens majoritet då tyckte att det var för tidigt, så kort tid efter katastrofen, att överge det som förut också Centerpartiet omfattade. Det behövdes kanske mer reflexion innan man tog det steget.

Den globala spridningen av aids

Anf. 62 EWA BJÖRLING (m):

Herr talman! Jag tänkte ta upp en annan mycket allvarlig fråga utan att för den skull på något vis jämföra den med tsunamin.

I dag uppmärksammar vi World Aids Day. Nu finns över 40 miljoner smittade i världen. Vi måste tyvärr konstatera att det närmar sig Sverige med stormsteg.

Den senaste rapporten visar att det under 2005 har tillkommit alarmerande många nya fall från Östeuropa och Ryssland. I Ryssland har man nu över en miljon smittade, varav 80 % är i åldern 15–29 år. Det är den generation som bygger framtiden. Det mest påfallande är dock inte förekomsten av hiv utan snarare den snabba spridningstakten. Detta är ett land som ligger nära Sverige, mycket nära i vår moderna tid.

Herr talman! Det krävs fortfarande en mycket större öppenhet när det gäller att våga tala om hiv. Fler stora informationsinsatser behöver ske samtidigt som frågan också tas upp på högsta politiska nivå, inte som i Ryssland där Putin nu motverkar frivilligorganisationer och inte som i Sydafrika där presidenten länge förnekade aids.

Min fråga till statsministern är vad han gör för att uppmärksamma aidsfrågan just i dag. Jag undrar också om statsministern skulle ha något emot att bära detta märke på kavajslaget i dag. Jag har en att lämna över till honom. Jag har också några extra som han kan ge bort när han träffar andra politiska ledare ute i Europa.

Anf. 63 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! När jag nu tar fram detta märke ur förpackningen ser jag att det är det korslagda röda bandet. Denna symbol möter jag väldigt ofta ute i världen bland inte minst stats- och regeringschefer som bär detta märke, dock icke alla. Det finns olika inrikespolitiska skäl till att de inte gör det. Alla dessa skäl är dåliga, och alla dessa skäl innebär att deras uppväxande generation kommer att bära med sig ett problem som de i sin tur riskerar att rentav dö av eller föra vidare till ytterligare en generation. Det är en oerhörd dramatik i utvecklingen av hiv/aids, inte minst i Afrika men också i de länder som Ewa Björling pekar på – Ryssland.

Det finns inte någon som helst anledning för oss att avstå från att ta upp frågan i alla sammanhang som vi kan ta upp den, och det gör vi efter förmåga.

Å andra sidan är kanske det viktigaste för oss att vi driver detta här hemma och att vi är trovärdiga i vårt upplysningsarbete och i våra förebyggande insatser. Och det handlar om att aldrig förtröttnas utan ständigt påminna om att detta är någonting som finns mitt ibland oss och drabbar många. Och vi har ett ansvar att se till att så inte sker.

Jag bär gärna detta märke och sätter det gärna på fler som kan föra budskapet vidare. Varför inte också talmannen?

(Applåder)

Tjänstedirektivet

Anf. 64 ANDERS KARLSSON (s):

Herr talman! Min fråga kan väl också kännas liten i förhållande till det som diskuterats tidigare.

Statsministern sade: En för Sverige viktig fråga är det så kallade tjänstedirektivet. Där har regeringen lagt fram förslag till ministerrådet om ett arbetsrättspaket för att säkerställa de svenska kollektivavtalen som innehåller bland annat följande: rätten att ingå och teckna kollektivavtal, rätten att strejka och vidta stridsåtgärder, att säkerställa att värdlandets regler ska gälla för arbetsmiljön på arbetsplatsen samt att säkerställa att vi själva kan definiera arbetstagarbegreppet.

Min fråga till statsministern blir därför: Vilka möjligheter ser statsministern att vi har att lyckas få genomslag för regeringens förslag i ministerrådet?

Anf. 65 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag är så här långt optimistisk. Vi har också, åtminstone fram till nu, haft en god allierad i parlamentet som också har förstått vikten av kollektivavtal och vikten av att länder får utveckla en egen modell. Det finns ingen anledning för EU att vara inne och peta i länders

nationella lagstiftning som rör sådant som exempelvis sociala frågor eller hur vi kommer fram till avtal på arbetsmarknaden.

Jag är ganska optimistisk. Men samtidigt finns det en väldigt stark kraft i Europaunionen, och det är de som talar om marknadens överhöghet i alla sammanhang och den fria rörligheten för arbetskraft, kapital, tjänster och människor. Det är möjligt att där kan byggas upp en konflikt – jag utesluter inte det – men så här långt har vi klarat att i diskussionen om tjänstedirektivet hävda kollektivavtalen. Men det gäller att ha hög beredskap.

Socialförsäkringarnas framtid

Anf. 66 BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag har också en fråga som inte rör det som av naturliga skäl har varit huvudämnet för dagen. Det gäller frågan om socialförsäkringarnas framtid, en fråga som statsministern och jag har diskuterat några gånger tidigare.

En av våra idéer från liberalt håll har varit att vid en sådan reformering ha en mera självständig sjukförsäkring än den som för närvarande finns. Den tanken har under de senaste veckorna tagits upp från SNS Valfärdsråd och också diskuterats vid ett seminarium för någon vecka sedan.

Vid det seminariet var förra socialförsäkringsministern Anna Hedborg närvarande. Hon sade bland annat följande: Det finns starka argument för en bred reform av en bred riksdagsmajoritet.

Sådan enighet kan nog uppnås kring en mer självständig försäkring, fortsatte hon.

Eftersom inte bara Folkpartiet utan även övriga oppositionspartier varit inne på samma tankegång är min fråga till statsministern om han gör samma bedömning som Anna Hedborg, att det finns en god chans till en bred uppslutning kring en reform av den typen.

Anf. 67 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! För mig är det så att en reformering av socialförsäkringen i första hand inte handlar om dess ställning, om den ska vara självständig eller en del av den offentliga världen. Den handlar i första hand om hur den ska finansieras och vilken typ av skydd den ska ge; försäkringens legitimitet handlar ju om det senare.

Om skyddet är gott och reformeringen leder fram till en stabil finansiering har vi grunden för en socialförsäkring framöver som mycket väl kan vara både offentlig och självständig. Men även om den är självständig är den naturligtvis offentligt reglerad och under offentlig tillsyn.

Jag upplever inte att det är huvudfrågan. Huvudfrågan är nog att övertyga dem i denna kammare som tror att ersättningar på mycket låga nivåer, i sjukförsäkringen exempelvis, är ett sätt att gå fram för att reformera det hela. Den striden borde Könberg och jag ta tillsammans med dessa mörkermän och mörkerkvinnor.

(Applåder)

Prot. 2005/06:42
1 december

*Statsministerns
frågestund*

Anf. 68 MARIAM OSMAN SHERIFAY (s):

Herr talman! I Stockholms län bor flera tusen svenskar med rötter i Bangladesh som lever i ständig oro över det som händer i det gamla hemlandet. Sedan valet 2001 har den styrande fyrtioalliansen under ledning av Bangladesh Nationalist Party utsatt oppositionen i landet för trakasserier och förföljelser. Våldet har eskalerat. Det förekommer mord, kidnappningar och terror mot det största oppositionspartiet Bangladesh Awami League.

Skuld till terrorattentaten bär ytterst regeringen i Bangladesh. Regeringen står passiv inför hoten från koalitionspartiet Jamaat-e-Islami som är ett extremistparti.

Min fråga till statsministern är: Vad avser den svenska regeringen att göra för att de mänskliga rättigheterna ska efterföljas och stärkas i Bangladesh?

Anf. 69 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Vad vi kan och ska göra i sådana här sammanhang är att uppmärksamma situationen – att direkt i samtal med Bangladeshs politiska ledarskap föra fram vår oro och ibland också vår kritik i internationella forum och se till att frågan diskuteras, inte minst inom FN:s ram. Det är så vi arbetar.

Vi är en liten nation med begränsade resurser. Vi har att välja arbetsmetoder där vi kan få genomslag. Det här är den arbetsmetod som vi brukar välja – med opinionsbildning och politiskt tryck. Vi har all anledning att kritisera regimen i Bangladesh.

Hinder för småföretagens expansion

Anf. 70 RIGMOR STENMARK (c):

Herr talman! Även jag tänker nämna en fråga som berör nationen Sverige men som har anknytning till globaliseringen.

I går fick jag i min hand Småföretagarbarometern. Det är faktiskt lite glädjande att läsa att sex av tio småföretag i Sverige anser sig ha goda expansionsmöjligheter. Bostadsutskottet, som följer byggfrågorna, var också och fick information från byggmaterialindustrin.

Både byggmaterialindustrin och Småföretagarbarometern pekar på två hinder som gör att man inte kan expandera. Det ena hindret är arbetsrätten och regelverket. Det andra hindret är att det är brist på kvalificerad arbetskraft, främst inom byggindustrin. Där vill man att globaliseringen ska bejakas, nämligen bejaka att man kan få ta in arbetskraft från andra länder.

Vad tänker statsministern göra för att undanröja dessa hinder så att vi får fart på byggandet och på jobben i småföretagen?

Anf. 71 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Det är faktiskt just nu, precis som barometern antyder, bra fart i småföretagen. 42 000 nya företag förra året är den högsta siffran sedan 1960-talet. Över detta är jag glad.

Vi ska inte i det här läget av styrka för svensk ekonomi ge oss på det som kanske rentav är grunden för att vi har lyckats så väl, nämligen arbetsrätt och trygghet för de människor som försörjer sig som löntagare. Det är en stor grupp av Sveriges befolkning, närmare bestämt den allra allra största. De har också rätt att vara med i globaliseringens tider och känna trygghet, så arbetsrätten ger vi oss inte på.

Däremot hälsar vi människor välkomna till vårt land som vill arbeta här – självklart – men på de villkor som gäller för svenska löntagare. Vi vill inte att en ny underklass växer fram med lågt avlönade invandrare med oskäligena villkor och som dessutom tvingas bo kanske åtta eller tio stycken i garage under den korta tid som de vistas i Sverige för att arbeta på en byggarbetsplats. Så kan också verkligheten beskrivas. Här ger vi inte upp kampen för goda arbetsvillkor.
(Applåder)

Arbetet för minskat oljeberoende

Anf. 72 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Herr talman! Statsministern har tillkallat en kommission för att bryta oljeberoendet i Sverige till år 2020. Han har slutit en rad ytterst respektabla och kompetenta personer till sitt bröst – företrädare för storindustrin och fackföreningsrörelsen, lantbrukskooperationen, forskarsamhället och kommunsektorn. Risker kan finnas att det blir ett storföretagarperspektiv eller ett myndighetsperspektiv i det arbetet, medan arbetet för att nå de högt satta målen kanske kräver – ja, inte bara kanske utan faktiskt *kräver* – en bred folklig mobilisering.

Jag vill därför fråga statsministern varför han inte tänkt sig att ta in representanter för folkrörelser, miljörelsen och det civila samhället i övrigt – kanske ungdomar som ju framför allt har att genomföra och leva i det framtida fossilfria samhället – för att medverka till att ta fram de förutsättningar som krävs för att nå målen.

Anf. 73 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Det är naturligtvis alltid en avvägning hur man sätter ihop en kommitté eller kommission eller en utredning. Vid det här tillfället har jag valt inriktningen att få med de aktörer som just nu kan spela en avgörande roll för att genom sin dagliga aktivitet vrida utvecklingen, representanter för bilindustrin – avgörande intressen – jordbrukets företrädare, Lantmännens vd, skogsnäringens främste förtroendeman. De har ett mycket intressant perspektiv på hur de sektorerna kan bidra. En erfaren fjärrvärmeverksdirektör från Eskilstuna som huvudsakligen har byggt sitt verk på biobränslen är också mycket intressant. Det är den typen av kompetenser jag har sökt, de andra onämnda men inte glömda.

När vi sedan arbetar kan vi vända oss till olika grupper. Jag försäkrar Sven Gunnar Persson att vi kommer att försöka fånga upp både NGO:er, folkrörelser och ungdomar. Men vi börjar här för att gå rakt in i det operativa för att göra någonting och för att få saker och ting att hända. Det är målsättningen.

*Statsministerns
frågestund*

Anf. 74 AXEL DARVIK (fp):

Herr talman! Två av tre lärare på högskolan inom områdena teknik, naturvetenskap och humaniora säger att studenterna i dag är sämre rustade för studier än för fem-tio år sedan. Det visar en undersökning som Skolverket har gjort och som kom i går.

När man ska möta det här problemet sänker man, hör och häpna, herr talman, kunskapskraven på gymnasiet. Jag ska ta ett exempel. År 1994 hade eleverna på det naturvetenskapliga programmet 253 timmar obligatorisk fysik. År 2007 ska de enligt ett förslag från Skolverket ha endast ca 85 timmar obligatorisk fysik på schemat. Tiden läggs i stället på hobbykurser och andra ämnen där det är lätt att få höga betyg.

Kunskap och kvalitet är det viktigaste för att man ska kunna få en verklig valfrihet i livet. Jag undrar om inte statsministern vill göra någonting för att se till att bildningsämnena får en större vikt i gymnasieskolan.

Anf. 75 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag delar Darviks oro för många av de tendenser som vi ser i skolan. Vi behöver ha en uppmärksamhet på gymnasieskolans kvalitet, definitivt. Samtidigt kan vi konstatera, om vi jämför med situationen 1994, att vi nu tolv år senare har en helt annorlunda samhällssituation.

Det som är mycket besvärande i fråga om skolpolitik är alla dessa beslutsfattare som hela tiden har uppfattningen att nya saker ska in i ämnen eller på schemat. Det är oftast en ämnesträngsel där man säger att vi ska få in ett nytt ämne eller en ny vinkel. Men då måste man ta bort någonting annat.

Hur det där görs och vägs av är en grannliga uppgift. Vi har all anledning att värna kvaliteten i sammanhanget utan att för den skull fastna i det som var gårdagens undervisning och gårdagens avvägning. Det är en mycket svår ekvation att få att gå ihop.

Det finns ibland en tendens att säga att det var bättre för 20 eller 30 år sedan. Det tror jag inte på.

Vårdnadsbidrag

Anf. 76 LENNART GUSTAVSSON (v):

Herr talman! I en del borgerligt styrda kommuner i Stockholmstrakten har man valt att försöka att införa ett slags vårdnadsbidrag där föräldrar blir företagare i dagisbranschen med en ersättning på 3 000 kr per månad. Som vänsterpartist menar jag att borgerliga reformer av den här stilen riskerar att föra bland annat jämställdhetsarbetet årtionden tillbaka. I stället krävs, utifrån mitt perspektiv, rättvisa villkor i arbetslivet, att män tar ett större ansvar för det obetalda hemarbetet och att vi har en fungerande och väl utbyggd barnomsorg.

Min fråga till statsministern är hur han ser på de borgerligt styrda kommunernas ambitioner att införa vårdnadsbidrag.

Anf. 77 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag tycker lika illa om dessa ambitioner som Lennart Gustavsson. Jag är lite förvånad över att man i kommunala församlingar medvetet försöker hitta sätt att gå runt den lagstiftning som riksdagen är överens om. Om detta sönderfall, som det är ett uttryck för när kommunala församlingar på det här viset försöker hitta kryphål i akt och mening att överpröva beslut som riksdagen har tagit, inte uppmärksammas och fördöms hamnar vi snart i ett läge där vårt sätt att styra landet faller sönder. Jag tycker att det finns ett principiellt inslag i detta som är oroväckande, utöver den analys som Lennart Gustavsson gör av karaktären feministisk analys.

Det är 5 000 kr före skatt i månaden det handlar om. Det inser alla inte kommer att bidra till att göra någon vare sig friare eller lyckligare. Det låser däremot fast människor i beroenden och könsrollsmönster, någonting som vi måste vara överens om att bekämpa.

Anf. 78 TALMANNEN:

Den här frågan innebär att repliken med statsministern fördes kring en tredje parts synpunkter. Jag är beredd att lämna ordet till en riksdagsledamot som önskar att göra ett inlägg kring den fråga som berördes.

Anf. 79 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Jag vill påminna Göran Persson om att riksdagen inte är överens om den politik som säger att riksdagen bestämmer över enskilda familjer. Kristdemokraterna och andra borgerliga partier vill faktiskt ha en annan tingens ordning. Det är viktigt att påminna om detta. Vi måste se att familjer är olika, och vi som föräldrar måste myndigförklaras. Varför tycker inte Göran Persson om föräldrar?
(Applåder)

Anf. 80 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Efter detta inlägg är man fullständigt tillintetgjord, särskilt som man själv är förälder och kämpar tappert med det.

Jo, jag tycker nog om föräldrar. Det gör vi alla här i kammaren. Men vi har valt att se på hur vi ska organisera barnomsorg och de första åren för barnen på lite olika sätt. Vi har byggt upp en omfattande verksamhet med ett starkt pedagogiskt inslag som vi betalar för tillsammans. Det ligger i barnets intresse. Det ger många föräldrar tillsammans med barnen en bra föräldraförsäkring och en stor frihet att välja sin egen livsstil.

Vi vill inte bryta sönder detta genom att införa ett vårdnadsbidrag. Det är inget motiv att en minoritet i riksdagen är för obstruktionen av riksdagens beslut när en kommun gör det. Det understryker bara det mycket märkliga i situationen. Har vi varit överens och tagit beslut i denna kammare efter en valrörelse måste vi våga hävda demokratiskt fattade beslut, annars hamnar vi i ett mycket konstigt läge.

Anf. 81 TALMANNEN:

Därmed är tiden för statsministerns frågestund till ända. Vi tackar statsministern och ledamöterna.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande 2005/06:NU7
Svensk handelspolitik i WTO:s Doharunda (skr. 2005/06:9).

Anf. 82 PER BILL (m):

Fru talman! Det är många gånger som vi i den här talarstolen pratar om saker som har blivit sämre, om problem och om katastrofer. Men det händer också då och då att vi är ganska nöjda över att saker och ting har blivit bättre, även om vi av naturen alltid ser möjligheter för saker att bli ännu lite bättre.

Världens tillstånd är ändå sådant att flera hundra miljoner människor har lyckats ta sig själva ur fattigdom såsom FN definierar det, det vill säga människor som lever på mindre än en dollar om dagen. Det är någonting stort, det är någonting som vi ska vara glada för, och det är en process som vi ska se till att fortsätta och påskynda.

Demokrati är naturligtvis en viktig komponent i detta. Mänskliga rättigheter är en annan mycket viktig komponent. Insyn, yttrandefrihet och pressfrihet är andra ingredienser. Men frihandel och decentraliserad marknadsekonomi kanske är de två viktigaste sakerna. Det är i skenet av det som den här debatten, som handlar om WTO och Doharundan, är så viktig.

Fri handel är för både i-länder och u-länder en möjlighet och en chans att få en värld som är drägligare. Länder som samarbetar och handlar fritt med varandra lever ofta i samförstånd. De får tillväxt. De känner säkerhet, därför att man inte brukar gå i krig med länder som man har mycket handel med.

Frihandeln har också bidragit till att öppna slutna samhällen och göra dem lite mer demokratiska, även om de är långt ifrån demokratiska enligt vårt sätt att se på det.

Fru talman! Jag skulle vilja ge en eloge till Thomas Östros, som under sin tid som näringsminister och handelsminister har fullföljt en lång svensk frihandelstradition.

När näringsutskottet besökte Kina för några månader sedan var det ganska lätt att vara svensk politiker. Var vi än kom var man mycket nöjd med den svenska positionen och med att Thomas Östros själv hade stuckit ut hakan lite grann och var villig att ta lite smällar från några av våra EU-bröder och systrar. Jag vill ge detta beröm, och jag vill att det förs till protokollet.

Regeringen bedriver en bra handelspolitik. Vi har också ett bra samarbete. Jag tycker att det fungerar bra nu både med EU-nämnden och med näringsutskottet. Vi får den information vi behöver, och vi blir uppdaterade allteftersom vi kommer närmare den tidpunkt då några av oss ska åka till Hongkong och vara med vid detta toppmöte.

Fru talman! Som det hörs på mig är vi till stora delar nöjda med regeringens redogörelse som den är i skrivelsen. Det finns dock några små saker som jag ändå skulle vilja ta upp.

Det första tror jag mest är ett förbiseende. Själva skrivelsen har fått en liten slagsida mot att det är export som är bra. Ju mer man kan exportera och ju mindre man behöver importera, desto bättre är det. Det är

naturligtvis inte sant. Det fina med frihandel är ju att det är bra för båda parter. Sverige har stor nytta av att konsumenter kan köpa billiga högkvalitativa varor från länder runtom i världen. Det tror jag är en av huvudorsakerna till att vi har haft så låg inflation under så många år.

Men alltför ofta framställer man handelspolitik som ett förhandlingsspel där målet är att tillförsäkra det egna landets företag så gott tillträde som möjligt, medan de utländska företagen ska begränsas och hållas borta lite grann från den inhemska marknaden.

I själva verket är det precis som jag sade oerhört viktigt att inse att frihandel bara har vinnare. Ökad specialisering mellan länder gör, på samma vis som ökad specialisering inom ett land, att priserna blir lägre, att lönerna blir högre och att nyttan av tekniska framsteg snabbare kan spridas.

Vi moderater tycker att EU bör gå före WTO-förhandlingarna och avskaffa de låga tullsatserna, stegvis sänka de höga tullsatserna, direkt avskaffa exportsubventionerna samt stegvis minska jordbrukssubventionerna från 2007.

Vi har också ett annat område där vi skiljer oss åt inte bara i hur vi uttrycker oss. Det gäller GATS. Näringsministern vet lika bra som jag att det finns en skillnad mellan de borgerliga å ena sidan och Socialdemokraterna och Vänsterpartiet å andra sidan i hur vi ser på handel med tjänster i allmänhet, och framför allt när vi kommer in på områden som till exempel sjukvård och utbildningstjänster.

Jag hoppas under de närmaste åren ändå sakta men säkert kunna få Thomas Östros och många andra socialdemokrater att se möjligheterna som finns även på detta område. Jag tror nämligen att hälsosektorn i vid bemärkelse – allt från våra läkemedelsföretag och våra biotekföretag ned till Apoteket, Getinge och några av våra sjukhus – kan vara mycket viktig i en ny exportnäring som kan komma under de närmaste 10–20 åren. Jag kommer att kämpa för att steg för steg få er att förstå att det som är bra när det gäller handel med varor också är bra när det gäller handel med tjänster.

Bara för att man öppnar de här två områdena behöver man ju inte införa full finansiering direkt från patienten. Självfallet kan vi ha kvar vårt system som innebär att patienten betalar en mycket liten patientavgift och att sjukvård är någonting som är skattefinansierat.

Sammanfattningsvis, fru talman, har Sverige i dag en bra position inför Hongkongtoppmötet. Men det ser inte ut att bli någon riktig succé, åtminstone inte någon lätt hemtagen succé. Eftersom detta rör tusentals, till och med miljontals, människors möjlighet att ta sig själva ur fattigdom och dessutom handlar om möjligheter för svenska företag att bidra till att det svenska välståndet blir större så får vi inte ge upp. Vi kommer att ge allt det stöd vi kan för att Hongkongtoppmötet inte ska bli ett fiasko.

Fru talman! Jag har en liten fråga till näringsministern, som ju sitter lite närmare förhandlarna än vad vi här i riksdagen gör: Kan han berätta lite grann om vad som har hänt under de senaste dagarna – både positivt och negativt – i spelet inför toppmötet?

Anf. 83 NYAMKO SABUNI (fp):

Fru talman! Handelsministern! Det är skamligt att västvärlden å ena sidan säger sig vilja utrota fattigdomen i världen men å andra sidan inte är beredd att göra vad som krävs för att nå detta mål.

1,2 miljarder människor i världen lever under extrem fattigdom. Mer än 800 miljoner människor går till sängs hungriga varje kväll, och mer än 30 000 barn dör varje år av fattigdomsrelaterade orsaker.

EU:s jordbrukssubventioner gör det omöjligt för människor att höja sin levnadsstandard genom export till EU. I en rapport från Världsbanken från hösten 2003 sägs det att sänkta jordbrukssubventioner skulle lyfta åtminstone 140 miljoner människor ur fattigdom och hopplöshet. EU vill utveckla ett ekologiskt hållbart jordbruk med en hög nivå av djurskydd, och det är upplyftande. Men den politiken leder samtidigt till att tusentals människor dör av fattigdomens följder. Vi dödar genom att förstöra andra människors utkomstmöjligheter, och det borde vi i ett civiliserat Europa inte leva med.

Den europeiska kon får drygt 20 kr om dagen, medan 75 % av Afrikas befolkning lever på 16 kr om dagen. En politik som ger glada kossor på Europas ångar och svältande människor i tredje världen är en moralisk katastrof.

Denna politik, som kostar omvärlden så mycket, har inte ens gynnat européerna själva. Dyrare mat och höjda skatter har blivit följden. Den har inte ens skyddat dem som det var mening att skydda, det vill säga de vanliga bönderna i Europa. Utslagningen av Europas bönder har fortsatt. Det är stora livsmedelsindustrier, jordägare och storbönder som är vinnarna i denna politik.

Vi kan inte acceptera detta tillstånd. Det finns ingen annan väg ut ur EU:s moraliska träsk än att helt och hållet avskaffa jordbrukssubventionerna. Det har gjorts förr av andra utan några större problem, och det kan vi också göra, bara viljan finns.

EU:s oförmåga att komma överens om ett vettigt erbjudande på jordbruksområdet har startat rykten om att framgångarna man väntar sig i Hongkong kommer att utebli. Och även om man kommer överens om något, kommer det inte att vara det genombrott som främst fattiga länder i Afrika skulle behöva och väntar sig.

Förhandlingarna i Cancún misslyckades på grund av att EU och USA inte erbjöd tillräckligt. Julipaketet, det vill säga rambeslutet som fattades förra året, ansågs som en framgång, men nu grusas våra förhoppningar igen. Världens fattiga kan tydligen inte förlita sig på västvärldens ledare. När det väl gäller är vi inte redo att släppa till på något sätt. Solidaritetstanken gäller tydligen bara när det handlar om bistånd. När det kommer till ömsesidig respekt och lika villkor vill vi inte vara med längre.

Fru talman! Om de fattiga inte kan lita på oss i väst att göra rätt, förlitar jag mig på dem. Jag tror att de fattiga länderna är tillräckligt starka för att avböja det skamliga bud som USA och EU väntas lägga fram. Misslyckandet i Cancún var den första dragkampen som u-länderna vann. U-länderna vet i dag vad de vill, och de har också redskap att kräva det.

U-länder med Brasilien i spetsen fick rätt i en tvist med USA om USA:s subventioner till bomullsodlare. De fick också rätt i kampen mot EU när det gäller EU:s subventioner till våra sockerodlare. Det är olagligt helt enkelt. Fortsätter u-länderna med samma strategi dröjer det inte

särskilt länge förrän de har bevisat att hela vår gemensamma jordbrukspolitik är olaglig. När det händer står EU med rumpen bar. Då har vi inte längre någonting att förhandla med eller om. Det borde ligga i EU:s och USA:s intresse att redan i dag utnyttja den lilla fördel vi har till att erbjuda något rejält på jordbruksområdet och i gengäld kräva marknadsutrymme i u-länderna.

Det kritiserar att EU på sin önskelista har krav på att u-länderna öppnar sina marknader för vattendistribution som är en del av GATS-avtalet, det vill säga tjänstehandelsavtalet. Jag inser inte varför det skulle vara ett problem att öppna denna marknad när ett land inte självt mäktar leverera vatten till sitt folk. Det viktigaste måste väl ändå vara att också de fattiga har rätt till och tillgång till rent vatten oavsett vem som distribuerar det. Vi ska komma ihåg att GATS inte tvingar någon att öppna en marknad eller en sektor som inte redan är öppen. Problemet med många utvecklingsländer är att inte ens staten är verksam inom den sektorn.

Dessutom är det en naturlig sak att alla länder lägger fram sina önskemål beroende på vad de anser vara bäst för sitt folk och sina företag. Skulle u-länderna uppleva dessa krav som alltför långtgående kommer de att tacka nej till dem. Det är maktkampen i Cancún ett bevis på.

Intresseorganisationer och vissa utvecklingsländer ställer krav på att u-länderna borde få möjlighet att skydda sina marknader tills de är ekonomiskt starka nog att öppna dem. Det låter sympatiskt att fattiga länder ska vänta med att ta ned sina handelshinder i avvaktan på att EU och USA går före. I-ländernas uppträdande är på många sätt förfärligt, men innebär inte att samma saker bör rekommenderas till u-länderna. Jag ser problem med detta tankesätt på många olika sätt.

Det första är att handelshinder i fattiga länder inte är ett speciellt stort problem för västvärldens multinationella företag. Hindren är däremot svårforcerade för andra u-länder, det vill säga grannar. Även om världen krymper och globaliseringen är ett faktum, kommer det alltid att finnas ett värde i att det mesta av handeln sker grannar emellan.

Det andra är att protektionism lätt leder till korruption, mygel och nepotism. Det är inte ovanligt att de som sysslar med utrikeshandel mutar sig fram för att skaffa sig import- och exportlicenser.

Det tredje är att en politik för handelshinder bara är en ursäkt för att skydda producenterna och inte konsumenterna i de fattiga länderna.

Vi välkomnar regeringens skrivelse i handelsfrågor. Det mest positiva med skrivelsen tycker jag personligen är att genderperspektivet var med som en viktig pusselbit i WTO-förhandlingarna. Diskriminering av kvinnor är ett globalt fenomen. Särskilt utsatta är kvinnor i världens fattigaste länder. Betydligt fler kvinnor och flickor är undernärda än män och pojkar. Vidare har män mer utbildning än kvinnor, alltmedan kvinnors arbetsbörda är större än mäns, och kvinnor är kraftigt underrepresenterade på ledande befattningar. Olika handelspolitiska åtgärder kommer därför att få olika konsekvenser för män och kvinnor.

En liberaliserad handel kan till exempel underlätta för kvinnor att ta sig in i den formella industriella delen av ekonomin. Ett ökat antal arbetstillfällen för kvinnor inom exportsektorn, oavsett om det handlar om snittblommor som i Kenya eller klädproduktion som i Dominikanska republiken, kan bidra till att öka kvinnors status och inflytande i hemmet. Men vi kan också anlägga ett annat perspektiv där liberaliseringen får

negativa effekter. En ökad import av jordbruksprodukter kan komma att slå ut lokalt jordbruk, ett område där många kvinnor är sysselsatta.

Handelspolitiken kan självfallet inte åläggas ett krav att lösa det jämställdhetsproblem som finns i olika länder, men handelspolitiken i allmänhet och WTO i synnerhet måste ta hänsyn till de strukturella genderförhållanden som råder så att politiken inte leder till att orättvisa diskriminerande maktmönster upprätthålls eller rentav förstärks.

Vad vi däremot är starkt kritiska till är den entusiasm som regeringen visar för bilaterala och regionala avtal. Vi menar att dessa avtal är negativt för WTO-förhandlingarna. Det faktum att regionala och bilaterala avtal ger fördelar som andra inte har tillgång till skapar orättvisor länder emellan och gör att intresset för de gemensamma förhandlingarna inom WTO minskar. Bilaterala avtal belastar också u-länderna på det sättet att de blir för många och för dyra att implementera. Det gör att u-länderna delvis inte lever upp till sina åtaganden, men framför allt klarar dessa länder inte av att tillvarata sina rättigheter.

Hela utskottet ligger bakom en försiktigare linje i denna fråga, och vi hoppas att regeringens förhandlare också följer det som riksdagen föreskriver. Jag skulle vilja att handelsministern här försäkrar oss om att man kommer att följa utskottets linje, det vill säga riksdagens linje, i den frågan.

Friare handel och ett starkare internationellt regelsystem inom WTO är åtgärder för ökad tillväxt och minskad fattigdom. Båda dessa åtgärder utgör ett avgörande steg för att ställa sig på den fattiga människans sida gentemot rika länders protektionism, internationella storföretag och inhemska korrupta makthavare. Ökad frihandel är avgörande för välståndsutvecklingen i världen och långt viktigare än allt bistånd sammantaget.

Anf. 84 LARS LINDÉN (kd):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till vår reservation nr 2.

Vi kristdemokrater tycker att WTO-mötet nu i Hongkong den 12–18 december måste fokusera mer på att bekämpa fattigdomen i de allra fattigaste länderna i världen. Ju mer vi kan öka levnadsstandarden i de här länderna och ge dem mer och mer kontakt med demokratiska handelspartner, desto mer kan vi också minska grogrunden för terrorism, konflikter och krig i världen.

Vi har enhälligt här i riksdagen ställt oss bakom FN:s millenniemål. Där står det bland annat att andelen människor i världen som lever på mindre än en dollar per dag – hungrande barn och vuxna – ska halveras fram till år 2015.

Det är inte bara skuldavskrivningar och olika länders och frivilligorganisationers biståndsprojekt som kan åstadkomma detta. Dessa insatser är visserligen bra och kan utan tvekan hjälpa en bit på vägen. Men det allra viktigaste för att åstadkomma en rättvisare och tryggare värld är hur vi utformar den globala handelspolitiken.

Vi hade i regeringens WTO-skrivelse önskat se en tydligare koppling till Sveriges politik för global utveckling, där millenniemålen ingår.

WTO har en mycket viktig roll för att skapa en positiv global utveckling för att förbättra levnadsstandarden för över en miljard människor. Om WTO bara har som mål att skapa en bra global handelspolitik för de stora och starka länderna, utan att ta tillräcklig hänsyn till hur denna

handelspolitik drabbar de små och fattigaste länderna, då har WTO misslyckats. Sverige bör i högre grad visa vägen till ett nytt tänkande, där WTO i mycket högre grad blir ett verktyg för utveckling i de fattiga länderna på vår jord, i stället för att som i dag mest bevaka de rikas och starkas intressen. Det är inget hot mot Sverige och andra rika länder att jordens fattiga länder får en sjyst chans att utveckla sin ekonomi genom en rättvisare handel, snarare tvärtom. När fler länder, som exempelvis Kina, får en chans till ekonomisk utveckling och handelsutbyte med demokratiska länder påverkas självklart Kina positivt till att bli mer öppet och demokratiskt. Även arbetsvillkoren för landets arbetare påverkas i positiv riktning.

En av de starkaste målsättningarna när EU skapades var idén att om länder i Europa utökade sitt handelsutbyte och lärde känna varandra mer skulle vi i högre grad kunna undvika fler framtida krig i vår del av världen och skapa en jämnare levnadsstandard länder emellan. Den idén har nu efter snart 60 år visat sig fungera.

På samma sätt kan WTO genom att forma en solidarisk handelspolitik mellan jordens länder, skapa förutsättningar för en större utjämning av levnadsstandarden mellan alla jordens länder och därmed också minska riskerna för konflikter, terrorism och krig.

Vi i Sverige är eniga över partigränserna om vikten av frihandel i världen. Mer och mer upplever jag också att alla partier börjar förstå att vi inte egoistiskt bara ska bevaka Sveriges handelsintressen utan också söka globala solidariska lösningar inom WTO-arbetet. Sverige måste få EU-representanterna i WTO-förhandlingarna att också mer börja tänka i den riktningen.

När vi i näringsutskottet nyligen besökte Kina, som Per Bill nämnde, fick vi vid flera tillfällen höra att man verkligen uppskattade Sverige och vårt arbete för att försvara frihandeln i världen. Sedan kan man, när det gäller Kina och andra lågprisländer, se att mycket av deras billiga produktion sker på bekostnad av miljön och goda arbetsvillkor för deras arbetskraft. Men dessa problem löser Sverige inte genom att vägra att göra affärer med Kina och liknande länder. Vi kan däremot som kunder och affärspartner börja ställa krav på bättre arbetsvillkor och därmed positivt påverka utvecklingen. Detta sker i dag i Kina som vi kunde konstatera vid vårt besök. Det finns tyvärr i dag också svenska företag, som handlar med Kina, som inte reagerar mot dåliga arbetsvillkor. Då har regeringens avdelning Globalt ansvar, på UD, uppdraget att ta itu med dessa företag och informera dem om deras ansvar. Om företagen sedan inte reagerar, borde man lyfta fram missförhållandena via medier för allmänhetens kännedom. Nu är denna UD:s avdelning och dess arbete väldigt osynligt, och man undrar tyvärr vad den gör.

I stället är det frivilligorganisationen Swedwatch som med begränsade medel sköter denna uppgift, på ett bra sätt som jag ser det. Man har nyligen följt upp hur svenska leksaksföretag agerat efter att man, för över ett år sedan, avslöjade att deras leverantörer i Kina hade miserabla arbetsvillkor för sina arbetare. SVT visade i måndags åter Swedwatchs dokumentärfilm *Tomtens verkstad i Kina*, och man redogjorde för vad som hänt sedan denna film visats för över ett år sedan. Tyvärr var det inte mycket som hänt. Vi får nu hoppas att många konsumenter bojkottar dessa svenska leksaksföretag i julhandeln. Först då förstår kanske företa-

gen att man inte kan överleva om man inte tar sitt sociala och etiska ansvar.

På sikt kommer arbetsvillkoren i Kina att utvecklas positivt bland annat tack vare att vi handlar av kinesiska företag och som konsumenter ställer vissa minimikrav på deras sociala ansvar.

Näringsutskottet fick också i Kina se flera svenska och svensk-kinesiska företag som hade mycket bra arbetsvillkor för sin personal. Dessa svenska företag bjöd också in andra företag till seminarier där man lyfte fram vikten av att företagen i dagens globaliserade värld tog ett större socialt och etiskt ansvar, det som kallas CSR-frågor, *corporate social responsibility*. Vi förstod att det här betydde att företag successivt ändrade inställning. Dessa seminarier hade redan fått flera kinesiska företag att inse att de också måste börja att beakta detta om de i framtiden ska kunna sälja sina varor till etiskt vakna företag och konsumenter i andra länder.

Vi kristdemokrater hoppas att WTO i framtiden blir en än mera utvecklingsinriktad organisation för världens allra fattigaste länder. Då måste framför allt EU och USA göra eftergifter när det gäller jordbrukspolitiken, som vi redan har hört här i debatten, utan att de fattiga länderna avkrävs motprestationer inom tjänstehandeln och handeln med industri-varor.

Sverige, som i många år varit ett föredöme vad gäller traditionellt utvecklingsbistånd till tredje världen, kan också bli ett föredöme genom att i högre grad plädera för en global handelspolitik med socialt och etiskt ansvar. Kan vi få se några steg i den riktningen redan nu i Hongkong, om drygt en vecka, vore det mycket glädjande. Vi får höra vad vår näringsminister säger om det.

Med en socialt och etiskt ansvarig handelspolitik gentemot de allra fattigaste länderna skulle världens traditionella biståndspolitik i stort sett kunna avvecklas, och dessa pengar kunde i stället förslagsvis sättas in på FN-konton för att utnyttjas för olika insatser vid naturkatastrofer.

Till sist vill jag citera tidigare statsministern i Norge, Kjell Magne Bondevik som sagt: ”Den största utmaningen för oss politiker är att hjälpa de fattiga i världen.”

Vi kristdemokrater önskar att WTO ska bli ett kraftfullt organ för att hjälpa världens fattiga och därmed skapa en tryggare värld för oss alla.

Anf. 85 GUNILLA WAHLÉN (v):

Fru talman! Detta betänkande om svensk handelspolitik i ett internationellt perspektiv omfattar ett mycket komplext område. Skrivelsen och betänkandet är en rik källa för att förstå frågornas vikt och deras betydelse för hållbar tillväxt i världsekonomin. Det gäller handelsförbindelser, protektionism och rika och fattiga länders tillgång till tjänster och varor samt hur man kan skapa en frihandel som på ett bättre sätt tillvarar olika länders behov av och intressen för till exempel välstånd och tillgång till mat ur ett rättviseperspektiv.

Även om handel mellan länder är viktigt kan det aldrig betraktas som en rättighet som kan ske till vilket pris som helst. Handel som inte är vare sig socialt, etiskt eller ekologiskt hållbar kan inte försvaras.

Vänsterpartiet kan i stor utsträckning sluta upp bakom regeringens ambitioner i handelsfrågorna eftersom man från regeringen tydligt po-

ängterar vikten av ekonomisk utveckling i de fattiga länderna och att detta mål ska vara av övergripande karaktär för handelspolitiken. Men ett mer konsekvent synsätt måste etableras för att få genomslag för sociala, ekologiska och jämställdhetsperspektiv i handelspolitiken.

Det sociala perspektivet tar sin utgångspunkt i att internationell handel måste medverka till att människors hälsa förbättras, att fattiga människor får tillgång till läkemedel och att barn har möjlighet att utvecklas som barn samt till hur livsmedelsförsörjningen tryggas i alla länder och att dricksvatten blir tillgängligt för alla.

Det ekologiska perspektivet innebär att den internationella handeln måste medverka till att globala överenskommelser om klimatmål nås, transporter sätts i relation till ekologisk hållbarhet, den biologiska mångfalden stärks och att produktion och konsumtion av ekologiska produkter ökar.

Jämställdhetsperspektivet utgår från att internationell handel har ett könsperspektiv. Kvinnor och män har inte samma levnadsvillkor, vilket vi hört tidigare i debatten, och den dagliga verkligheten uppfattas olika och skiljer sig åt mellan kvinnor och män. Kvinnors rätt till ägande och möjligheter att påverka och verka på samma villkor som männen är fortfarande i många länder begränsade eller helt obefintliga.

Det är av avgörande betydelse att handelsavtal beaktar hur väl de når FN:s mål om en halvering av fattigdomen till 2015. Regeringen bör därför i WTO driva krav på att handelsavtal måste utformas och utvärderas utifrån millenniemålen om fattigdomsbekämpning, hälsa och mänskliga rättigheter.

Fru talman! I dag, den 1 december, är det internationella aidsdagen. Det finns ofattbara över 40 miljoner hivsmittade i världen – kvinnor, barn och män. Genom medicinering och sjukvård behöver hiv/aids inte längre vara en dödlig sjukdom. Men priserna på bromsmedicin är skyhöga jämfört med de kopior som produceras av länder som ännu inte anpassat sig till TRIPS-avtalet.

Det finns en överenskommelse inom WTO från september 2003 som innebär en juridisk och politisk möjlighet för länder att producera och exportera billiga läkemedel. Många pekar på att de juridiska och politiska processerna som ett land måste gå igenom är så krångliga att det gör det svårt att utnyttja möjligheten. Överenskommelsen bedöms av bland annat Läkare Utan Gränser snarast som ett ytterligare hinder för produktion och export av billigare läkemedel.

Det är viktigt att länder ges möjlighet att verkligen utnyttja den flexibilitet som finns inom regelverket och då särskilt möjligheten att förlänga övergångstider för de minst utvecklade länderna. Det är nödvändigt att tillgången till billigare läkemedel kan säkras efter 2005 när TRIPS-avtalet ska ha genomförts i alla länder. Det krävs en revidering av själva avtalet. Vänsterpartiet menar att WTO-avtalen och deras genomförande inte får stå i konflikt med eller motverka främjandet av fattiga människors tillgång till läkemedel.

Fru talman! Huvuddelen av världens fattiga bor på landet och är beroende av det lokala jordbruket för att få mat för dagen. Småböndernas rättigheter att fritt använda delar av skörden till utsäde hotas genom att företag tagit patent på växter och kräver ersättning för nytt utsäde. De undantag som TRIPS tillåter är svåra att få, och det alternativ som utpe-

kats är inte nog anpassat till de små jordbrukarnas förhållanden. Sverige bör verka för att WTO-avtalen uttryckligen slår fast att utvecklingsländerna får möjlighet att skydda sin inhemska produktion av baslivsmedel för att kunna garantera nationell livsmedelssäkerhet.

De frivilliga initiativen, exempelvis OECD:s riktlinjer, FN:s Global Compact och det svenska Globalt ansvar, är inte tillräckliga för att komma till rätta med oansvariga företag. Därför anser vi att behovet av internationellt bindande regler för transnationella företag är oavvisligt. Det är rimligt att införa en uppförandekod som ger bestämda riktlinjer för företagets verksamhet när det gäller miljöhänsyn, respekt för mänskliga rättigheter med mera. Förslaget om en sådan uppförandekod bör även drivas i de internationella sammanhang där Sverige är verksamt.

Avreglering handlar i grunden om att flytta fram positionerna för dem som äger kapital på de olika globala marknaderna. Det är en utveckling som inte bidrar till en mer jämlik värld. Inkomstskillnaderna har de senaste tio åren ökat mellan nord och syd. Avregleringar leder alltså inte per automatik till minskade inkomstskillnader, som många vill hävda.

GATS-förhandlingarna är viktiga. De ska vara flexibla, men framför allt ska u-länder inte bindas fast i svåra avtal. Tjänstehandelsavtalet är behäftat med så stora brister att det måste omarbetas.

Vapen, alkohol, läkemedel och vatten kan inte betraktas som vilka varor som helst. Dessa tjänster hör därför inte hemma i multilaterala handelsavtal. Läkemedel och vatten är avgörande för att minimera barnadödligheten, utrota vissa sjukdomar, öka livslängden och därmed minska fattigdomen hos världens befolkning.

Fru talman! Det är inte alltid lätt för riksdag, allmänhet och frivilligorganisationer att ta del av hur handelsavtal framförhandlas och vilka åsikter Sverige drivit. Regeringens skrivelse, som ligger på bordet i dag, är ett bra exempel på hur man kan få information om Sveriges agerande inför förhandlingarna i Hongkong. Det är ett bra sätt för att öka insynen och öppenheten.

Frågor som rör ökad öppenhet och demokrati har flera infallsvinklar. Det handlar om brister i och avsaknad av demokratiska regler och onödigt hög grad av sekretess. De berör parlamentets inflytande i beslutsprocesserna och möjligheterna för det civila samhället att få insyn i beslut och beslutsprocesser.

Regeringen bör årligen rapportera till riksdagen om utvecklingen inom den internationella handeln och Sveriges ställningstagande i frågor som rör EU, WTO och handel. För att även ge allmänhet och frivilligorganisationer möjlighet till diskussioner bör man årligen ha en offentlig dialog. Regeringen bör därför årligen anordna en offentlig utfrågning i dessa frågor.

Fru talman! Inledningsvis berörde jag kravet på att handeln måste bedrivas med miljömässiga hänsyn. Det finns i dag över 200 miljökonventioner och avtal. Av dessa innehåller ca 30 föreskrifter om handelsåtgärder. Det är därför inte märkligt om det uppstår konflikter mellan WTO-regelverket och alla dessa miljöavtal. Vissa åtgärder som förespråkas i ett avtal kanske är förbjudna i ett annat.

Regeringen bör i internationella sammanhang initiera en diskussion om hur tvistlösning mellan WTO och miljökonventionerna ska hanteras och att det bör utredas om Internationella domstolen i Haag kan vara ett

lämpligt forum för att lösa tvister som rör motsättningar mellan just WTO och miljökonventioner.

Vi menar också att Sverige inte så aktivt ska driva de så kallade AVS-förhandlingarna i EU.

Fru talman! Jag har i mitt anförande berört några viktiga frågor men har naturligtvis inte kunnat ta upp alla viktiga synpunkter och ställningstaganden utan hänvisar till våra reservationer. Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 86 ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! Globaliseringen innebär nya möjligheter men också många nya och stora utmaningar – att skapa en rättvisare värld, en mer demokratisk värld, en mer ekologiskt hållbar värld med målet om en förbättrad levnadsstandard och en utrotning av fattigdomen. Utgångspunkten är att handeln är viktig. Den är grunden för utveckling, högre välstånd och en bättre tillvaro. Vi kan jämföra med utvecklingen i Sverige de senaste hundra åren och vår exportindustris betydelse.

Vi har att i dag behandla svensk handelspolitik i WTO-förhandlingarna. Det finns en bred enighet bakom det betänkande som vi har framfört oss. Det belyser just frihandelns betydelse för att skapa förutsättningar för en stark och välståndsskapande utvecklingskraft i såväl utvecklingsländer, bland världens fattigaste länder, med inriktning på att nå stabila och rättvisa spelregler för fritt utbyte av varor och tjänster. Målet är att ständigt arbeta för en fri handel som omfattar alltfler, sker på jämbördiga villkor och ger förutsättningar för de fattiga länderna att komma in på marknader och ta del av ett ökat välstånd. Vi vet att när människor möter varandra, handlar med varandra och får respekt för varandra minskar också farorna för krig och terrorism.

Sveriges övergripande mål för global utveckling är att bekämpa fattigdomen. Ekonomisk tillväxt är en förutsättning för hållbar global utveckling, för att fattigdomen varaktigt ska minska och en rättvisare värld kunna utvecklas. Handeln är ett viktigt verktyg för detta och därför ett av Sveriges högst prioriterade mål för att utvecklingsländerna ska kunna tillgodogöra sig världshandelns möjligheter i de fortsatta WTO-förhandlingarna.

Det är naturligtvis svårt att bestämt säga något om hur många människor som skulle kunna lyftas ur fattigdom med en mer ambitiös överenskommelse. Men Kommerskollegiets rapport visar också på att det är u-länderna som förlorar mer än i-länderna på den rådande protektionismen. Således har också u-länderna mest att tjäna på mer liberalisering av världshandeln.

Dock, fru talman, är det viktigt för oss att förstå att enbart åtkomst till världsmarknaden i sig inte är tillräckligt för en effektiv fattigdomsbekämpning. Det behövs en ansvarsfull och långsiktig fördelningspolitik också inom de berörda länderna som garanterar mänskliga rättigheter, demokratiska rättigheter, kvinnors rättigheter och en tydlig social och ekonomisk rättighet också för svaga och marginaliserade grupper.

Det sociala ansvaret och det miljömässiga ansvaret får en alltmer framträdande roll på en internationell dagordning. Det är avgörande. Det står dock inte, vill jag påpeka, i strid med det betänkande som vi nu har,

men det är trots allt många länder som står inför stora, stora utmaningar just av de anledningarna.

WTO-rundan är särskilt viktig. Att man kan slutföra den med ett gott resultat, även om det inte verkar så optimistiskt, gör att fler länder, fler marknader och fler områden lyfts in i en global reglerad frihandel, och det spelar stor roll. Sverige ska spela en aktiv roll i detta, och det gäller att söka en enighet inom EU för ett gemensamt agerande. Det stärker EU och gör även att Sveriges röst väger tyngre i de förhandlingar som pågår.

En av de många uppgifterna är att nå en samsyn inom WTO till exempel när det gäller en definition av begrepp som gör att de stora aktörerna också jämföras. Dit hör synen på vad som egentligen menas med exportsubventioner. Det här är en utmaning för EU och USA. En annan viktig utveckling handlar om att åstadkomma en demokratiskt öppnare process inom ramen för WTO-arbetet. Det handlar till exempel om att samtliga medlemmar ska ha insyn i diskussioner som pågår oavsett hur länderna har valt att gruppera sig, om att öka transparensen i den rullande diskussionen och om att öka det civila samhällets insyn i det pågående arbetet. Det är också viktigt att visa på sambanden mellan å ena sidan omfattande handelsavtal och regler och å andra sidan betydelsen av en fungerande biståndsverksamhet, ett bistånd som gynnar lokal utveckling, demokrati som styrelseskick, fungerande marknadsekonomi och en hållbar utveckling.

Jordbruket, fru talman, har en särskild betydelse i frihandelsdiskussionen men inte bara i betydelsen av att man ska öppna EU:s marknad för de fattiga länderna. Det handlar kanske framför allt om att jordbruksproduktionen i sig inte alltid kan likställas med annan produktion. Jordbruket handlar om många viktiga saker som till exempel självförsörjning för att undvika hungersnöd och kriser. Det kan också handla om ersättning för en levande landsbygd eller energiproduktion, miljöarbete och så vidare.

Därför, fru talman, måste den utgångspunkten finnas med, att det ibland kan vara nödvändigt för fattiga länder att under en övergångsperiod kunna skydda delar av sin hemmamarknad för utveckling, ökad självförsörjning och stöd till en hållbar produktion. På samma sätt är det viktigt att inse att många länder kommer att vara långsiktigt beroende av import för att klara sin livsmedelsförsörjning. För dessa måste det finnas system som gör det möjligt för dem att klara av finansiering av sin export till rimliga priser.

Sverige ska agera för en gemensam jordbrukspolitik inom EU som övergår i den riktning som jag beskrev tidigare och som underlättar för de fattiga länderna att få tillgång till EU-marknaden.

Fru talman! Centerpartiet har en reservation tillsammans med Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna där vi framhåller vikten av en öppnare handel med tjänster på ett bredare fält. Här vill vi ha en mer offensiv attityd vad det gäller tjänstehandeln och driva öppenheten mycket hårdare. Jag yrkar bifall till den reservationen, men i övrigt ställer jag mig bakom förslaget i betänkandet.

Anf. 87 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Ekonomisk utveckling i fattiga länder sägs av regeringen vara ett övergripande mål för handelspolitiken. Det är bra, men det krävs

ett större genomslag i handelspolitiken för det fattigdoms- och rättighetsperspektiv som finns i Sveriges politik för global utveckling. Fri handel måste mer konsekvent kompletteras med rättvis handel.

Det är utvecklingsländerna själva som ska definiera sina intressen; de ska inte få dem definierade utifrån. Det är viktigt att de fattigare länderna ges möjlighet och utrymme att utforma sin egen politik, skapa lämpliga spelregler och öppna upp sina marknader i den grad de finner lämpligt.

Jordbruksfrågorna är centrala. Ett nytt jordbruksavtal måste ge utvecklingsländer stort utrymme för att skydda sina jordbruk från importkonkurrens som hotar befolkningens livsmedelstrygghet. Livsmedelssuveränitet är viktig. EU:s förhandlingsutkast är inte i praktiken så långtgående som man vill låta göra gällande. Oxfam hävdar exempelvis att det handlar om åtaganden som EU redan har gjort och att EU i praktiken kommer att kunna omfördela i andra boxar.

Krav på undantag för särskilda produkter som är särskilt känsliga för försörjningen bör stödjas. Utvecklingsländer måste tillåtas att använda tullar för att skydda sig själva från ovälkommen dumpning som slår ut den egna försörjningsförmågan. EU:s jordbrukspolitik måste reformeras så att överskott från EU inte dumpas på världsmarknaden. Det är glädjande att det råder en stor samstämmighet i riksdagen i dessa frågor. Jag vill också att tullekskälningen i OECD-ländernas tas bort och att OECD-länderna inför tullåttnader för ekologiskt och socialt producerade varor.

Handelssystemet måste främja en ekologisk hållbarhet och samtidigt ge möjlighet för alla länder att utveckla sina ekonomier utan att hämmas av orättvisa globala spelregler. Både handelspolitiken och jordbrukspolitiken måste ta ansvar för de produktionsmetoder, miljöaspekter och arbetsförhållanden som de bidrar till.

När det gäller handel med icke-jordbruksprodukter är det viktigt att de fattiga länderna, om de så önskar, ska få möjlighet att ge sina industrier tillväxtpotentialer på den inhemska marknaden innan de utsätts för den hårda internationella konkurrensen. Sektorsavtalen bör vara ett frivilligt val så att varje land kan utveckla sina specifika komparativa fördelar.

Särskild och differentierad behandling bör ses som ett permanent instrument som är nödvändigt för att anpassa WTO:s regelverk till den verklighet olika länder befinner sig i. Länder måste kunna lyftas ur instrumentet när de har uppnått en viss utvecklingsnivå. Sverige bör genom EU driva att diskussionerna kring handel och miljö leder till att WTO klargör handelsregelverkets underordnade roll gentemot multilaterala miljööverenskommelser.

WTO-avtalens effekter måste utvärderas bättre ur både social och miljömässig och ekonomisk synvinkel. När det gäller företags sociala och miljömässiga ansvar är det, mot bakgrund av de problem som finns med att hålla i synnerhet transnationella företag ansvariga, nödvändigt att det tas fram bindande regler för dessa företag. Jag vill att Sverige ska vara pådrivande internationellt för att FN ska utarbeta sådana internationellt bindande regler.

Det finns en oro för att ekonomiska partnerskapsavtal kommer att leda till försämrade möjligheter att bekämpa fattigdomen i AVS-länderna – Afrika, Västindien och Stillahavsländerna. Sverige bör stödja den brittiska regeringens kritik och verka för att de länderna i större utsträckning

själva ska få bestämma hur lång tid de behöver för att öppna sina marknader och hur omfattningen av de marknadsöppningarna ska se ut.

Sverige följer två huvudspår i arbetet med att lyfta fram jämställdhetsperspektivet i WTO. Enligt det första spåret ska jämställdhetsperspektivet få fotfäste i WTO:s löpande arbete. Ett exempel är att jämställdhetsfrågor i högre grad bör inkluderas i WTO:s omfattande utbildningsverksamhet, liksom att åtgärder vidtas för att öka andelen kvinnliga deltagare i utbildningsprogrammen.

I det andra spåret framhåller Sverige jämställdhetsfrågor i relevanta förhandlingsområden i Doharundan, exempelvis tjänstehandel, jordbruk och TRIPS. Det är, mot bakgrund av svårigheterna att få gehör för dessa frågor i WTO-förhandlingarna, viktigt att Sverige fortsätter att driva på.

Benchmarks, som innebär att man ska förhandla fram en gemensam nivå på åtagandena, är en helt ny förhandlingsstruktur, och ytterligare press läggs då på utvecklingsländerna. Detta har kommenterats för lite i betänkandet. Det är en fördel om alla motionsyrkanden kommenteras av regeringen.

I dag är det internationella aidsdagen. Som vi hörde tidigare beräknas över 3 miljoner människor dö av aids 2005, av dem 570 000 barn. Antalet smittade överstiger nu 40 miljoner människor.

Antalet hivsmittade har ökat i de flesta världsdelar de senaste två åren. Afrika söder om Sahara är värst drabbat. Regionen har 10 % av världens befolkning men 60 % av de hivsmittade. Nästan 26 miljoner har hiv/aids i regionen. I Östeuropa och Centralasien ökar antalet smittade kraftigt. Antalet döda har fördubblats sedan 2003. Asien beräknas ha över 8 miljoner smittade, av dem 1 miljon nysmittade under 2005. I Nordamerika och Central- och Västeuropa har antalet hivpositiva ökat. Relativt få dör dock, tack vare god tillgång till brosmsmediciner.

TRIPS-avtalets strikta regler innebär att tillgången till billiga mediciner runtom i världen har minskat avsevärt. Bland annat FN:s utvecklingsprogram menar att TRIPS är obalanserat och att de som främst tjänar på detta är läkemedels- och bioteknikföretag i den rika delen av världen.

Regeringens skrivelse ger närmast intrycket att de problem som tidigare funnits är lösta och att det nu bara handlar om teknikaliteter med genomförandet. Det är inte så enkelt. Men arbete pågår, och det är viktigt. Bekämpningen av en dödlig farsot som aids måste prioriteras. Jag tycker att det är bra att Sverige är ett av de länder som verkar för att minst utvecklade länder som inte är med i WTO ska kunna importera läkemedel enligt systemet.

Det är bra att regeringen har avgivit en skrivelse om de viktiga handelsfrågorna. Men jag anser att regeringen varje år ska rapportera till riksdagen om utvecklingen inom den internationella handeln och Sveriges ställningstagande i frågor som rör WTO och handel. Årligen bör regeringen också anordna en offentlig utfrågning med anledning av hur Sverige agerat och kommer att agera i EU och i andra internationella sammanhang. Genom ett utökat och förbättrat samråd med riksdag och folkliga organisationer kan regeringen bättre förankra sina ståndpunkter på hemmaplan.

Anf. 88 MARIE GRANLUND (s):

Fru talman! Om drygt en vecka påbörjas handelsförhandlingarna i Hongkong. Det kommer att vara en väldigt viktig vecka, och det måste helt enkelt lyckas såväl för att främja världsekonomins utveckling som för att åstadkomma en mer rättvis värld.

Vi i Sverige har en lång tradition av att värna frihandelns principer och bekämpa protektionistiska inslag. För ett litet land som vårt, med stort utrikeshandelsberoende, har detta varit och kommer att vara en oerhört viktig förutsättning för vårt välstånd.

Frihandel är likaså en avgörande drivkraft för den globala ekonomiska utvecklingen, och detta inte minst i utvecklingsländerna. Alla konsumenter, både enskilda och företag, gynnas av de positiva effekterna av lägre priser, större utbud av varor och tjänster och bättre kvalitet.

Vidare innebär frihandel snabb spridning av information, vilket kan bidra till omvandling av slutna samhällen till större öppenhet mot omvärlden.

Om världens handelshinder minskade med en tredjedel skulle FN:s millennieutvecklingsmål kunna uppnås. En miljard människor lever i fattigdom i dag. Om Afrika, Östasien, Sydostasien och Latinamerika ökade sin andel av världsexporten med 1 % skulle 128 miljoner människor kunna lyftas ur fattigdom.

Fru talman! Det räcker givetvis inte med att göra världen rikare. Den måste också bli mer rättvis. Vi måste utjämna skillnaderna mellan den rika och den fattiga världen. Precis som vi socialdemokrater vill ha ett rättvist Sverige vill vi också ha en rättvis och jämlik värld. För att åstadkomma detta måste vi ha internationella institutioner, regler och avtal. WTO med alla sina brister är ett viktigt redskap för att få till stånd en mer rättvis handel. Belackarna av WTO skulle jag vilja fråga: Vad är alternativet? För att råda bot på obalanserna mellan fattiga och rika måste de fattiga få mest.

Via biståndspolitiken, och där är vi såväl stolta som nöjda över att vi uppnår enprocentsmålet, verkar Sverige för ökad tillväxt och en långsiktigt hållbar utveckling i utvecklingsländerna. Men den absolut viktigaste åtgärden för att åstadkomma en mer rättvis värld är en förändrad jordbrukspolitik. Jordbrukssektorn utgör ryggraden i de flesta utvecklingsländers ekonomier. Därför är villkoren för jordbruket nyckelfrågan på handelsområdet. EU, USA, Japan med flera ger kraftiga bidrag till sitt eget jordbruk, många gånger större än vad som ges i utvecklingsbistånd. Socialdemokraterna har sedan Sverige blev medlem i EU drivit linjen att den gemensamma jordbrukspolitiken måste reformeras. Sverige har varit och är ett av de länder som hårdast driver kravet på en minskning av internstödet till jordbruket och en eliminering av exportsubventionerna såväl inom som utom EU-kretsen. Det är ingen hemlighet att detta kommer att vara nyckelfrågan i de kommande förhandlingarna.

Fru talman! Sverige är ett av världens mest globaliserade länder. De senaste tio åren har Sverige ökat sin totala export av varor och tjänster från 38 till 46 % av bnp. Sverige insåg tidigt beroendet av omvärlden för att kunna handla och få tillgång till investeringar och kunskap. Strukturell omvandling är nödvändig för att klara sig i den internationella konkurrensen och för att det ska skapas nya mer kvalificerade jobb och tillväxt.

Det råder en bred enighet i Sveriges riksdag om vikten av frihandel och inriktningen på vår handelspolitik och de prioriterade områdena. Men om man skrapar lite grann på ytan är enigheten inte lika total. Jag och vi socialdemokrater är övertygade om att om Sverige ska lyckas även i framtiden måste man ha trygga människor. Det är trygga människor som vågar, och det är trygga människor som inte är rädda för förändringar.

För att människor ska vara trygga krävs det att människor har jobb. Det krävs att vi har bra arbetsmarknadsutbildningar. Det kräver att vi har en bra a-kassa, och det kräver att vi har bra socialförsäkringar, och inte minst kräver det att vi har en väldigt god arbetsrätt. Det är då människor vågar bejaka förändring. Vi har sett i många andra länder med mycket större klyftor att man är väldigt rädd för alla förändringar. Vi har en politik som kombinerar tillväxt och trygghet.

Fru talman! Något som diskuteras mycket inom WTO är GATS-avtalet, handeln med privata tjänster. Utan tjänstehandeln blir världen fattigare – det är viktigt att slå fast. Därför är det också väldigt viktigt att få till stånd en väl fungerande marknad och avtal kring tjänstehandeln. Varför ska inte våra miljöteknikföretag få konkurrera på samma villkor som de stora multinationella?

GATS-avtalet väcker emellertid många känslor, och en hel del missuppfattningar föreligger. Jag vill därför understryka att GATS är ett regelverk för privata tjänster och ingenting annat. Offentliga verksamheter berörs inte av avtalet. Varje land väljer självt inom vilka sektorer man vill göra åtaganden, och regleringar kan göras av såväl hälso- som miljöskäl.

Sverige är ett av världens mest öppna länder för tjänstehandeln. Samtidigt har Sverige förmodligen världens största offentliga sektor. Frågan om balansen mellan privat och offentligt har alltså ingenting med GATS att göra. Vi i Sverige är till exempel gärna med på en fri marknad för bank- och försäkringstjänster men avvisar handeln med offentligt finansierade sjukhus och utbildning.

Det stora hotet mot offentliga tjänster är inte WTO och GATS utan det är här i Sverige en moderatledd regering och på andra håll i världen andra privatiseringsivrare. Att inte ha avtal som gäller också för tjänsteföretag skulle innebära att de stora multinationella företagen fick fritt spelrum; de som alltid klarar sig hur det än går. GATS-avtalet innebär tvärtom att också andra företag har möjlighet att vara med. Jag kan inte förstå varför de som är oroade för GATS-avtalet vill gynna de multinationella företagen på bekostnad av våra.

Den oro som finns kring GATS-avtalet kan säkert till viss del förklaras med det hemlighetsmakeri som präglat EU och även andra länders sätt att sköta förhandlingarna. Sverige agerar hela tiden för ökad öppenhet och tydlighet.

Fru talman! Allmänt sett skapar ytterligare liberalisering av handelsområdet förutsättningar för en effektivare resursanvändning. Samtidigt kan en ökad internationell handel som inte åtföljs av en ansvarsfull miljöpolitik ha stora negativa konsekvenser på miljön. På samma sätt är det självklart med grundläggande arbetsvillkor. Socialdemokraterna och regeringen arbetar därför väldigt starkt för att de här frågorna hela tiden ska integreras i handelsreglerna.

Men man kan inte bortse från att det finns svårigheter att skilja mellan de som motiveras av en genuin önskan om mänskliga rättigheter och en god miljö och de som använder mänskliga rättigheter och miljöhänsyn som en täckmantel för protektionism. Sverige har här en viktig roll genom vår långa tradition av internationellt arbete som inte grundar sig på egennytta.

Vi socialdemokrater anser att moral och etik också måste finnas i handelsreglerna. Vi är inga doktrinära frihandelsentusiaster som skriker: Lämna marknaden i fred! Självklart måste avarter stävjas såväl i Sverige som i övriga världen.

Fru talman! Vi socialdemokrater kommer att fortsätta arbeta för en friare världshandel, ökad rättvisa och minskad protektionism.

Med detta vill jag yrka avslag på reservationerna och bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 89 Näringsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Låt mig börja med att tacka för en väldigt intressant debatt och en väldigt annorlunda debatt jämfört med många andra som vi brukar ha i kammaren.

Det finns i Sveriges riksdag ett väldigt brett stöd för tankar och idéer om frihandel, och det är en väldig styrka för en regering att ha ett sådant brett stöd i ett parlament bakom sig. Jag vågar påstå att det finns en rad parlament i Europa som har debatterat frågan de senaste veckorna utan att ha den här inriktningen på ett principiellt stöd för frihandeln, en tilltro till vår förmåga att möta globaliseringen och ett väldigt starkt engagemang för tredje världen.

Engagemanget för tredje världen är brett spritt, men tyvärr sprider sig en ny lite protektionistisk anda i stora delar av Europa. Den är vi ännu så länge befriade ifrån. Varför? Det är väldigt viktigt att ställa sig den frågan. Hur kan det komma sig att vi som land i Europeiska unionen så tydligt hela tiden agiterar och verkar för en friare handel?

Delvis har det att göra med vår egen historia, tror jag. Vi har alla erfarenheter, inte personliga, men i de berättelser som vi lever med, av hur Sverige har gått från att vara ett av Europas allra fattigaste länder till att via handeln, via öppenheten ha fått en ekonomisk utveckling som lyft oss som land ut ur fattigdomen. Den berättelsen lever väldigt starkt i Sverige. Det gör att det finns en tilltro till handeln som kraft för utveckling.

En av de första demonstrationerna som arbetarrörelsen organiserade i slutet av 1800-talet var en demonstration mot livsmedelstullarna i Stockholm som samlade 10 000 deltagare. Det finns en stark tradition av att inse frihandels betydelse för vanliga människors möjligheter till dragliga levnadsvillkor.

Men det finns också något annat som är oerhört viktigt. Det är det som vi brukar kalla för den svenska modellen, som ett par av talarna hittills har tagit upp. Det är den trygghet som människor kan känna i omvandlingen. Det kan vara en ganska abstrakt tanke, och en tanke som kanske ligger väldigt långt ifrån de allra flesta, att frihandel skulle vara någonting som vi skulle vara för när man snarare kan se konsekvenserna av frihandeln i form av ständig strukturomvandling, svåra förändringar av bygder och regioner och en väldig uppoffring för enskilda individer. Om man inte känner att det finns någon som ställer upp, hjälper till och

ser till att alla kan få del av frukterna av den strukturomvandlingen blir det rationellt att säga nej till frihandeln.

Det är också väldigt viktigt för Sverige att känna att det inte är för evigt sagt att vi kommer att vara en frihandelsvänlig nation. Det kräver att alla får njuta frukterna av den öppenhet och den omvandling som frihandeln leder till.

I söndags kom ännu en av dessa analyser av den svenska modellens framgångar, denna gång i *Le Monde*, som just kopplade ihop Sveriges framgångar med säkerhet och trygghet för individer som gör att man vågar vara för frihandel och är öppen för globaliseringen. Det leder också till en ekonomisk tillväxt som är starkare än i de flesta andra länder i Europeiska unionen.

Per Bill beskrev också hur handel med varor och tjänster, men också finansiella flöden, migration, utbyte av idéer och kunskap bidrar till att vi väver samman världens länder. Det leder i sin tur till att vi ökar möjligheten att kräva demokrati, kräva mänskliga rättigheter och kräva social trygghet. Handel är också en förutsättning för en säkrare värld. Den leder till att vi kommer närmare varandra och blir mer beroende av varandra. Och det är väldigt bra.

De senaste 50 årens ekonomiska utveckling visar det väldigt tydligt. Demokrati, mänskliga rättigheter, starka och bra institutioner som gör att människor kan känna sig trygga i ett land, bistånd i form av internationell solidaritet, men också handeln som drivkraft för ekonomisk utveckling: Där ligger faktorerna bakom att vi kan se en minskning av andelen fattiga i världen. Den är inte tillräcklig på något sätt – förtvivlad fattigdom i mycket stora delar av världen finns fortfarande. Men exempel från de senaste decennierna visar att det icke är omöjligt att häva världen ut ur den orättvisan. Och det är en allt öppnare världshandel som har varit en av de starka drivkrafterna.

Handel och utländska direktinvesteringar är också en väldigt viktig del av kunskapsöverföringen mellan länder. Det gör att vi kan få ny teknologi, nya produktionssätt, ny organisation och bättre produktivitet hos oss men också i de delar av världen som börjar från en väsentligt lägre ekonomisk nivå.

Det är en av orsakerna till att regeringen är så bestämd när det gäller att vi måste ha en ordning som släpper in fler i internationell handel. Vi tror att det är en förutsättning för att klara kampen mot fattigdomen. Precis som Världsbankens kanske något optimistiska beräkning, att 140 miljoner människor skulle kunna lyftas ur fattigdom med ett ambitiöst resultat i Doharundan, ger det ett väldigt moraliskt imperativ till oss alla att agera för ökad frihandel.

Därför driver regeringen väldigt aktivt utvecklingsfrågorna i WTO. Därför har vi också höjt det handelsrelaterade biståndet med 30 %, för vi tror att det är en viktig komponent. Vi höjer utvecklingsbiståndet till 1 % av bni under nästa år. Och därför försvarar vi också väldigt aktivt WTO som institution och som, ska vi säga, internationell rättsordning.

WTO är inte perfekt på något sätt, där finns massor av svagheter. Öppenheten, hur beslut fattas – rader av olika delar av WTO kan man kritisera. Men det är en utveckling där vi skapar en internationell rättsordning under en process, och det finns all anledning för små länder men också för fattiga länder att stödja en sådan utveckling, för utan WTO blir det

den starkes rätt som avgör hur handelsreglerna kommer att se ut. Därför är också Hongkongmötet viktigt i den meningen att det handlar om att strida för ett starkt WTO som är ett värn för internationell rätt.

Vårt välstånd bygger på handel. Det råder inget tvivel om det. Vi har haft en otroligt stark exportutveckling i Sverige under de senaste tio åren. Vi har ett mycket stort bytesbalansöverskott. Vårt välstånd bygger naturligtvis inte bara på export. Det bygger också på import. Det ger oss kunskaper, bättre varor, prispress och en starkare ställning för konsumenter. Därför är det viktigt att också i det perspektivet slåss för en friare handel. Det har hela debatten om textilkvoterna gällt. Det innebär en svår strukturomvandling, men det är också en möjlighet för konsumenter att få bättre och billigare produkter. Det förenar tredje världens möjligheter med vad vi tycker är rätt och rimligt hos oss.

Framför oss kanske vi har ytterligare en strid. Den gäller skor. Det kan vara så att EU-kommissionen förbereder protektionistiska åtgärder för att minska importen av skor. Där kommer Sverige att vara aktivt för att driva handelsintresset, konsumentintresset och tredje världens intresse av att sälja till oss.

Vi har möjligheter med den breda export vi har i Sverige. Skogsprodukter, elektronik, IT, läkemedel och medicinsk utrustning är några av de områden där exporten går bra. Men vi har också framgångar i tjänstehandeln. Den svenska tjänsteexporten ökar mest i världen efter Kina och Irland. Det är 89 % ökning på fyra år. Tjänstesektorn spelar allt större roll för hela vår ekonomiska utveckling.

I den handelspolitiska skrivelse vi i dag diskuterar beskriver vi handelspolitiken som WTO:s bidrag till förbättrade levnadsvillkor i ett ganska brett perspektiv. Jag har mött uppskattning för det i flera inlägg i kammaren. Vi visar på kopplingen mellan vår egen ekonomiska utveckling, Europas konkurrenskraft och handelns betydelse för global utveckling och fattigdomsbekämpning.

Men vi har också framför oss några centrala utmaningar. En ökande protektionism måste hanteras. Det är företagens sociala och miljömässiga ansvar. Det är en stor och viktig fråga i takt med att vi får en ökad globalisering och att multinationella koncerner har produktion spridd över hela världen där de har ett mycket stort ansvar för hur de agerar miljömässigt och socialt, mot anställda och mot närmiljön och i det land de agerar. Det kan vara ett land som ofta har skriande brist på mänskliga rättigheter.

Handelspolitiken måste utformas på ett sådant sätt att den leder till en rättvis global utveckling.

Ni känner alla till att förhandlingsläget inför Hongkongmötet just nu präglas av ett relativt stillestånd. Den fattiga världen, u-länderna, kräver ytterligare möjligheter att sälja jordbruksprodukter till marknaderna i EU och USA. EU och USA har krav på den del av tredje världen som har mycket snabb ekonomisk utveckling – inte minst Brasilien och Indien – att öppna upp sin marknad för industriprodukter och tjänster. Det är fullt berättigade krav. Vi kommer naturligtvis inte att se en färdig lösning den närmaste tiden, men så starkt är intresset från Europeiska unionens sida, från USA:s sida och inte minst från tredje världens sida att trycket kommer att öka väsentligt på att vi verkligen får en lösning till stånd.

Ministermötet i Hongkong förbereds. Det är en skrivelse som har tagits fram som nu diskuteras. Den handlar mer om att beskriva hur långt vi har kommit på de olika områdena. I delar av det är det en ganska ambitiös beskrivning av vilka möjligheter som finns. I andra avdelningar kommer det att krävas mycket mer. Det viktiga ur ett svenskt perspektiv är att Hongkongmötet inte får bli en återvändsgränd. Vi driver hårt inom EU att vi måste hålla dörrarna öppna, vara beredda att vara flexibla, se att också efter Hongkong finns anledning till aktivitet från Europeiska unionens sida. Allt är inte gjort. Alla initiativ är inte tagna. Hongkong måste vara en språngbräda för att se till att 2006 – det sista året av reella förhandlingar – resulterar i en ambitiös avslutning av Doharundan. Där kommer Sverige att vara mycket starkt pådrivande.

Våra svenska mål och prioriteringar i Doharundan står fasta, och vi har mycket god grund för dem. Vi har stöd i viktiga delar av världen för de ståndpunkterna.

Utvecklingsländernas behov ska genomsyra alla förhandlingsområden. Det är grundläggande för Doharundan. Det var en av utgångspunkterna för den runda vi nu är i. Den enskilt viktigaste frågan i det perspektivet är marknadstillträdet för jordbruksprodukter. Det är självklart att det innebär för EU en omprövning av jordbrukspolitiken. Det är en väsentlig del av utvecklingspolitiken att vi öppnar upp våra marknader, sänker våra tullar, minskar våra subventioner. Det är också någonting som USA måste ta ledningen i. Får vi inte en sådan öppning får vi inte heller en öppning när det gäller möjligheterna att liberalisera handeln med industrivaror och tjänster. Det är något som ligger starkt i vårt egenintresse men också i tredje världens intresse. Det är precis som flera har varit inne på i sina inlägg tidigare i dag, nämligen att handeln inte minst mellan länderna i dag är alldeles för begränsad. Den hindras av höga tullar inom alla dessa områden. Ska vi få en stark ekonomisk utveckling i tredje världen kommer man också att behöva en regional handel som möter mindre av tullar, mindre av hinder.

Regeringen prioriterar också arbetet med att underlätta handeln genom att förenkla handelsprocedurer. Krångliga regler leder till kostnader som leder till mindre handel och tydligare regler för dumpningsåtgärder. Vi är inte för den utveckling vi har sett med allt aggressivare användning av antidumpningsåtgärder som ger sken av att vara något annat än protektionism men som riskerar att just vara protektionism.

Herr talman! Sammanfattningsvis handlar det här om en handelspolitik för att främja demokrati och stabilitet i världen, att bekämpa fattigdom men också att skapa jobb och tillväxt i Sverige. Det är fråga om en handelspolitik där Sverige har en viktig roll att motverka den växande protektionism vi ser i Europa. Det innebär att vi kan stödja kommissionär Peter Mandelson, som i många stycken har en uppfattning som ligger nära den svenska, som pressas inom Europeiska unionen av de länder som framför allt ser hoten med globaliseringen, inte möjligheterna. Det leder till att vi stöder WTO som institution och rättsordning. Det är oerhört viktigt för Sverige som land i världen men inte minst för fattiga länders möjligheter att få en röst i diskussionerna om hur världshandeln ska formas i framtiden.

Anf. 90 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Jag tolkar Thomas Östros inlägg som att det inte har hänt så mycket de senaste tre fyra dagarna och att det därmed inte finns så mycket att rapportera som är alldeles dagsaktuellt. Det är väl inte heller helt oväntat eftersom det brukar bli ganska tyst och introvert veckan före ett så stort toppmöte.

Jag förändrar min fråga lite grann: Finns det några nya snubbeltrådar som man kan förutse eller befara av typen bomull, banan och socker? Näringsministern var inne på att skor kanske skulle vara en ytterligare sådan snubbeltråd.

Anf. 91 Näringsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Herr talman! Det har varit en blygsam utveckling de senaste dagarna. Men vi ska inte underskatta att när vi närmar oss Hongkongmötet ökar pressen ytterligare. Den typen av förhandlingar behöver ett visst mått av kris och press för att komma framåt. Det är inte kris av den art vi har varit med om tidigare där hela förhandlingen slutar. Det är vi inte be- tjänta av. Men det kan vara en känsla av att vi nu måste komma överens.

Det finns en viktig faktor i bakgrunden, nämligen att den ameri- kanska presidenten har mandat från den amerikanska kongressen. Efter 2006 finns det inget mandat. Det sätter press på alla aktörer att komma överens under 2006. Det gör att Hongkong blir viktigt om vi ska ha en chans att komma överens.

Det finns gott om snubbeltrådar. Det är alla de vi beskriver; socker, bomull, bananer. Nu tog EU ett steg framåt när det gäller socker. Det har Sverige drivit under lång tid. Nu fick vi hjälp av WTO. Det är ännu ett bra exempel på hur WTO kan fungera. Det finns utslag i WTO som säger att EU måste ändra sin sockerpolitik, minska på subventioner, öppna upp för handel. Det driver igenom och sätter press, och det blir en bra vän för Sverige internt i Europeiska unionen. Det kan öppna upp.

Till Per Bill vill jag säga att en annan snubbeltråd är den argumentat- ion som Moderaterna för om frågan om tjänster. Använd inte WTO och internationell handel som en bakväg att bryta upp det som människor tycker är oerhört angeläget hemma när det gäller offentlig sjukvård. Om det sprider sig kommer det snabbt att bli en insikt bland många männi- skor i Sverige: Är det vad det ska användas till, att privatisera sjukhusen?

Det tror jag kommer att undandra mycket av det folkliga stödet. Kon- centrera er på de privata tjänsterna. Det är det viktiga i tjänsteförhand- lingarna. Där har vi stora möjligheter från både tredje världens och Sve- riges sida.

Anf. 92 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Jag försökte att vara tydlig. Man kan, precis som jag tror att Marie Granlund sade, inom GATT välja vilka tjänster man vill hålla inom offentlig sektor. Däremot måste man när man väl öppnar upp ha ett förfarande där alla företag har samma chans. Jag tror inte att näringsmi- nistern behöver oroa sig särskilt mycket i förhandlingarna för att vi ska bidra med någon snubbeltråd.

Anf. 93 Näringsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Herr talman! Det är bra om ni avstår från detta. Det finns oerhört många missuppfattningar kring handel med tjänster och hela den frågan. Det är mycket oro som är berättigad. Det måste man ta på största allvar. Men det finns också en rad missuppfattningar som handlar just om att den skulle användas till för att driva igenom strukturella förändringar av offentlig sektor.

Det kommer vi inte att ställa upp på. Därför är det så viktigt att handelsfriheten finns inom tjänsteförhandlingarna. Man kan faktiskt säga att vi värnar offentlig sektor. Vår utbildning, vår offentliga sektor och vår sjukvård ska inte privatiseras bara för att vi är för frihandel för varor och tjänster i allmänhet.

Anf. 94 NYAMKO SABUNI (fp) replik:

Herr talman! Jag ställde en fråga till Thomas Östros. Vi välkomnade skrivelsen. Den är jättebra. Men på en punkt skiljer vi oss åt. Thomas är väldigt entusiastisk när det gäller bilaterala och regionala avtal. Jag menar att de har många nackdelar. Det är bland annat den orättvisa som uppstår genom att de fördelar som ett land vinner inte kan delas till andra länder. Det i sin tur bromsar förhandlingar inom WTO där alla får tillgång till fördelarna. Nu har utskottet och riksdagen kommit överens om att vi ska vara försiktiga och dämpa den entusiasmen. Kommer du att handla därefter?

Anf. 95 Näringsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Herr talman! Vi har inte olika uppfattningar på något vis när det gäller synen på regionala och bilaterala avtal. Den är identisk mellan riksdagen och regeringen. Ryggraden är WTO. Däremot finns en poäng med att i vissa fall ha regionala avtal. Det kan också fungera stärkande på WTO. Dels kan nya modeller tas fram som sedan tas in i WTO, dels kan man också se till att få fart i WTO-förhandlingarna genom att hämta stimulans från regionala förhandlingar.

Det får icke bli så att WTO sjunker undan som institution i takt med regionala förhandlingar. Det har snarare varit tvärtom. Vi har fått in fler medlemmar in till WTO i takt med att vi också har haft en del regionala avtal. WTO som sådant spelar den alldeles avgörande rollen. Dessutom ska regionala avtal vara förenliga med WTO-regelverket. På så vis får vi en kompatibilitet mellan vad ett regionalt avtal är och vad WTO är.

Jag har exakt samma uppfattning som utskottet och skiljer inte ut mig ett dugg. WTO är för oss ryggraden i hela processen.

Anf. 96 NYAMKO SABUNI (fp) replik:

Herr talman! Nej, Thomas Östros, du har inte samma uppfattning som utskottet. Din skrivelse har en helt annan uppfattning. Du jobbar för att flera regionala avtal ska skrivas.

Jag har rest runt i olika afrikanska länder senaste året. I till exempel Moçambique säger man: Ta det lugnt. Vi vill fortsätta att ha våra kvoter till Europa. Vi har det bra. Jag vet att i ett grannland som inte har dessa kvoter och inte har tillträde längtar man bara efter att WTO ska öppna vägar så att de kommer in i våra marknader.

Den typen av åsikter finns i ett antal olika länder. Det är vad som hindrar WTO-förhandlingar. Du säger att WTO inte får backa. WTO är ingenting annat än sina medlemsländer. När medlemsländerna backar därför att de vinner vissa fördelar i förhållande till EU och till andra länder i Afrika kommer WTO att hamna efter.

Jag skulle vilja att du nu här säger: Sverige ska ta det lugnt inom EU:s krets när det gäller regionala avtal.

Anf. 97 Näringsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Herr talman! Ivern att hitta en skillnad i åsikter blir lite lustig, för den finns inte. Det vi gör med AVS-länderna får vi kritik för från ett par av talarna i dag. Vi är med inom EU och driver på det som är WTO-förenligt när det gäller det speciella avtal vi har från EU:s sida med AVS-länderna. Det måste närma sig WTO-avtalet. Där är vi med aktivt och driver på detta. Det är ett bra exempel på hur ett regionalt avtal efterhand måste komma in i WTO-strukturen.

Precis som du beskriver finns också hos mig en oro. Hittar man alldeles för många speciella lösningar för behjärtansvärda ändamål riskerar det att till slut bli en börda för det land som får anpassa sig till de speciella lösningarna. Hela produktionen riktas kanske in mot ett par produkter som man har fått sina speciella villkor för, och man blir oerhört känslig vid förändringar.

Därför måste den här balansen finnas. Det ska finnas möjlighet till regionala avtal. Men de ska vara WTO-förenliga, och man ska hela tiden arbeta med att få in det i WTO och använda det som inspirationskälla till WTO.

Anf. 98 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Vi diskuterar här väldigt mycket Sveriges inriktning i WTO-förhandlingarna. Jag skulle trots allt vilja vidga det lite grann med tanke på att näringsministern också hänvisar till den debatt och diskussion som kanske sker i andra länder med anledning av protektionism. Det handlar om rädsla för att öppna sina gränser. Vi kan skönja att den också finns i Sverige. Det är rädslan för att jobben försvinner och produktionen åker utomlands. Det finns två parallella diskussioner som kan förenas i det mest negativa.

Näringsministern beskriver väldigt mycket Sveriges ambitioner att positionera EU och vara en del i EU:s samlade inriktning. I många av EU:s gamla medlemsländer har vi just den här diskussionen om protektionism. Där finns rädslan för ett mer globalt näringsliv och mycket diskussioner om vi och dem.

Min fråga gäller Sveriges positioner i förhållande till EU:s samlade diskussioner, hur mycket ministern nu kan gå in i de diskussionerna. Det har trots allt ett samband. Det leder till nästa fråga. Hur starkt och villigt är EU att skapa sina egna självständiga positioner i förhållande till USA:s positionering?

Anf. 99 Näringsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Herr talman! Jag tror också att det finns en rädsla i Sverige. Så är det absolut. Det som är väldigt viktigt att notera är att i Sverige leder inte det

till väldigt starka folkliga krav på tullar och skyddskvoter. Det gör det i många andra länder.

Riksdagen måste ta till sig att det handlar om väldigt praktiska frågor. Om man försämrar det sociala skyddsnätet för människor kommer många att uppleva det som väldigt klokt och rationellt att då kräva skydd i en annan form.

Även om man i det abstrakta kan förstå att någonstans långt där borta finns det en belöning i att vara öppen blir det rationellt att nu kräva skydd och stopp för strukturomvandlingen. Det blir väldigt praktiskt. När Centerpartiet vill försämrare a-kassan blir det en väldigt praktisk fråga. Det kommer att upplevas av människor som ett hot mot det stöd i omvandlingen som alla behöver.

Det är en väldigt viktig fråga för Sverige framöver. Det gäller att bevara det som vi har. Det är fackföreningsrörelse och breda befolkningsgrupper som ställer upp på det som är så svårt att få stöd för i andra länder. Det är öppenhet, konkurrens, frihandel och de konsekvenser det medför av ständig strukturomvandling. Man måste ständigt vara beredd att prova nytt och gå från ett jobb till ett annat. Det är en av hemligheterna bakom varför Sverige har en så stark ekonomisk utveckling, och inte minst under det närmaste året.

Sveriges roll i EU blir väldigt mycket att vara en tydlig förespråkare för frihandel. Det hjälper kommissionen att faktiskt utforma en politik som blir frihandelsvänlig. Om Sverige inte skulle agera så kraftfullt skulle kommissionen helt och hållet bli framfäst av de länder som av principiella skäl säger nej till ytterligare öppningar inom jordbruket.

USA är en motförhandlare och en medförhandlare. Vi följer definitivt inte USA i några ledband. Det gör vi inte. Men det som behövs i Europeiska unionen är starkare kraft inifrån att driva öppenhet i jordbruksfrågan. Där spelar Sverige en nyckelroll.

Anf. 100 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tror det är viktigt, och jag hade hoppats att näringsministern också hade sett värdet av, att skapa förutsättningar för näringslivet att utvecklas i Sverige. Det är grogrunden för att skapa nya jobb och utveckla befintliga företag i landet just så att vi får fler jobb till de människor som i dag är rädda för att jobben ska försvinna eller står utanför arbetsmarknaden. Det är i sig väldigt viktigt att se näringslivets möjlighet att själv vara en del av den svenska attityden sett i ett globalt perspektiv. Där har näringsministern i allra högsta grad ett avgörande uppdrag så att svenskt näringsliv känner att det finns en utvecklingspotential även i Sverige. Jag tror att vi kan möta detsamma i många av de gamla medlemsländerna i EU som inte orkar med att fånga in den förändring som sker i den globaliserade världen.

Men tillbaka till relationen mellan EU och USA: Min fråga innebar inte att det skulle vara något ledband. Men hur självständigt kommer EU trots allt att vara när det gäller att självständigt gå vidare med förändringar, till exempel inom jordbrukspolitiken, med just relationen till USA:s egna ställningstaganden? Det är ett fortsatt ställningskrig vi håller på med.

Anf. 101 Näringsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Herr talman! Jag tror när det gäller den sista frågan att det är mer avgörande vad som sker i opinionen inom EU än i förhållande till USA vad gäller de framtida initiativen från EU:s sida. Viktigt är att trycket på EU ökar väsentligt från tredje världen. EU har starka intressen av att få ett avtal till stånd. Min bedömning är att EU måste vara berett att ta ytterligare initiativ. Våra krav på initiativ från Indien och Brasilien är starka och tydliga. Där måste vi se en rörelse. De kan inte bara sitta och vänta in. De bör röra sig, men då måste också EU vara berett att ta ytterligare steg. Det kommer Sverige att driva inom Europeiska unionen.

När det gäller engagemanget för näringslivets utveckling i Sverige kan jag försäkra att det är väldigt starkt. Den utveckling vi ser i Sverige leder faktiskt också till resultat för näringslivet. Exporten ökar kraftigt. Små och medelstora företag har mycket positiva framtidsutsikter när de beskriver vad de ser framför sig. Investeringarna har gått upp mycket kraftigt i år – 20 % upp i industriinvesteringar. Sysselsättningen stiger nu. Tjänstesektorn börjar komma precis som det är i en konjunkturutveckling där den avlöser exportindustrin. Och vi ser en bnp-prognos från OECD som kom häromdagen på 3,5 % för nästa år för Sverige – starkast i Europeiska unionen bland de gamla medlemmarna.

Det är klart att det finns mycket att göra, men visst är det så att näringslivet i Sverige har mycket fina framtidsutsikter. Dessutom samarbetar jag väldigt nära med Svenskt Näringsliv som organisation när det gäller just handelsfrågan för att få i gång andra delar av europeisk industri och tjänstesektor att kräva liberaliseringar av handeln.

Anf. 102 LOTTA HEDSTRÖM (mp):

Herr talman! Först måste jag komma ihåg att yrka bifall till Miljöpartiets reservation 1. Det får inte glömmas bort.

Sedan måste jag genast haka på vår kära näringsminister och då inte sälla mig till grupptricket eller den förväntade konsensusgruppen. Vi har konsensus om att bra världshandel är bra. Det tycker vi allihop. Det tror jag verkligen att vi kan säga. Men vi måste också komma överens om vad som är bra och skillnaden mellan retorik och praktik. Jag tycker att det är det som den här diskussionen borde handla om.

Nu talar jag till allihopa. Man vet inte riktigt om man ska vända sig till utskottet, riksdagen, regeringen, EU eller WTO självt när man pratar om de här frågorna, för de tycker ungefär lika. Protektionismen är ju inte problemet. Det är inte protektionismen vi sida upp och sida ned i utskottets betänkande måste värja oss emot, utan det är bristen på effektiv fattigdomsbekämpning där världshandelsinstrumentet skulle kunna vara det allra bästa. Där ska problemställningen ligga. Jag och Miljöpartiet tycker inte att betänkandet speglar det, inte heller regeringens skrivelse, agerandet i EU eller agerandet i WTO. Även om det är en Doharunda så har inte utfallet för de fattiga länderna och deras möjlighet att kapa åt sig bättre välbefinnande över huvud taget kommit dit där det skulle vara.

Jag hade egentligen tänkt att börja i den djungel som WTO är av förkortningar, processer, underavtal, motstridiga fakta och en hel världs tyckande. Jag hade tänkt att börja med tre korta avsnitt ur UNDP:s årsrapport om *human development*, alltså mänsklighetens utveckling, med bärighet på det här. De säger på s. 24 i den korta versionen: Afrika söder

om Sahara har marginaliserats ytterligare – det här är alltså under rubriken Handel. I dag står regionen och dess befolkning på 689 miljoner människor för en mindre andel av världsexporten än Belgien med sina 10 miljoner gör.

På s. 27 står det: I dag spenderar rika länder en dryg miljard dollar per år på bistånd till fattiga länders jordbruk och en knapp miljard dollar om dagen på att subventionera överproduktion i det egna jordbruket.

Här ligger problemen, mina vänner. Detta är problemet, inte protektionismen.

Det tredje avsnittet, kära ministern – kul om du lyssnar: Bomullsodlare i Burkina Faso konkurrerar med amerikanska bomullsproducenter som varje år tar emot mer än 4 miljarder dollar i stöd, en summa som är större än Burkina Fasos bnp.

Det är de här orättvisorna som vi har att brottas med och som jag skulle önska att den svenska riksdagen var lite mer medveten om. Jag sitter inte i det här utskottet och är inte riktigt familjär med hur ni bygger upp era betänkanden, så jag har till exempel inte riktigt klart för mig vilken status kompletterande uppgifter har och vad som är utskottets genuina värderingar. Men jag ser att gång på gång, på s. 11, s. 16 och s. 47, kommer detta credo, denna trosbekännelse om hur viktig frihandel är. Javisst, det är väl viktigt, men då måste den fria handeln vara rättvis. Den måste gå ut på att de som ska spela på samma spelplan har samma förutsättningar. Det här är innebörden av att inte ställa upp på det väldiga konsensusbekännandet om att frihandeln är viktigast. Jag saknar lite mer bett från till exempel Kristdemokraterna som också i grunden har förstått den här problematiken, alltså konsekvenserna av den världshandelsordning som vi har nu.

Det handlar om vilken bild man har av vad som sker. Jag har några siffror. De går faktiskt allihop ut på att de flesta WTO-avtal inte gynnar de fattiga länderna. 96 % av jordbruksstöden i världen går till 4 % av bönderna, alltså är jordbruket den svåraste biten, nyckelbiten, den som antingen bör angripas först eller tills vidare lyftas ur eftersom den låser de andra underförhandlingarna.

År 2003 var det de allra fattigaste länderna, som man kallar för MUL på svenska eller LDC, *Least Developed Countries*, på engelska som bara hade 0,4 % av bidraget, som alltså bidrog så lite till världshandeln. Tullmurarna i världen kostar 700 miljarder för alla under en tioårsperiod. Så det är stora summor som det handlar om, och obalanserna är stora. Så sent som i somras skrev 41 afrikanska stater ett långt brev till Lamay och deklarerade sitt missnöje med vart WTO-processen i sin helhet barkar hän. Då undrar man varför det svenska etablissemanget ändå ställer upp så mycket på tron på att det är frihandelsmodellen enligt WTO i dag som är okej.

Jag har ytterligare några siffror. Center of Economic Policy Research i Washington säger: Om TRIPS-avtalet skulle implementeras fullt ut skulle det kosta de fattigaste länderna mer än vad ett bättre marknadstillträde för jordbruket skulle ge dem.

Allt är sagt för att visa att vi måste ha samma världsbild för att kunna landa i samma åtgärder. Kriget mot protektionismen är då inte det viktigaste, utan kriget mot fattigdomen. En internationell rättsordning, näringsministern, är precis vad vi vill och bör ha. Vi bör stödja WTO som

institution. Det är helt rätt. Men det kan inte vara den starkes rätt inom WTO. Det har ju varit så. Processen inom WTO har inte gjort att de fattiga länderna har kommit till tals.

Synen på att kollapsen i Cancún var till nackdel för de fattiga är fullständigt tondöv. Det handlar om att de fattiga länderna – låt oss säga MUL, även om det är ogiltigt som kategori – själva menar att processen inte går deras väg. Därför backade man ur. Nu har syd – om jag säger så i stället för de fattiga länderna – börjat vakna.

Vad vi kan hoppas på inför Hongkong är att vi jämnar ut spelplanen lite mer och börjar lägga en vettigare grund.

Jag har en del konkreta punkter, förut dem som Ingegerd tog upp och som jag naturligtvis håller med om.

Det behövs en tidtabell för avskaffandet av exportsubventionerna, inte bara en deklARATION och en deklARATION som bara är luft. De 70 utlovade procenten nedskärningar ska inte stå för att man boxar om och plockar ned i den trevliga gröna boxen det som förut var i den mindre trevliga blåa boxen av handelsstörande subventioner och man ska inte räkna sådant som man inte har utnyttjat.

Vi har en schweizisk modell för tullsänkningar som inte fungerar. Handelsministrarna i AVS-länderna, alltså de gamla koloniländerna, har sagt att det här kommer att leda till en avindustrialisering och minskade statsinkomster.

Man bör i stället fundera på att ta bort tullar och kvoter för de fattiga länderna. Man borde också sluta med korsförhandlingar, det vill säga att på den ena sektorn och det ena underavtalet göra erbjudanden eller hot som ska tas ut på ett annat område. Värst är det när man dessutom blandar in hot om indraget bistånd till exempel i WTO-förhandlingarna.

Allt detta är orimligheter i hela WTO-processen som de fattiga länderna har vänt sig emot. Det är det som är vårt problem.

Det har ordats en hel del om GATS. Man kan spekulera i om det är fråga om en privatiseringsprocess eller inte. Det är i alla fall fråga om att exponera för konkurrens.

Det som har hänt, och som flera har sagt här, är att det står var och en fritt att erbjuda vad man vill, men nu kommer det en modell som Sverige och Thomas Östros ställer sig bakom. Det kallas *bench marking* och innebär att det inte alls står var och en fritt längre. Sverige tycker – och det står i skrivelsen – att kvaliteten på de bud som har givits är för dålig. Det betyder i korthet: Vi vill ha mer exponerat för konkurrens. Erbjud mer och sätt ribban gemensamt, alltså en ytterligare press på fattiga länder.

Vatten har varit en av de mycket kritiska frågorna i GATS-förhandlingarna och den har kommit upp gång på gång. Något annat som har nämnts i dag, och som Moderaterna gärna får tala om varför det är så bra, är att öppna upp för finansiella tjänster.

Jag, och många av de duktiga kritiska NGO:er som kan mycket av det här, menar att finansiella tjänster som exponeras genom GATS-ramen skulle kunna bli förödande i små fattiga länder.

Vem tycker, i dag på aidsdagen, att TRIPS har hjälpt till för att få fram bättre aidsmedicin? Man försenar och förhalar en reformering av TRIPS-avtalet. Till och med UNDP säger att TRIPS är ett utvecklingshinder, för att inte tala om det som TRIPS gör för att inte underlätta valet

mellan människa och miljö. TRIPS patenträtt är tyvärr viktigare än vad skyddet av miljön är. Det visar sig tydligast på området om konventionen för biologisk mångfald.

Det som vi inte har hunnit säga nu kanske vi kan ta på flyget till Hongkong.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

8 § Följdändringar med anledning av ny aktiebolagslag, m.m.

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2005/06:LU5
Följdändringar med anledning av ny aktiebolagslag, m.m. (prop. 2004/05:158 delvis och prop. 2005/06:25).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 11 §.)

9 § Nya anslutningar till Romkonventionen

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2005/06:LU8
Nya anslutningar till Romkonventionen (prop. 2005/06:14).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 11 §.)

10 § Förändring i sexmånadersregeln för sjömän, m.m.

Föredrogs
skatteutskottets betänkande 2005/06:SkU8
Förändring i sexmånadersregeln för sjömän, m.m. (prop. 2005/06:21).

Anf. 103 CATHARINA BRÅKENHIELM (s):

Herr talman, skatteutskottets ledamöter och alla övriga i kammaren! Den här propositionen handlar ju om en förändring av sexmånadersregeln för sjömän med mera. Här föreslås en förändring i inkomstskattelagen så att sjömän som arbetar för utländska redare också ska omfattas av sexmånadersregeln. De skattemässiga förutsättningarna för sjömän blir på det här sättet oberoende av i vilket land inom EES som hans arbetsgivare hör hemma.

Det råder inga delade meningar om detta i utskottet.

Det är de båda orden med mera som den här debatten kommer att handla om igen. Det gäller en liten justering avseende paragrafen i lagen som beskriver vilka bilar som inte är skattepliktiga enligt lagen om träng-

selskatt. Det handlar om ett förtydligande när det gäller de bilar som är utrustade med en teknik för drift med alkohol.

Den nya skrivningen föreslås vara: med en bränsleblandning som till övervägande delen består av alkohol. Man går alltså från skrivningen ”alkohol”, till den nya skrivningen ”övervägande delen består av alkohol”. Det är det hela handlar om.

Ändringen har beretts av Skatteverket och Vägverket. De har inte haft några synpunkter eller invändningar.

Herr talman! De borgerliga partierna har ett särskilt yttrande som inte med ett ord berör det som propositionen egentligen handlar om. Det handlar bara om att man egentligen inte vill ha den här miljöstyrande avgiften.

Den frågan är debatterad ett otal gånger. Det har det skrivits spaltkilometer om.

Vi må ha olika uppfattningar i sakfrågan, men beslutet är fattat här i kammaren. Det är fattat på demokratiska grunder enligt vår svenska grundlag.

I det borgerliga särskilda yttrandet i det aktuella ärendet, alltså det som gäller förtydligandet av bränsle för bilar som är utrustade med teknik för alternativa bränslen säger man när det gäller justeringen av skrivningen ”alkohol” till den nya skrivningen ”bränsleblandning som till övervägande delen består av alkohol”:

Det nu aktuella ärendet visar brister från konstitutionell, principiell och författningsteknisk utgångspunkt.

Man får fundera. Det är kraftiga ord om ett bränsleförtydligande.

Man kräver också att lagstiftningen snarast ska upphävas.

Om en månad startar det här försöket här i Stockholm. Det ska provas under en sju månadersperiod för att man sedan ska ha bra kunskap i bagaget för att kunna ta ställning till om man vill att försöket ska permanentas. Det gör man genom att på valdagen nästa år, 2006 vara med och lägga sin röst i folkomröstningen.

Herr talman! Resultatet av folkomröstningen kommer vi socialdemokrater att respektera och följa. Hur kommer ni att göra?

Jag yrkar bifall till propositionen.

Anf. 104 GUNNAR ANDRÉN (fp):

Herr talman! Vi diskuterar i dag en förändring i sexmånadersregeln för sjömän, med mera. I huvudsak gäller det alltså, som Catharina Bråkenhielm säger, orden ”med mera” eftersom det inte föreligger någon oenighet om resten.

Det vore mig fjärran att påstå att regeringen skulle vilja smyga igenom någon förändring. Det är dock ägnat att notera att en ytterligare förändring i lagen om trängselskatt ges denna rubrik – ”Förändring i sexmånadersregeln för sjömän, m.m.” som det så vackert står. Det är ju inte alldeles uppenbart för alla att det handlar om trängselskattens utformning.

Det är nu fjärde gången inom drygt ett och ett halvt år som riksdagen diskuterar trängselskatten. Den 16 juni 2004 fattades huvudbeslutet. I oktober 2004 fick vi en ny lag som handlade om att kommuner och landsting fick träffa avtal med staten om detta. I våras kom ett nytt förslag om ändring i lagen om trängselskatt som handlade om flyttandet av

en betalstation i norra Stockholm och som möjliggjorde att man kan köra hur som helst genom nationalstadsparken. Jag hade enorma invändningar mot detta, men jag har inte noterat att majoriteten haft några som helst invändningar mot denna mycket stora försämring av miljön inom nationalstadsparken.

Vad vi nu ser, herr talman, är följden av en oklar lagstiftning. Vi får en lång rad oklara situationer. Det senaste som hänt på detta område utöver detta är inte frågan om alkoholpolitik, som man möjligtvis skulle kunna tro, utan en ändring i fråga om bilarnas bränsle. Man ska alltså också hålla reda på vilken bil man kör för att veta om man ska betala eller inte. Det kan ju hända att familjer har två bilar, och då måste man veta vilken bränsleblandning man har i bilen. Det är alltså ganska mycket ansvar vi lägger på varje bilist i det här landet.

Det är också så att man ska veta detta i hela landet. Till den ändan har Vägverket sänt ut meddelanden till varje bilägare i hela landet om hur de ska betala skatt om de skulle råka närma sig Stockholm. Det är naturligtvis väldigt intressant för väldigt många människor i både Ystad och Haparanda hur man ska göra i Stockholm.

Catharina Bråkenhielm ställer frågan till mig om vi kommer att respektera den här folkomröstningen. Då måste man ju fråga, herr talman: vilken folkomröstning? Vem är det som ska rösta? Är det bara människorna i Stockholm, eller är det alla som fått informationen från Vägverket? Är det också de som bor i Ystad och Haparanda som ska rösta? Vem ska rösta? Vilka är valkorporationen? Man kan väl inte bara säga att alla människor i till exempel Täby eller Solna, där talmannen råkar bo, ska respektera ett utslag som bara stockholmare har tagit ställning till. Vi får väl besluta, om vi ska respektera detta, vilka som är valkorporationen. Det är väl det som är det viktiga.

Jag vill alltså ställa en fråga till Catharina Bråkenhielm på den här punkten. Hon säger att vi ska respektera detta, och jag tycker också att man ska ta hänsyn till det. Men vem är det som ska rösta om detta? Exakt vilka är det som ska rösta? Ska också människorna på Tjörn och Öckerö och så vidare, som har fått den här informationen, respektera vad de i Stockholm säger, eller gäller det bara dem i Stockholm? Detta är ett väldigt viktigt klargörande – vem som ska rösta och hur man ska betrakta detta.

Jag anser inte att alla i Haparanda är bundna av vad stockholmarna säger i den här frågan, och det beror på att det är fel valkorporation som gör detta. Det är fel valkorporation som ska få besluta om andras skatter.

Sedan har vi detta med integritetsfrågorna. Det är alldeles uppenbart, som Tommy Hammarström har skrivit i Expressen, att det här har blivit en jättelik integritetsfråga. Man får inte registrera bilar som åker till Estland med stöldgods och så vidare, men varenda bil som kör ut och in i Stockholm under vissa tider ska registreras. Jag anser att detta är ett allvarligt integritetsingrepp och är förvånad över att Socialdemokraterna inte ens vill diskutera denna fråga. Jag anser att det är alldeles felaktigt.

Slutligen vill jag ändå ge finansminister Pär Nuder ett enormt erkännande. Så sent som i lördags framträdde han på Socialdemokraternas distriktsstämma i Stockholms län – där jag också till min glädje noterade att herr talmannen blev nominerad på en framträdande plats på listan – och sade att nu skulle han minsann se till att Förbifart Stockholm skulle

byggas för ett stort antal miljarder. Vad är detta? Det är ju detta som Folkpartiet hela tiden har sagt är en del av alternativet till trängselavgifterna. Nu genomför man först trängselavgifterna och sedan bygger man Förbifart Stockholm. Någon ordning måste det ju vara också på en finansminister när det gäller i vilken ordning man tar sakerna.

Om vi hade fått Förbifart Stockholm, som Dennispaketet sade redan 1993, hade vi fått avgifter. Folkpartiet var med på detta, Catharina Bråkenhielm. Folkpartiet var med på att det skulle finansieras med avgifter. Men nu gör man tvärtom: Först inför man trängselavgifter, och sedan bygger man Förbifart Stockholm!

Allra sist tycker jag att det är väldigt tråkigt att de i Ystad och Haparanda via skatten ska behöva vara med och betala till kollektivtrafiken i Stockholms stad. Det tycker jag att stockholmarna kunde klara själva.

Anf. 105 CATHARINA BRÅKENHIELM (s) replik:

Herr talman! Först och främst är jag lite förvånad över att Gunnar Andrén inte vet vem som ska få rösta i folkomröstningen. Du är väldigt engagerad i frågan och har varit uppe i varenda debatt men har inte en aning om tjörnborna ska få rösta eller inte. Det är lite förvånande. Det får du gärna utveckla.

Sedan har ju Folkpartiet gång efter annan sagt, i trafikutskottet och i motioner, att man vill ha miljöstyrande avgifter. Om jag har förstått Folkpartiet rätt är dock formerna viktigare än målet för Folkpartiet.

Anf. 106 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik:

Herr talman! Om tjörnborna ska få vara med och rösta eller inte har jag ingen särskild uppfattning om. Däremot anser jag att många saker i denna handläggning är felaktiga. Jag tycker att det är alldeles oegentligt att detta bara ska gälla stockholmsborna, de som råkar bo i Stockholms stad, och inte till exempel Martin Andreasson som råkar bor i Solna. Solna stad ligger ju nästan inklämd i Stockholm, men de får inte påverka det här beslutet i Stockholms stad och hela Stockholms län.

Detta är ju inte i första hand en fråga för bara stockholmarna. Deras röst är väldigt viktig i sammanhanget, och de ska absolut få vara med och rösta. Men jag vill fråga Catharina Bråkenhielm: Varför ska inte solnaborna, och inte ens de som bor i sådana kommuner som ligger söder om Stockholm, få vara med? De berörs ju i lika hög grad som Stockholms stad om man nu ska ha en sådan här folkomröstning.

Personligen har jag alltid tyckt att det är väldigt konstigt att man kan ha en folkomröstning om en statlig skatt. Tänk om man i Staffanstorp eller Kristianstad skulle besluta att ha en folkomröstning och säga: Nej, vi vill inte ha moms! Det vore väldigt konstigt om man kunde besluta om en sådan sak där. Ett sådant beslut kan man väl inte följa, om till exempel Kristianstad skulle besluta att man inte ville ha moms eller att man ville ha högre eller lägre moms. Det är ju en statlig fråga hur skattepolitiken ska utformas. Jag tycker alltså inte att det är några problem med den saken.

Sedan säger Catharina Bråkenhielm att Folkpartiet bara uppehåller sig vid formerna. Jag tycker inte att det är en korrekt beskrivning av Folkpartiets politik, men ni får naturligtvis gärna fortsätta att sprida den. Catharina Bråkenhielm och jag har faktiskt vid olika tillfällen debatterat

just den frågan, och jag har sagt att vi står fast vid att vi också kan tänka oss avgifter. Det som nu kommer fram, när man bygger Förbifart Stockholm och så vidare, tycker jag inte är en formsak utan en väldigt konkret ändring.

Jag tycker fortfarande att det är fantastiskt att Pär Nuder nu byter politik helt och hållet i den här frågan. Det är väldigt intressant.

Anf. 107 CATHARINA BRÅKENHIELM (s) replik:

Herr talman! Jag tror att tjörnborna inte är lika initierade och intresserade av att delta i en folkomröstning som de som bor här i Stockholm och kommer att vara i Stockholm betydligt mer än de människor som bor ute i landet. Därför är det den kommun det berör som ska folkomrösta.

I övrigt vet jag att de borgerliga partierna har anfört de så kallade folkomröstningar som har skett förr om åren, före det här försöket, och velat ha med dem i och med att människorna där har sagt nej innan de har fått prova. Då har det varit okej.

Sedan hade jag en fråga till Gunnar Andrén i mitt anförande, nämligen om Folkpartiet och Gunnar Andrén kommer att respektera resultatet av folkomröstningen.

Anf. 108 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik:

Herr talman! Jag försökte utveckla detta med att respektera. Det är självklart att man ska respektera folkomröstningen. Men Catharina Bråkenhielm måste också diskutera frågan vem den ska omfatta.

När Catharina Bråkenhielm använder ordet Stockholm uppfattar jag det som att det omfattar hela regionen. Om det är så tycker jag absolut att man ska respektera folkomröstningen. Däremot tycker jag inte att alla som råkar bo i till exempel Solna också ska vara absolut bundna, att bara stockholmarna ska få besluta för deras del. Det tycker jag är att gå lite för långt över huvud taget.

Om det är alla medborgare i Stockholms län som Catharina Bråkenhielm menar anser jag också att det är mycket viktigt att man ska respektera deras utslag i den här frågan. Men jag tycker inte att solnaborna ska vara bundna av vad de boende i Stockholms stad säger. Folk i Solna måste ha samma människovärde och samma rösträtt i den här frågan som de som bor i Stockholms stad. Självklart ska man respektera rösterna från dem som bor i Stockholms stad. De är ju berörda. Men det är inte bara de som är berörda.

Sedan vill jag ta upp en annan fråga som är ohyggligt viktig, nämligen Pär Nuders totala omsvängning av politiken. Nu vill han helt plötsligt bygga förbifarter. Det vänder på hela debatten, för det är ju bristen på förbifarter som har lett till trängselskatten, inte tvärtom. Bristen är att vi inte har sådana förbifarter som finns förbi Örebro, Nyköping och andra städer. Det är därför som så mycket trafik har tvingats fram inne i Stockholm, som inte jag heller vill ha.

Jag tror inte att vi är oense på den här punkten. Men den stora bristen har varit att man har tvingat massor av bilister att köra två tre kilometer i närheten av Sergels torg när de borde ha kört mycket längre bort.

Anf. 109 CARL-ERIK SKÅRMAN (m):

Herr talman! Nu har vi alltså återigen ett exempel på hur dåligt plane-
rade trängselskatterna är. Det verkar som det egentligen bara handlar om
att försöka förödmjuka den socialdemokratiska ledningen i Stockholms
stad genom att bestraffa den socialdemokratiska ledningen i Stockholms
stad för att 2002 års klaraste och tydligaste vallöfte var att det inte skulle
införas några tullar vid stadens gränser.

Det nu aktuella ärendet handlar om sjömansskatter med tillägget
”med mera”. Man skulle kunna tänka sig att ”med mera” på något sätt
hade något samband med sjömansskatter, men ”med mera” står här för
trängselskatterna, som fru Bråkenhielm sade här tidigare. ”Med mera”
ger i det här sammanhanget väldigt lite association till trängselskatter.
Jag frågar mig hur man kan göra en sådan miss i sitt informationstän-
kande att man kallar trängselskatter för ”med mera” i frågan om sjö-
mansskatter.

Förra veckan kunde vi konstatera hur staten genom en tillkrånglad
skattelagstiftning skulle kunna skaffa inkomster på 500 miljoner kronor
med hjälp av en skatt som kostar 3 800 miljoner kronor att införa och
administrera. Nettoförlusten på 3 300 miljoner kronor skulle alltså an-
vändas till att störa trafiken i Stockholmsområdet under sju månader.

Tidigare har vi fått tillägg och ändringar i lagstiftningen på grund av
felplacerade trängselskattestationer. Jag frågar mig hur många sådana här
tillägg vi kommer att få framöver när Essingeleden får så mycket trafik
att den inte längre går att styra. Vilka tilläggsbestämmelser behövs då? I
våras slogs ett *all time high*-rekord med 150 000 bilar per dygn.

Jag ställer mig frågan, herr talman: Skulle det inte ha varit möjligt för
våra skickliga planerare att tänka igenom de här sakerna bättre från bör-
jan? De borde åtminstone ha kunnat tänka igenom hur folkomröstningen
ska kunna genomföras? Vilka är det som är berörda? Är det bara de som
bor i Stockholm eller är det de som bor i Storstockholms bostadsförsörj-
ningsområde? Det är ett område som gäller för något som kallades för
Lex Bollmora en gång i tiden, så det är ett väl definierat område där
trafiksystemet hänger ihop. Varför får inte alla de rösta? Det kan ju vara
en typ av planering, men det är nog en väldigt typisk politisk planering
när man vill fråga dem som man tror att man får det bästa svaret från.

Det ger en ganska dålig smak åt hela det här försöket att Annika Bill-
ström, när hon kommer med nya förslag om hur det här ska utformas, blir
lite nonchalant avspisad av finansministern. Återigen är den centrala
socialdemokratiska ledningen ute efter att förödmjuka den socialdemo-
kratiska ledningen i Stockholm. Det tycker jag är orimligt.

Anf. 110 MARTIN ANDREASSON (fp):

Herr talman! Häromdagen kom ett telegram från Tidningarnas Tele-
grambyrå med rubriken Billtullscirkusen fortsätter. Det handlade om den
senaste händelseutvecklingen i införandet av statliga biltullar.

Men jag håller inte riktigt med om det. Jag tycker inte att biltullshan-
teringen ska kallas för en cirkus. Jag tycker att det vid det här laget när-
mare påminner om en Lorrysketch. Ni minns det gamla programmet
Lorry som gick för ett tiotal år sedan i Sveriges Television, där det var en
glad uppfinnare som kom på den ena fina idén efter den andra. Han

bodde i Sundbyberg. När han hade kläckt sina idéer och fått diskutera dem en stund var den stående repliken: Tänkte inte på det.

Det är ungefär så som riksdagen har tvingats hantera frågan om biltullar. Först tvingar regeringen igenom en lagstiftning för att man har nått en uppgörelse med Miljöpartiet om detta – en uppgörelse som miljöpartisterna i Stockholmsberedningen själva kallar för ett hastverk, en uppgörelse där lagstiftningen har stressats igenom utan något som helst sedvanligt beredningsarbete.

Sedan kommer man på att man inte har något fungerande avtal mellan stat, kommuner och landsting om hur trängselskatterna ska administreras. Tänkte inte på det, säger finansministern, och tvingas lägga fram ett kompletterande lagförslag. Lite senare konstaterar Stockholms universitet att biltullarna, enligt svensk lagstiftning, kommer att placeras tvärs över universitetsområdet. Tänkte inte på det, säger finansministern, och lägger fram ännu ett lagförslag som måste hanteras i Sveriges riksdag och där man för säkerhets skull lägger hela universitetet inom avgiftsområdet. Man hade kunnat göra tvärtom.

Det senaste är att man nu har kommit på att lagen är skriven så att de flesta bensindrivna bilar skulle vara undantagna från trängselskatt eftersom de flesta bilar delvis kan köras på etanol. Enligt den ursprungliga lagtexten skulle det leda till att de automatiskt skulle bli avgiftsbefriade. Tänkte inte på det, tvingas Pär Nuder säga och lägger nu fram ännu ett lagförslag.

För tre dagar sedan kom den senaste vändan. Finansborgarrådet Anika Billström föreslår att riksdagen ska driva igenom en grundlagsändring före valet för att trängselskatterna ska kunna definieras som en kommunal avgift. Hon hade inte begripit att förslag om grundlagsändringar måste väckas en viss tid före riksdagens avslutande. Det är över huvud taget inte möjligt att lägga fram förslag om grundlagsändringar så kort tid före valet. Tänkte inte på det, säger den glade uppfinnaren från Sundbyberg och säger regeringen.

Jag tycker att det är mycket stötande när Socialdemokraternas representant Catharina Bråkenhielm säger att den här frågan ska avgöras av dem det berör och därmed utesluter dem från Stockholmsregionen som inte råkar bo i Stockholms stad.

Låt mig använda den sista stunden till att ta er med på en liten resa längs tunnelbanans blå linje. Vi börjar i Rinkeby, som tillhör Stockholms kommun. Där får man vara med och rösta. Sedan passerar vi Sundbyberg, där Lorry för övrigt ligger. Där får man inte vara med och rösta. Säg till partikamraterna från Sundbyberg att deras röster inte ska räknas! Sedan fortsätter vi till Solna, där talmannen bor. Där får man inte heller vara med och rösta. Sedan passerar samma tunnelbana Stockholms stad igen därför att kommungränserna råkar ligga som de gör. Då får man tydligen rösta igen.

Jag tycker att det är en stötande och sorglustig hantering. Det är beklämmande att riksdagen ska behöva använda sin tid åt denna långdragna trängselskattefars.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 11 §.)

JuU3 Maskeringsförbud

Punkt 1 (Avslag på propositionen)

1. utskottet

2. res. 1 (v, c, mp)

3. res. 2 (m)

Förberedande votering:

61 för res. 1

43 för res. 2

163 avstod

82 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

169 för utskottet

55 för res. 1

44 avstod

81 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 33 fp, 23 kd

För res. 1: 1 m, 2 fp, 23 v, 15 c, 12 mp, 2 -

Avstod: 41 m, 1 fp, 2 c

Frånvarande: 31 s, 13 m, 12 fp, 10 kd, 5 v, 5 c, 5 mp

Punkt 4 (Utvärdering av den nya lagstiftningen)

1. utskottet

2. res. 4 (fp)

Votering:

169 för utskottet

35 för res. 4

65 avstod

80 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 7 m, 23 kd, 7 v, 9 c, 9 mp, 1 -

För res. 4: 35 fp

Avstod: 36 m, 1 fp, 16 v, 8 c, 3 mp, 1 -

Frånvarande: 31 s, 12 m, 12 fp, 10 kd, 5 v, 5 c, 5 mp

Anne-Marie Pålsson (m) och Helena Hillar Rosenqvist (mp) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 6 (Dialog mellan demonstranter och polis)

1. utskottet

2. res. 6 (mp)

Votering:

199 för utskottet

13 för res. 6

57 avstod

80 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 5 m, 36 fp, 23 kd, 5 v, 17 c

För res. 6: 12 mp, 1 -

Avstod: 38 m, 18 v, 1 -

Frånvarande: 31 s, 12 m, 12 fp, 10 kd, 5 v, 5 c, 5 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU7 Svensk handelspolitik i WTO:s Doharunda

Punkt 2 (WTO-frågor)

1. utskottet

2. res. 1 (mp, v)

Votering:

230 för utskottet

37 för res. 1

1 avstod

81 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 43 m, 35 fp, 23 kd, 17 c

För res. 1: 23 v, 12 mp, 2 -

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 32 s, 12 m, 12 fp, 10 kd, 5 v, 5 c, 5 mp

Punkt 3 (Handel med privata tjänster)

1. utskottet

2. res 2 (m, fp, kd, c)

3. res. 3 (mp, v)

Förberedande votering:

121 för res. 2

37 för res. 3

111 avstod

80 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

145 för utskottet

118 för res. 2

5 avstod

81 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 113 s, 21 v, 9 mp, 2 -
För res. 2: 43 m, 36 fp, 23 kd, 16 c
Avstod: 2 v, 3 mp
Frånvarande: 31 s, 12 m, 12 fp, 10 kd, 5 v, 6 c, 5 mp

Prot. 2005/06:42
1 december

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU5 Följdändringar med anledning av ny aktiebolagslag, m.m.

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU8 Nya anslutningar till Romkonventionen

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU8 Förändring i sexmånadersregeln för sjömän, m.m.

Kammaren biföll utskottets förslag.

12 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Utrikesutskottets betänkanden
2005/06:UU1 Utgiftsområde 5 Internationell samverkan
2005/06:UU2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Trafikutskottets betänkande
2005/06:TU1 Utgiftsområde 22 Kommunikationer

13 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 30 november

2005/06:147 av *Birgitta Sellén* (c) till utrikesminister Laila Freivalds
Sveriges stöd till Colombia
2005/06:148 av *Gunnar Nordmark* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Överträdelse av repressalieförbud

den 1 december

2005/06:149 av *Solveig Hellquist* (fp) till statsrådet Morgan Johansson
Vräkta barnfamiljer
2005/06:150 av *Birgitta Ohlsson* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
Sveriges relationer med Saudiarabien

2005/06:151 av *Rigmor Stenmark* (c) till statsrådet Hans Karlsson
Tillväxthinder

2005/06:152 av *Kalle Larsson* (v) till utrikesminister Laila Freivalds
Situationen i Etiopien och Eritrea

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 6 december.

14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 1 december

2005/06:515 av *Yvonne Ångström* (fp) till finansminister Pär Nuder
Färjeförbindelse över Kvarken

2005/06:516 av *Rolf Olsson* (v) till justitieminister Thomas Bodström
Offentliga ombud

2005/06:517 av *Lennart Gustavsson* (v) till statsrådet Lena Hallengren
Vårdnadsbidrag i Nacka kommun

2005/06:518 av *Anne Ludvigsson* (s) till vice statsminister Bosse Ringholm
Spelreklam och spelmissbruk

2005/06:519 av *Elizabeth Nyström* (m) till finansminister Pär Nuder
Teknikneutral beskattning av så kallade miljöbilar

2005/06:520 av *Mikael Oscarsson* (kd) till statsminister Göran Persson
Ansvarstagande för hanteringen av tsunamikatastrofen

2005/06:521 av *Mikael Oscarsson* (kd) till statsrådet Ylva Johansson
Ansvarstagande för hanteringen av tsunamikatastrofen

2005/06:522 av *Mikael Oscarsson* (kd) till utrikesminister Laila Freivalds
Ansvarstagande för hanteringen av tsunamikatastrofen

2005/06:523 av *Maria Öberg* (s) till statsrådet Ulrica Messing
Mobiltelefonföretagning av biltestregion

2005/06:524 av *Anita Brodén* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
Det stundande palestinska valet

2005/06:525 av *Anita Brodén* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
Observatörgruppen TIPH

2005/06:526 av *Luciano Astudillo* (s) till utrikesminister Laila Freivalds
Egendomsbrott i östra Jerusalem

2005/06:527 av *Hans Backman* (fp) till samhällsbyggnadsminister Mona Sahlin
Kärnkraft

2005/06:528 av *Hans Backman* (fp) till statsrådet Jens Orback
Homofobi i samhället

2005/06:529 av *Tina Acketoft* (fp) till statsrådet Jens Orback
Jämställdhet i myndigheter

2005/06:530 av *Axel Darvik* (fp) till statsrådet Ibrahim Baylan
Förkunskaper hos högskolestudenter

2005/06:531 av *Alice Åström* (v) till justitieminister Thomas Bodström
Kränkningar av fångars rättigheter

Prot. 2005/06:42
1 december

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 6 december.

15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 30 november

2005/06:476 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till samhällsbyggnadsminister
Mona Sahlin
Byggnaders energiprestanda

den 1 december

2005/06:454 av *Kalle Larsson* (v) till utrikesminister Laila Freivalds
Det kommande president- och parlamentsvalet i Gambia

2005/06:461 av *Alice Åström* (v) till utrikesminister Laila Freivalds
Nordiska diplomaters uteblivna besök i Västsahara

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 6 december.

16 § Kammaren åtskildes kl. 17.09.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdet början till ajourneringen
kl. 13.46,
av talmannen därefter till och med 6 §,
av andre vice talmannen därefter till och med 7 § anf. 89 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

LISBET HANSING ENGSTRÖM

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Avsägelse	1
3 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
4 § Hänvisning av ärenden till utskott	3
5 § Maskeringsförbud	3
Justitieutskottets betänkande 2005/06:JuU3	3
Anf. 1 BEATRICE ASK (m)	3
Anf. 2 JAN ERTSBORN (fp)	6
Anf. 3 ROLF OLSSON (v)	7
Anf. 4 BEATRICE ASK (m) replik	9
Anf. 5 ROLF OLSSON (v) replik	9
Anf. 6 BEATRICE ASK (m) replik	10
Anf. 7 ROLF OLSSON (v) replik	10
Anf. 8 STINA LARSSON (c)	11
Anf. 9 BEATRICE ASK (m) replik	12
Anf. 10 STINA LARSSON (c) replik	12
Anf. 11 BEATRICE ASK (m) replik	13
Anf. 12 STINA LARSSON (c) replik	13
Anf. 13 LEIF BJÖRNLOD (mp)	13
Anf. 14 BEATRICE ASK (m) replik	14
Anf. 15 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik	15
Anf. 16 BEATRICE ASK (m) replik	15
Anf. 17 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik	15
Anf. 18 KERSTIN ANDERSSON (s)	15
Anf. 19 BEATRICE ASK (m) replik	18
Anf. 20 KERSTIN ANDERSSON (s) replik	19
Anf. 21 BEATRICE ASK (m) replik	19
Anf. 22 KERSTIN ANDERSSON (s) replik	19
Anf. 23 ROLF OLSSON (v) replik	20
Anf. 24 KERSTIN ANDERSSON (s) replik	21
Anf. 25 ROLF OLSSON (v) replik	21
Anf. 26 KERSTIN ANDERSSON (s) replik	21
Anf. 27 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik	22
Anf. 28 KERSTIN ANDERSSON (s) replik	22
Anf. 29 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik	22
Anf. 30 KERSTIN ANDERSSON (s) replik	23
Anf. 31 MATS EINARSSON (v)	23
Anf. 32 BEATRICE ASK (m) replik	25
Anf. 33 MATS EINARSSON (v) replik	25
Anf. 34 BEATRICE ASK (m) replik	26
Anf. 35 MATS EINARSSON (v) replik	26
Anf. 36 KERSTIN LUNDGREN (c)	27
(Beslut fattades under 11 §.)	28
Ajournering.....	28
Återupptagna förhandlingar	28

6 § Statsministerns frågestund.....	28	Prot. 2005/06:42
Anf. 37 TALMANNEN.....	28	1 december
<i>Katastrofkommissionens rapport.....</i>	<i>28</i>	
Anf. 38 FREDRIK REINFELDT (m)	28	
Anf. 39 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	28	
Anf. 40 FREDRIK REINFELDT (m)	29	
Anf. 41 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	29	
<i>Katastrofkommissionens rapport.....</i>	<i>29</i>	
Anf. 42 LARS LEIJONBORG (fp).....	29	
Anf. 43 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	30	
Anf. 44 LARS LEIJONBORG (fp).....	30	
Anf. 45 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	30	
<i>Regeringskansliets nya krisorganisation .....</i>	<i>30</i>	
Anf. 46 GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	30	
Anf. 47 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	31	
Anf. 48 GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	31	
Anf. 49 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	31	
<i>Rätten till heltidsanställning.....</i>	<i>32</i>	
Anf. 50 LARS OHLY (v).....	32	
Anf. 51 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	32	
Anf. 52 LARS OHLY (v).....	32	
Anf. 53 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	33	
<i>Arbetskulturen på Regeringskansliet .....</i>	<i>33</i>	
Anf. 54 PETER ERIKSSON (mp)	33	
Anf. 55 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	33	
Anf. 56 PETER ERIKSSON (mp)	34	
Anf. 57 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	34	
<i>Regeringskansliets nya krisorganisation .....</i>	<i>34</i>	
Anf. 58 ESKIL ERLANDSSON (c).....	34	
Anf. 59 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	34	
Anf. 60 ESKIL ERLANDSSON (c).....	35	
Anf. 61 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	35	
<i>Den globala spridningen av aids.....</i>	<i>35</i>	
Anf. 62 EWA BJÖRLING (m).....	35	
Anf. 63 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	36	
<i>Tjänstedirektivet .....</i>	<i>36</i>	
Anf. 64 ANDERS KARLSSON (s).....	36	
Anf. 65 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	36	
<i>Socialförsäkringarnas framtid.....</i>	<i>37</i>	
Anf. 66 BO KÖNBERG (fp).....	37	
Anf. 67 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	37	
<i>Mänskliga rättigheter i Bangladesh.....</i>	<i>38</i>	
Anf. 68 MARIAM OSMAN SHERIFAY (s).....	38	
Anf. 69 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	38	
<i>Hinder för småföretagens expansion.....</i>	<i>38</i>	
Anf. 70 RIGMOR STENMARK (c).....	38	
Anf. 71 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	38	
<i>Arbetet för minskat oljeberoende.....</i>	<i>39</i>	

Anf. 72 SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	39
Anf. 73 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	39
<i>Studenternas kunskaper</i>	40
Anf. 74 AXEL DARVIK (fp)	40
Anf. 75 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	40
<i>Vårdnadsbidrag</i>	40
Anf. 76 LENNART GUSTAVSSON (v)	40
Anf. 77 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	41
Anf. 78 TALMANNEN	41
Anf. 79 CHATRINE PÅLSSON (kd)	41
Anf. 80 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	41
Anf. 81 TALMANNEN	41
7 § Svensk handelspolitik i WTO:s Doharunda	42
Näringsutskottets betänkande 2005/06:NU7	42
Anf. 82 PER BILL (m)	42
Anf. 83 NYAMKO SABUNI (fp)	44
Anf. 84 LARS LINDÉN (kd)	46
Anf. 85 GUNILLA WAHLÉN (v)	48
Anf. 86 ÅSA TORSTENSSON (c)	51
Anf. 87 INGEGERD SAARINEN (mp)	52
Anf. 88 MARIE GRANLUND (s)	55
Anf. 89 Näringsminister THOMAS ÖSTROS (s)	57
Anf. 90 PER BILL (m) replik	61
Anf. 91 Näringsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	61
Anf. 92 PER BILL (m) replik	61
Anf. 93 Näringsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	62
Anf. 94 NYAMKO SABUNI (fp) replik	62
Anf. 95 Näringsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	62
Anf. 96 NYAMKO SABUNI (fp) replik	62
Anf. 97 Näringsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	63
Anf. 98 ÅSA TORSTENSSON (c) replik	63
Anf. 99 Näringsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	63
Anf. 100 ÅSA TORSTENSSON (c) replik	64
Anf. 101 Näringsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	65
Anf. 102 LOTTA HEDSTRÖM (mp)	65
(Beslut fattades under 11 §.)	68
8 § Följändringar med anledning av ny aktiebolagslag, m.m.	68
Lagutskottets betänkande 2005/06:LU5	68
(Beslut fattades under 11 §.)	68
9 § Nya anslutningar till Romkonventionen	68
Lagutskottets betänkande 2005/06:LU8	68
(Beslut fattades under 11 §.)	68
10 § Förändring i sexmånadersregeln för sjömän, m.m.	68
Skatteutskottets betänkande 2005/06:SkU8	68
Anf. 103 CATHARINA BRÅKENHJELM (s)	68
Anf. 104 GUNNAR ANDRÉN (fp)	69
Anf. 105 CATHARINA BRÅKENHJELM (s) replik	71
Anf. 106 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik	71

Anf. 107 CATHARINA BRÅKENHIELM (s) replik	72	Prot. 2005/06:42
Anf. 108 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik	72	1 december
Anf. 109 CARL-ERIK SKÅRMAN (m)	73	<hr/>
Anf. 110 MARTIN ANDREASSON (fp)	73	
(Beslut fattades under 11 §.)	74	
11 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens		
sammanträde	75	
JuU3 Maskeringsförbud	75	
NU7 Svensk handelspolitik i WTO:s Doharunda	76	
LU5 Följdändringar med anledning av ny aktiebolagslag, m.m.	77	
LU8 Nya anslutningar till Romkonventionen	77	
SkU8 Förändring i sexmånadersregeln för sjömän, m.m.	77	
12 § Bordläggning	77	
13 § Anmälan om interpellationer	77	
14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	78	
15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	79	
16 § Kammaren åtskildes kl. 17.09	79	

